

BANDIRMA
ONYEDİ EYLÖL
ÜNİVERSİTESİ

UİD | **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi** **JIRD** | **Journal of International Relations and Diplomacy**

Cilt / Volume: 5

Sayı / Issue: 2

Yıl / Year: 2022

ISSN: 2651-4729

The African Union As Collective Norm Entrepreneur in Strategic Engagements of External Powers and Africa

Dış Güçlerin ve Afrika'nın Stratejik İlişkilerinde Kolektif Norm Girişimcisi Olarak Afrika Birliği
Idris BUTA

Refah Devleti Anlayışının Gelişimi Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Bir İçerik Araştırması: AB ve OECD Üzerinden Bir İnceleme

A Content Research on the Development Transformation and Future of Welfare State Concept: A Review on the EU and OECD
Ar. Gör. Mehdi Can ÖZKIR

Yeni İpek Yolu Projesi Güvenlik Sorunları ve AB'nin Sincan'daki İnsan Hakları İhlallerine Yaklaşımı

The EU's Approach to the Sincan Uyğurq Autonomous REgion Within The Framework of the Belt and Road Initiative
Yağmur ŞEN

Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı Kapsamında Rusya'nın Ukrayna'ya Müdahalesi

Russia'a Intervention in Ukraine Under The Prohibition on the Use of Force in International Law
Ar. Gör. Yağmur Ekim YILMAZ

**BANDIRMA
ONYEDİ EYLÜL
ÜNİVERSİTESİ**

**UID
JIRD**

Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi
Journal of International Relations and Diplomacy

Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi

Sahibi

Süleyman ÖZDEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Altuğ GÜNAR

Dergi Yöneticisi Editör

İsmail ŞAHİN

Editörler Kurulu

Altuğ GÜNAR

Muhammed Kürşad ÖZEKİN

Zeynep ARIÖZ

Yayın Kurulu Sekreterleri

Abdurrahman ARSLAN

İnci BİLGİN

Muhammed Asım ÖNCEL

Ömer Miraç SALI

Osman Mücahid İNCE

Yayın ve Danışma Kurulu

(Alfabetik sıra ile)

Ahmet UYSAL İstanbul Üniversitesi
Burak Bilgehan ÖZPEK Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Hikmet ÖKSÜZ Karadeniz Teknik Üniversitesi
İrfan Kaya ÜLGER Kocaeli Üniversitesi
Kemal ARI Dokuz Eylül Üniversitesi
M. Ercan YILMAZ Uludağ Üniversitesi
Mehmet OKUR Karadeniz Teknik Üniversitesi
Mehmet ŞAHİN Polis Akademisi
Melek FIRAT Ankara Üniversitesi
Mesut Hakkı ÇAŞIN Nişantaşı Üniversitesi
Mim Kemal ÖKE İstanbul Ticaret Üniversitesi
Murat YEŞİLTaş Sakarya Üniversitesi
Mustafa BUDAK İstanbul Üniversitesi
Nail ALKAN Gazi Üniversitesi
P. Faruk YALVAÇ Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Seyhun DOĞAN İstanbul Üniversitesi
Sibel TURAN Trakya Üniversitesi
Süleyman ÖZDEMİR Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
Tarkan OĞUZLU Antalya Bilim Üniversitesi
Tayyar ARI Uludağ Üniversitesi
Timuçin KODAMAN Süleyman Demirel Üniversitesi
Zekeriya KURŞUN Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi

Adres: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi (JIRD), 10200- Bandırma/BALIKESİR

Web: <https://uidd.bandirma.edu.tr>

Telefon: (+90 266) 717 01 17 -2587

e-posta: jird@bandirma.edu.tr

ISSN 2651- 4729

Ekim/September 2022 Sayı 5/ Issue 2

Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi birbirinden ayrılmaz bir bütünün iki parçasıdır. Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde yer alan çoğu konu diplomasi ışığında ele alınmakta, en başta gelen politik, ekonomik konular uluslararası ilişkiler ve diplomasinin birlikte hareket etmesi ile açıklanabilmekte ya da çözüme kavuşturulabilmektedir. Bu nedenle derginin isminin Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi olmasına karar verilmiştir. Dergimiz; Uluslararası İlişkiler, Diplomasi, Ekonomi, Temel Bilimler ve Sosyal Bilimlerin, Siyaset, Ekonomi, Ekonomi-Politik, Diplomasi uygulamaları, Siyasi Tarih, Uluslararası Antlaşmalar, Uluslararası Örgütler, Hukuk, Uluslararası Hukuk gibi alanları ile alakalı olarak bilim dünyasına önemli katkı yapması beklenmektedir. Dergide, Türkçe ve İngilizce dillerinde makaleler yayımlanacaktır.

Değerlendirilmek üzere dergimize gönderilen çalışmaların, daha önce yayımlanmamış, yayımlanmak üzere kabul edilmemiş ve yayımlanmak için değerlendirilme sürecinde olmaması gerekir. Değerlendirme sürecinde olan ve yayımlanan eserlerin sorumluluğu tümüyle yazar(lara) aittir. Sayılarımız elektronik olarak yayımlanır. Yayımlanan eserlerin telif hakları Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi'ne aittir. Yayımlanması istenilen çalışmalar dergi yazım kuralları ve yayın ilkelerinde belirtilen koşullara uygun şekilde hazırlanıp gönderilmelidir. Dergiye sunulan makaleler öncelikle şekil ve içerik yönünden ön inceleme tabi tutulmaktadır. Şekil ve içerik olarak uygun bulunan makaleler hakem tayin edilmek üzere yayın kuruluna sunulmaktadır. Değerlendirme sürecine geçildikten sonra hakemlik süreci ortalama 3 ile 5 hafta arası sürmektedir. Yayın Kurulu tarafından incelenen makaleler uygun bulunduğu takdirde en az iki hakem atanmaktadır. Hakemlerden gelen rapor çerçevesinde yazar(lar)dan düzeltme, ek bilgi ve kısaltma istenmesine veya yayımlanmasına karar verilmektedir. Hakemlerden bir olumlu ve bir olumsuz rapor verilmesi halinde ilgili çalışma Dergi Editörlüğü tarafından uygun görülmesi halinde üçüncü bir hakeme de gönderilmektedir.

Bu Sayının Hakemleri / Referee Board

1. Prof. Dr. Ebru OĞURLU
2. Dr. Öğr. Üyesi Didem SAYGIN
3. Dr. Öğretim Üyesi Can KÖSE
4. Doç. Dr. Özlem ULTAN
5. Doç. Dr. İlhan ARAS
6. Doç. Dr. Hanefi YAZICI
7. Doç. Dr. Mehmet İnanç ÖZEKMEKÇİ
8. Dr. Nebile Pelin MANTI
9. Dr. Öğretim Üyesi Neslihan ARSLAN

BANDIRMA
ONYEDİ EYLÜL
ÜNİVERSİTESİ

UID | Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi
JIRD | Journal of International Relations and Diplomacy

Cilt/Volume: 5

Sayı/Issue: 2

Yıl/Year: 2022

İÇİNDEKİLER/CONTENT

The African Union As Collective Norm Entrepreneur in Strategic Engagements of External Powers and Africa

Dış Güçlerin ve Afrika'nın Stratejik İlişkilerinde Kolektif Norm Girişimcisi Olarak Afrika Birliği

İdris BUTA 1-23

Refah Devleti Anlayışının Gelişimi Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Bir İçerik Araştırması: AB ve OECD Üzerinden Bir İnceleme

A Content Research on the Development Transformation and Future of Welfare State Concept: A Review on the EU and OECD

Ar. Gör. Mehdi Can ÖZKIR 24-37

Yeni İpek Yolu Projesi Güvenlik Sorunları ve AB'nin Sincan'daki İnsan Hakları İhlallerine Yaklaşımı

The EU's Approach to the Sincan Uyğurq Autonomous REgion Within The Framework of the Belt and Road Initiative

Yağmur ŞEN 38-57

Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı Kapsamında Rusya'nın Ukrayna'ya Müdahalesi

Russia'a Intervention in Ukraine Under The Prohibition on the Use of Force in International Law

Ar. Gör. Yağmur Ekim YILMAZ 58-80

THE AFRICAN UNION AS COLLECTIVE NORM ENTREPRENEUR IN STRATEGIC ENGAGEMENTS OF EXTERNAL POWERS AND AFRICA¹

İdris BUTA*

ABSTRACT

Since 2000, both emerging powers like China and India and established powers like the European Union and the United States were seeking close relations with Africa, and the African Union was playing a coordinating role in managing the ensuing relationships. However, the role of the African Union as a collective African norm entrepreneur has not been recognized due to the theoretical limitations imposed by the mainstream theories of IR. This study used 'Subsidiarity Norm Theory' to find out collective African agency in the progressively evolving relations using data collected from treaties, policy statements, press releases, other relevant documents, and policy actions. This study found that the African Union was emerging as the premier norm entrepreneur in international politics of Africa despite the difficult challenges posed by factors such as limited organizational capacity, the opportunistic actions of some of its members, and interventions by external powers that encroach on its coordinating role. Actions of the African Union and consequent intersubjectively evolving relations with emerging powers like China also reveal that the African Union was both responding to emerging powers' policy initiatives and constituting the terms of the engagements.

Keywords: Pan-Africanism, African Union, external powers, collective agency, norm entrepreneurship

JEL Codes: D70, F51, F53, F54, K33, N40, O19

DIŞ GÜÇLERİN VE AFRİKA'NIN STRATEJİK İLİŞKİLERİNDE KOLEKTİF NORM GİRİŞİMCİSİ OLARAK AFRİKA BİRLİĞİ ÖZET

2000'den beri, hem Çin ve Hindistan gibi yükselen güçler hem de Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri gibi yerleşik güçler, Afrika ile yakın ilişkiler kurmaya çalışıyorlardı ve Afrika Birliği, sonraki ilişkileri yönetmede koordinatör bir rol oynuyordu. Bununla birlikte, Afrika Birliği'nin kolektif bir Afrika normu girişimcisi olarak rolü, ana akım Uluslararası İlişkilerin teorilerinin getirdiği teorik sınırlamalar nedeniyle tanınmamıştır. Bu çalışma, antlaşmalardan, politika beyanlarından, basın

¹ Presented at 6th International Students' Sciences Congress in Ankara, 9-12 December 2021.

* PhD Candidate, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Department of International Relations, idrisyeba@gmail.com, 0000-0002-7493-3407

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 16 Eylül 2022

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 26 Ekim 2022

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 12 Kasım 2022

Araştırma Makalesi/Research Article

bültenlerinden, diğer ilgili belgelerden ve politika eylemlerinden toplanan verileri kullanarak giderek gelişen ilişkilerde kolektif Afrika ajansını bulmak için İkincilik Norm Teorisi'ni kullandı. Bu çalışma, sınırlı örgütsel kapasite, bazı üyelerinin fırsatçı eylemleri ve koordinasyon rolünü ihlal eden dış güçlerin müdahaleleri gibi faktörlerin ortaya çıkardığı zorluklara rağmen, Afrika Birliği'nin Afrika'nın uluslararası politikasında önde gelen norm girişimcisi olarak ortaya çıktığını buldu. Afrika Birliği'nin eylemleri ve buna bağlı olarak Çin gibi gelişmekte olan güçlerle öznel olarak gelişen ilişkiler, Afrika Birliği'nin hem gelişmekte olan güçlerin politika girişimlerine yanıt verdiğini hem de sözleşmelerin şartlarını oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: *Pan-Afrikanizm, Afrika Birliği, dış güçler, kolektif ajans, norm girişimcilik*

JEL kodları: *D70, F51, F53, F54, K33, N40, O19*

1. BACKGROUND

On its May 13, 2000, cover page, *The Economist* magazine (2000) labelled Africa a "Hopeless Continent". Its subtitle captured the context of the labelling as follows:

"Floods in Mozambique; threats of famine in Ethiopia (again); mass murder in Rwanda; the implosion of Sierra Leone; and a string of wars across the continent. The new millennium has brought more disaster than hope to Africa. Worse, the few candles of hope are flickering weakly"

A decade later, in its issue of 3 December 2011, *The Economist* (2011) apologetically re-labelled the continent "Africa Rising" with a completely different subtitle: "After decades of slow growth, Africa has a real chance to follow the footsteps of Asia". This significant change of position was not because of some miraculous change in Africa. Rather it was because of using irrelevant data gathered from "subjective datasets" as argued by Jerven (2015) in his book entitled "*Africa: why economists get it wrong*". To rectify this, economists, including those at the World Bank (2011), were trying to reset their data set to make Economics relevant for an understanding of African economies. As a result, the perception of the state of African economies has been evolving in recent years from the hopeless "Bottom Billion" to the resourceful "Fastest Billion". Unlike the economists, the tiny but growing body of scholarship on the International Relations of Africa did not seem to have recalibrated its theoretical lenses to show the emerging empirical reality.

When seen through the lenses of the mainstream Western theories of International Relations, in the progressively increasing Africa's engagements with emerging powers like China and India and revitalization of relations with established powers like the U.S. and the EU, Africa is an irrelevant and passive object. It is the chessboard for strategic competitions between and among external powers as to who gets what, when, how, and why in the "New Scramble for Africa". For analysts that employ the mainstream Western theories of International Relations, institutionalizations or revitalizations of strategic multilateral diplomatic platforms like China–Africa Cooperation Forum (2000), Africa-EU

Summit (2000), Korea-Africa Economic Cooperation Conference (2006), Africa-South America Summit (2006), India-Africa Forum Summit (2008), Africa-Turkey Summit (2008), U.S.-Africa Leaders' Summit (2014) imply veracious competitions between these 'rational actors' to get their maximum possible share of the pie, Africa. For their law-like general assumptions, relative power and relative comparative advantages along with configurations of powers determine who gets how much chunk of Africa. Unsurprisingly, both positive and negative implications of these engagements for Africa produced from Western-centric theories negate African agency. For example, if the increasing engagement of emerging powers particularly China and India and other powers is in search of energy and minerals, it could turn out to be just like the "scramble for Africa" at the end of 19th-century colonialism (Shaw, 2010: 6). If, on the other hand, the engagements of external powers were the hope of Africa's sustainable growth as the new sources of global economic growth, trade, and investment (Vickers, 2013), then where was the role of the African agency?

This article tries to find out the role of an African agency, focusing on the African Union (AU), in the progressively increasing engagements of external powers in the context of shifting global economic order and newly evolving global governance. To this end, the next section will demonstrate why Western mainstream International Relations theories are not suitable to studying African collective agency. In the third section, Amitav Acharya's 'Subsidiarity Norm Theory' will be introduced and used to guide the process of tracking African agencies with due emphasis on the effects of collective African norm entrepreneurship and internal and external challenges facing the AU. The fourth section presents the progressively growing role of the AU in peace and security, global governance, and development in the post-Cold War environment. The fifth section presents the role of the African Union in the strategic engagements of Africa and external powers by presenting the case of multilateral relations between China and Africa. At the end, there is a conclusion section that summarizes this study.

2. PLACE OF AFRICA AND COLLECTIVE AFRICAN AGENCY IN MAINSTREAM THEORIES OF INTERNATIONAL RELATIONS

For mainstream Western theories of International Relations, studying the international politics of Africa has always been "problematic". To begin with realism, it has been ill-fitted for the study of international politics of Africa since weak post-colonial states in Africa could not meet the "requisite" statehood of the Westphalian states that are the basic building blocks of the anarchic international system. For realism which is essentially about great powers (Waltz, 2010), Africa was a "politically empty space" (Morgenthau, 1973: 369) before the second world war, and a strategic chessboard of great powers afterwards as its weak states are necessarily compelled to bandwagon with one of the great powers to survive. This is because, on its own, the international politics of peripheral societies is nothing for neorealism (Waltz, 2010). The foregone conclusion of employing a realist/neorealist, positivist

perspective, is that the materially weaker African states do not possess negotiating capacities and, therefore, will be submitting to the whims of the external powers.

Furthermore, the idea of a "collective African agency" as represented by the AU, earlier by its predecessor Organization of African Unity (OAU), as a collective negotiator on behalf of Africa in its engagements with external powers, is "wishful thinking" for realists. International organizations/institutions like the AU "have minimal influence on state behaviour (Mearsheimer, 1994: 7); and at best they serve as a tool for great powers that have established them, such as South Africa and Nigeria in the AU's case. In general, for realists, whatever theoretical significance Africa may be accorded (individually or collectively) is because of the great powers that are engaging Africa, not for any relevance of Africa. Therefore, other than echoing pessimistic labelling like "the New Scramble for Africa" among international powers, this dominant theoretical tradition could hardly serve to study the role of African agency.

With its fundamental assumptions hanging on liberal democracy and consumer capitalism, neoliberalism considers Africa's place in international relations to be "problematic". In the words of Francis Fukuyama (1999: 19) "Sub-Saharan Africa has so many problems that its lack of political and economic development seems overdetermined". Fukuyama's deterministic dismissal and the implied assumption of the question: "Does Africa have some inherent character flaw that keeps it backward and incapable of development?" of *The Economist* in its 13 May 2000 issue, are showcases of neoliberalist view that Africa did not have its own agency to develop. And, henceforth, applying the prescriptions of market fundamentalism in conjunction with liberal democracy as "silver bullets" in Africa to cure challenges of insecurity and underdevelopment are justified. Conversely, the inherent theoretical flaws of liberalism and its variants make it incapable of explaining African agency. For example, the flawed assumption of considering 'unequals' as 'equals' while selectively ignoring the effects of 'unequal exchanges', slavery, colonialism, and dependency that have reproduced chaos, dependency, poverty, and misery (Abegunrin, 2009) as captured by 'the Lost Decades' of the 1980s and 1990s in Africa due to the neoliberal conditionalities of structural adjustment programs (SAP) of the World Bank (Arrighi, 2002). In other words, if neoliberalism could bring in its theoretical strength of prescribing advantages of interdependence and cooperation of African countries in the globalizing world, it would undo them by providing intellectual justification for neo-colonialism (Dunn, 2001) through Western anti-development 'development' prescriptions that have been proved detrimental for Africa (Kieh, 2008; Makinda and Okumu, 2015).

The theoretical neglect of the role of Africa in international relations has not only been confined to the dominant International Relations schools of thought such as realism and liberalism. Alternative paradigms like Marxism and critical theories also suffer from the same problems. Although these alternative theories of International Relations are to be credited for exposing the state of "unequal

exchange” as responsible for the prevailing underdevelopment and insecurity in Africa, they suffer from “Western biases by viewing the continent solely as part of the global ‘periphery’; an agency-less victim of Great Power/core manipulations. Africa exists only to the extent that it is acted upon”, in the words of Kevin Dunn (2001: 2-3).

3. THEORY OF NORM SUBSIDIARITY AND ORIGIN AND DEVELOPMENT OF PAN- AFRICANISM

To locate the collective African agency in the progressively evolving strategic relations between Africa and external powers, Norm Subsidiarity Theory (NST) of Amitav Acharya (2011), within the constructivist scholarship of International Relations, is employed as the main theoretical underpinning of this study. Acharya developed NST to explain factors that force peripheral states of the Third World to engage in norm entrepreneurship to regulate interactions amongst themselves on one hand with outside powers on the other hand. Acharya (2011: 97) defined norm subsidiarity as “a process whereby local actors create rules intending to preserve their autonomy from dominance, neglect, violation, or abuse by more powerful central actors”. In line with this, the evolution of Pan-Africanism as a collective norm creating African agency can be traced back to the attempts of diaspora Pan-Africanists to challenge slavery, colonization, domination, and exploitation of people of Africa and African descent.

The major patterns of the evolution of Pan-Africanism can be seen in terms of the effects that its subsidiarity norms produce. Subsidiarity norms produce either challenging/resisting effects or supportive/ strengthening effects with the possibility of “the two effects of subsidiarity norms may take place simultaneously with local actors offering resistance to great power-controlled ideas and institutions while invoking existing global norms” (Acharya, 2011: 102). The subsidiarity norms propagated by the pan-African movement and their effects are extracted in two ways for this study. For the period before the establishment of the OAU, decisions and declarations at Pan-African events such as conferences and conventions and secondary sources were produced to obtain the prevalent discourse of how the Pan-African movement 'thinks' as a collective entity, how it justifies its existence and its actions (Wendt, 1999). For the period after the establishment of the OAU, institutional repositories of the AU are used as institutional memories to extract the prevalent subsidiarity norms and their effects. Finally, the general patterns observed from the data collected from treaties, policy statements, press releases, and relevant documents and policy actions are presented below.

Pan-Africanism, as a discourse of the collective African agency, has been created to challenge slavery, colonization, domination, and exploitation of people of African and African descent. First, the term "Pan-Africanism" was supposed to have been coined by Henry Sylvester Williams (Shepperson and Drake, 1986), a law student from Trinidad, who organized the first Pan-African Conference in London, England, from 23 to 25 July 1900. At least since this Conference, Pan-Africanists have been framing perceptions and understandings of domination and exploitation of people of Africa and trying

to create and diffuse alternative norms (Adi and Sherwood, 2003). From the beginning of the 20th century to the dawn of the 21st century four phases of the evolution of Pan-African norm entrepreneurship can be discerned based on the contextual interplay of the emergence and decline of international norms.

The first phase includes significant attempts by peoples of African descent to reframe and diffuse ideals of Pan-Africanism with an expectation of tectonic reconfiguration of international norms following the end of the First World War. To realize this, Pan-Africanists attempted various methods like organizing four Pan-African Congresses between 1919 and 1927 under the leadership of Du Bois (Shepperson and Drake, 1986). However, these Pan-African movements did not successfully challenge the dominant discourses of Western imperial powers. Thus, attempts of enterprising subsidiarity norms based on continental and racial affiliation as well as collective suffering remained mainly the issues of a few educated persons of African descent and a small but growing body of students from Africa in the cities of imperial powers.

The second phase begins following the outbreak of the Second World War. Pan-Africanists reinvigorated their movements to capitalize on the windows of opportunities opened by the War to diffuse their anti-colonization, domination, and exploitation norms. Developments like the ascendance of the U.S.A. and the U.S.S.R. as new global powers with the corresponding relegation of European imperial powers, experiences gained by tens of thousands of African soldiers that were participating in the War on behalf of the colonial masters, and an increasing body of Pan Africanists from Africa and experiences gained from earlier movements that motivated them to join hands to capitalize on the opportunities availed at this extraordinary historical moment. Even the often-opposing leaders like Garvey and Du Bois agreed in 1944 to convene the 5th PAC together at the end of WWII (Shepperson and Drake, 1986: 5). This Conference, which was convened in 1945 at Manchester, UK, brought about a considerable diffusion of Pan-African ideals. With the succession of leadership of the old and diaspora generation of pan-Africanists like Du Bois by new generation leaders from Africa like Nkrumah and Kenyatta (Adi and Sherwood, 2003), Pan-Africanists resolved to use armed struggle as the strategy of last resort to replace exploitative, racist, and violent colonial rule. In this phase, the propagated norms had successfully challenged direct colonialism. By invoking the UN Charter's provision of self-determination, the whole of Africa has been freed from direct colonization and white racist minority rule.

Nevertheless, the continental subsidiarity norms of Pan-Africanism that aimed at political unity reached its zenith with the political marriage of Ghana and Guinea and began fracturing with the division of Pan-Africanists over what course should postcolonial African states had to take. The polarization of African rulers and leaders of newly independent states and liberation movements along the emerging East-West ideological divide weakened the propensity to opt for political unity after independence.

Further, due to the strengthening of the Westphalian norms of sovereignty, territorial integrity and non-intervention and insurmountable gaps of identity differentiation of African colonies from among many others into British Africa, French Africa, and Arab Africa as well as unbridgeable disconnection in terms of physical networks, the idea of continental political unity was aborted (Yao Gebe, 2008: 42).

The third phase begins with the abortion of the discourse of united Africa on 25 May 1963, by the charter of the OAU at Addis Ababa. Nkrumah who has been considered as the father of African unity implied the end of that discourse in the following words: “our conference came to the conclusion that in the interests of that peace which is so essential, we should respect the independence, sovereignty and territorial integrity of one another” (as quoted in Young, 2018: 23). On the contrary, the Charter of the OAU strengthened the Westphalian norms of sovereignty, territorial integrity, and non-intervention in internal affairs of other states that were further echoed by the 1964 OAU Cairo Resolution (OAU, 1963: Art. II and III; OAU, 1964). At the regional level, the decisions of African leaders to respect colonial boundaries successfully muted the often-expected type of interstate wars between and among neighbouring countries for the most part and resulted in creating a non-interference regime (Clapham, 1996).

Still, African leaders continued refreshing and emphasizing the rhetoric of Pan-Africanism and maintaining subsidiarity norm of opposing divisive normative requirements of great powers and great power hypocrisy mainly to show their unity and to oppose external domination and colonialism (Clapham, 1996: 106). The severing of their diplomatic relations with Israel against the Israeli occupation of Egypt’s Sinai Peninsula in 1973 by most African countries and their membership in the Non-Alignment Movement shows their preference for the norm of non-intervention despite their close ties to one of the superpowers (Clapham, 1996; Williams, 2007). Though the OAU’s position was weak, its subsidiarity norms had effects even on the superpowers. Clapham argued that externally intervening states like superpowers were concerned “not only with the immediate consequences of intervention, but with maintaining a coalition of friendly client states, and this placed pressure on them to act in accordance with the conventions of [African] regional system” (Clapham, 1996: 109). The role of the OAU in the dismantling of the apartheid regime in South Africa illustrates the extent of its role as a norm entrepreneur. Because of its subsidiarity norm diffusion and the level of anti-Apartheid movements, the U.S. had to give up the Apartheid regime despite huge investments as its proxy sheriff against communist infiltration in the entire sub-region.

The fourth phase begins with the end of the Cold War when the norms of the bipolar world were replaced by uncompromising liberal norms. The neopatrimonial regimes of Africa that failed to build their artificial states on solid foundations succumbed to complex intra-state conflicts and violence when the support, aid, loans, and subsidies of their former superpower patrons dried up. Dictatorial regimes like those of Ethiopia, Somalia, Liberia, Sierra Leone, Côte d'Ivoire, the DRC, Rwanda, and the like

were deposited. These protracted intrastate wars led to complex humanitarian disasters and emergencies and further destruction of the existing infrastructures and state institutions. These challenges of security were further complicated by increasing influences of new types of actors like mercenaries, and newer kinds of security threats including HIV/AIDS, that in tandem produced a decline in economic growth and further marginalization of the continent while the other parts of the world have been further reconnecting in the new wave of globalization fuelled by the revolution in information and communication technologies (Abegunrin, 2009; Gebrewold, 2016; Kieh, 2008). Simultaneously, the insistence of the U.S. on its liberal norms and the predatory and exploitative SAPs and PRSPs led to further marginalization and underdevelopment of the weakening African states. This further weakened the African states and led to a scenario of state collapse in some instances (Dunn and Englebert, 2019; Arrighi, 2002).

Besides, the intrastate wars were protracted and not easily amenable to resolution using the existing OAU mechanism. The OAU was constrained to act decisively and constructively intervene in a conflict situation. This was because the OAU's old principles of non-intervention, respect for territorial integrity, and independence of member states made any effort of conflict prevention and management fruitless along with the lack of capacity and political will. Consequently, apart from serving as the forum for dialogue on post-conflict situations, the OAU has done little to stop horrific security problems like the Rwandan Genocide.

Amidst this state of hopelessness and despair, however, Pan-Africanist scholars and leaders began proposing different kinds of solutions to deal with both the ever-present challenges of insecurity and underdevelopment of Africa and the newer security threats. For example, in the same year of the Rwandan Genocide, at his first attendance at the OAU Summit of Tunis in 1994 as President of South Africa, Nelson Mandela asked African leaders to wake up to Africa's call for rebirth, the African Renaissance. Mandela stressed the need to address the underlying social problems to prevent social havoc, citing Rwanda (as quoted in Dersso, 2017: 86; as quoted in Lwabukuna, 2021: 78),

“Rwanda stands out as a stern and severe rebuke for all of us for having failed to address Africa's security problems. As a result of that, a terrible slaughter of the innocent has taken place, and is taking place in front of our very eyes. We know it is a matter of fact that we must have it in ourselves as Africans to change all this. We must, in action assert our will to do so.”

Thabo Mbeki, Mandela's successor, also concretized the dream by asking for a reorganization of the OAU in his first Summit at Algiers in 1999 as President of South Africa (Abegunrin, 2009: 154). Olusegun Obasanjo, President of Nigeria, strengthened Mbeki's idea of reorganizing the OAU by providing a reform package. These reform plans later culminated in the re-establishment of the collective African agency into a new continental entity, the African Union (AU), which was inaugurated on 9 July 2002 in Durban, South Africa. Since its establishment, the AU has been emerging as a premier norm entrepreneur in several issue areas.

4. THE EMERGENCE OF THE AFRICAN UNION AS A COLLECTIVE SUBSIDIARITY NORM ENTREPRENEUR

As the Pan-African institution, the African Union has been re-established to better confront multiple global and continental challenges. With authorization to “promote and defend African common positions on issues of interest to the continent and its peoples” (AU, 2000: Art 3(d)); and to “enable the continent to play its rightful role in the global economy and in international negotiations” (AU, 2000: Art 3(i)), the AU has been evolving as important collective norm entrepreneur. Its roles in the century-old Pan-African ideal of extracting the continent and its peoples from miseries of insecurity and underdevelopment along with the concomitant goal of resisting imperial domination, injustices, and marginalization of Africa are briefly discussed under the themes of peace and security, global governance, and development.

4.1. The AU as norm entrepreneur in peace and security

Since its inauguration, the AU has been emerging as the premier norm and standard-setter with regard to the issues of peace and security in the continent. First, Article 4(h) of its Constitutive Act (AU, 2000) authorized the AU to intervene in a member state during serious crises that in turn set a new continental norm of ‘non-indifference’. Then through several legal instruments and the establishment of an array of institutions, the new norm was institutionalized into an African Peace and Security Architecture (APSA). This evolution of the AU and its major norm-setting actions and decisions as well as the major challenges faced are briefly discussed as follows.

In the context of the emerging norm of Responsibility to Protect (R2P), the establishment of the AU represents African agency in the making or re-interpretation of the international norm of non-intervention into that of non-indifference (Williams, 2007). Through Article 4(h) of its Constitutive Act (AU, 2000), the AU became the first international organization to be authorized to intervene during serious crises in a member state, such as defending against war crimes, genocide, and crimes against humanity. By invoking the old Pan-African solidarity norm of “Common African Position” and by redressing it with concepts like “African solutions for African problems” (Makinda and Okumu, 2015; Vickers, 2013), Africa has reclaimed its collective agency for their peace and security as eloquently captured by Ambassador Said Djinnit, the then AU’s Commissioner for Peace and Security (quoted in Powell, 2005: 1),

“No more, never again. Africans cannot . . . watch the tragedies developing in the continent and say it is the U.N.’s responsibility or somebody else’s responsibility. We have moved from the concept of non-interference to non-indifference. We cannot as Africans remain indifferent to the tragedy of our people.”

Through a treaty named “Protocol Relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union”, 2004, the AU established APSA comprising of the African Union Peace and Security Council, a Continental Early Warning System, a Panel of the Wise, an African Stand-by

Force and a Post-Conflict Reconstruction and Development Framework (AU, 2002). In the last two decades, the African Union has operationalized these institutions through its peace-making activities and its peace operations like the African Union Mission in Somalia (AMISOM, launched in 2007), its Electoral and Security Assistance Mission to Comoros (AU-MAES, launched in 2008), and its contribution to the Joint AU-UN Hybrid Mission in Darfur (UNAMID, launched in 2007) (Badmus, 2015). In general, from responding to crises like those of Mali, Central African Republic, and Cote D'Ivoire to coordinating regional task forces against Boko-Haram and the Lord Resistance Army, the AU has become the focal interlocutor of peace-making efforts and peace-keeping activities with critical support like the EU's African Peace Facility (Akanji, 2022; Aning and Edu-Afful, 2016; Carayannis and Fowles 2017; Murithi, 2012).

In further reclaiming its leading role, the AU has adopted the Common African Defense and Security Policy (CADSP) in 2004 and the African Union Non-Aggression and Common Defense Pact (NACDP) in 2005 partly as a response to the US bully following its invasion of Iraq without authorization of the UNSC (Dokken, 2008; Esterhuysen, 2008: 123). These instruments of the AU have been proven impactful in action when Africans and African states rejected the U.S. unilateral announcement of establishing Unified Combatant Command for Africa, AFRICOM, on February 6, 2007 (Fah, 2010: 81–83) that led to the reversal of establishing its Headquarters in Africa and the realization of engaging the AU as a relevant actor, for example, by opening AFRICOM Liaison Office at the AU Headquarters to win some legitimacy.

The AU has also been emerging as a standard-setter with regard to creating and diffusing normative policy against an unconstitutional change of government. The AU's norm of anti-military coups began diffusing with the OAU's concept of Unconstitutional Changes of Government (UCG), Lomé in 2000, which later extended to include the refusal of an incumbent government to relinquish power after losing a free and fair election. Even if the AU could not eliminate military coups, there is a growing consensus that its normative stance has resulted in decreasing in military coups and a successful reversal of military coups in 2008 in Guinea and 2012 in Mali (Souaré, 2014). With regards to the incumbent government's refusal to step down, some signs of progress have also been achieved at least in the ECOWAS regions as can be attested from the cases of Côte d'Ivoire in 2011 and the Gambia in 2017.

The AU has not only been focusing on mainstream security issues alone. It has been trying to lead the continental norm diffusion in other security areas like fighting terrorism, fighting pandemics like Ebola and Covid 19 (Engel and Herpolsheimer, 2021; Mensah 2022; Tiekou, 2021). The AU's role as a standard-setter about anti-terrorism had begun with the adoption of the 1999 OAU Convention and the Plan of Action on the Prevention and Combating of Terrorism in Africa. Since then, several counter-terrorism decisions and overall regime-creating instruments like the African Centre for the Study and

Research on Terrorism (ACSRT) of 2005 have been introduced and amended (Ewi and Aning, 2006). The AU has played a pivotal role by coordinating intergovernmental discussions and collective decisions.

Even if the decisions and activities of the AU in the realm of peace and security have been better recognized than others, its role as premier norm setter in the continent has been hampered by several challenges and problems. First, it lacks its own tentacles that link it with common Africans because of which it is deaf to listen to the voices of common Africans, even the outcries of the Oromos a few miles away from its Headquarters. The AU also lacks requisite financial and human resources that diffuse its norms and make members live up to their commitments. This in turn has forced it to be effective only when it is in the will of external powers that cover at least three-quarters of its budget. Fourth, some of its member members have also been trying to bypass it to accrue as can be attested by an attempt of Liberia to host AFRICOM headquarters.

4.2. The AU as norm entrepreneur in global governance

Reform of global governance is the second major issue area of the Pan-African collective agency, which has been elevated following the further marginalization of Africa in the post-Cold War new wave of globalization. While quests for reforms of international financial institutions like the World Bank and the IMF, trade negotiations, climate change negotiations, and participation in global governance like G-8/G-20 have been the major institutions that needed some form of reform. The reform of the United Nations Security Council (UNSC) is unarguably the most famous call of collective African agency in its bid to make African voices heard in global governance. The Ezulwini consensus and other attempts of producing subsidiarity norms to challenge the unrepresentative nature of the prevailing global governance are in line with the AU's establishment objectives of promoting and defending African common positions and enabling the continent to play its rightful role in the global economy and governance.

The African countries started declaring their intentions for reform of the UNSC at the OAU's Summit of Tunis in 1994. They called for 2 permanent seats and 5 non-permanent seats on a regional basis in the UNSC at the OAU Summit of 1997 in Harare. Following a report titled "In Larger Freedom: towards development, security and human rights for all" in 2005 recommending the reforms of UNSC by the then UN Secretary-General, Kofi Anan, African states negotiated about the UNSC reform and concluded with a common African position that calls for region-based representation and adopted it at the AU Extraordinary Summit of March 2005, in Addis Ababa. Moreover, the AU has been engaging in co-diffusing the idea of reforming the UNSC and other international institutions of global governance as can be attested from the following quote from Delhi Declaration 2015, 3rd India-Africa Forum Summit (IAFS, 2015: 2),

“Indians and Africans together comprise nearly one-third of humanity today. However, they continue to be excluded from appropriate representation in the institutions of global governance that were designed for an era since long past... We demand urgent collective action to put in place more democratic global governance structures that will assist in more equitable and just international security and development frameworks”

The other famous showcase of the AU’s subsidiarity norm entrepreneurship is its position vis-à-vis the International Criminal Court (ICC). With the latter issuing an arrest warrant for Sudanese President Omar al-Bashir, the relationships between the two have gone sour. The ICC has been assaulted as a hegemonic tool of western powers targeting or discriminating against Africa, and consequently, antithetical to undermining African efforts to solve its problems (Plessis, 2010). The UNSC’s defiant position not to accede to the AU’s request of the Council to defer the ICC’s investigation into al-Bashir by invoking Article 16 of the Rome Statute confirmed the AU’s position against double-standard and hypocrisy. The U.S. imperial hypocrisy of bilateral immunity agreements whereby states agreed not to send US citizens for trial at the ICC in clear violation of article 18 of the Vienna Convention on the Law of Treaties further questioned the legitimacy of the ICC (Plessis, 2010: 11). Jean Ping’s, the then AU Commission Chairperson, pointed criticism confirms this “... We are not against the ICC ... But we need to examine their manner of operating. There are double standards. There seems to be some bullying against Africa” (as quoted in Plessis, 2010: 18). African opposition to the ICC finally seemed to have culminated in modification of the Rules of Procedure and Evidence to permit the Court to grant exceptions from the duty to be present in person on a case-by-case following dropping of its charge against President Kenyatta. In a recent development, the AU’s adoption of a strategy calling for a collective withdrawal from the ICC in January 2017 (Uwazuruike, 2021: 343) further confirms the mainstreaming of the subsidiarity norms opposing the ICC even if there are exceptions like Botswana and Senegal.

However, the subsidiarity norms of the AU could not pass beyond being noise for the West-dominated global governance institutions whether they are in the realms of peace and security or development or any other. The tool of the African agency is remained to be trying to “name” and “shame” the Western hypocrisy as can be illustrated by Africa’s frustration following NATO’s invasion of Libya in 2011 by rejecting the AU’s Road map. Jean Ping contested the hijacking of the UNSC Resolution No. 1973 in the name of R2P as a hidden power agenda. President Zuma of South Africa also accused the resolution as a machination meant for “regime change, political assassinations, and foreign military occupation” (Mail and Guardian, 2011). Besides, African opposition to this Western hypocrisy was succinctly posited by African intellectuals, of about 200, in their August 2011 letter entitled “Open letter to the Peoples of Africa and the World from Concerned Africans” (Campbell, 2013: 139)

“Those who have brought deadly rain of bombs to Libya today should not delude themselves to believe that the apparent silence of the millions of Africans means to believe that Africa approves of the campaign of death, destruction and domination...The answer we must provide practically, and as Africans, is---when, and in what ways, will we act resolutely and meaningfully to defend the rights

of the Africans of Libya to decide their future, and therefore the right and duty of all Africans to determine their destiny! The AU Road map remains the only way to peace for the peoples of Libya.”

4.3. The AU as norm entrepreneur in development

The idea of collectively addressing the challenge of underdevelopment by the Lagos Plan of Action (1981) of the OAU was reborn with a New Partnership for Africa’s Development (NEPAD). The NEPAD, initially called the New Africa Initiative, was born out of merging two initiatives, the Millennium Partnership for the African Recovery Programme, sponsored by Presidents Mbeki, Obasanjo and Bouteflika, President of Algeria, and the OMEGA Plan proposed by President Wade of Senegal based on a decision taken by ECA's Joint Conference of Ministers of Finance, Planning and Economic Development in Algiers in May 2001 to provide a framework for Africa’s development (Abegunrin, 2009: 174-175). The NEPAD Framework (AU, 2001: 1) envisions the collective dream as follows:

“a pressing duty to eradicate poverty and to place their countries, both individually and collectively, on a path of sustainable growth and development and, at the same time, to participate actively in the world economy and body politic. The Programme is anchored on the determination of Africans to extricate themselves and the continent from the malaise of underdevelopment and exclusion in a globalizing world.”

The NEPAD framework implies the simultaneous acceptance of the liberal norms of a fundamentally inequitable global economic order and resistance to the state of 'unequal exchanges' and the results produced by these liberal norms. The framework demanded the reversal of this abnormal relationship (AU, 2001). While NEPAD’s subscription to liberal norms has won it the label of “African equivalent of America’s Marshall Plan that rebuilt Europe after the end of the Second World War”, others have condemned it as “an attempt to please foreign donors and investors” that will eventually lead to “enslaving Africa’s economies and leading to further marginalization of African peoples” (Abegunrin, 2009: 177-181). Saving the divided positions of commentators on the ideological leaning of the NEPAD framework, it has been evolving as the collective reference instrument in Africa’s engagements with external powers with regard to investments related to infrastructure development. Besides, if not as high as the 7% annual GDP rate of development it had for 15 years, Africa’s overall trending 5% average annual GDP rate economic growth after 2004 (Zamfir, 2016: 1) confirms the capability of African agency in managing its development affairs and has successfully rebuked the theory of “incapable of development”.

The other relatively significant and norm entrepreneurship has been in the climate change negotiations. The core argument of this common position is that Africa has been bearing the huge burden of worsening environmental challenges while Africa has practically been contributing insignificantly; and therefore, the wealthy states whose economic activities have a significant detrimental effect on the state of climate change should support Africa in mitigating its effects. The African Group has worked over the years to hammer out a common African position to better bargain in the UN Framework

Convention on Climate Change (UNFCCC) negotiations. For the UNFCCC of Copenhagen (COP12), 2009, the African Group has begun working on the common position by convening a ministerial meeting in Nairobi, Kenya, in 2006 and succeeded in producing one in Copenhagen in 2010. The African Group led by the late Ethiopian Prime Minister, Meles Zenawi, at COP12 presented the common position that mainly demanded wealthy nations to make substantial and consistent funding, transfer of eco-friendly technologies, and sustainable support for human capacity building to strengthen Africa's adaptation efforts to climate change. This position which is based on principles of common, but differentiated responsibilities and adaptation, has been hailed as having successfully influenced the COP12 negotiations agenda and outcomes (Vickers, 2013).

Furthermore, with the initiation of the WTO's Doha Round in 2001, African states have begun to actively participate in trade negotiations. In the Doha Development Agenda, African countries "are no longer passive 'objects' of trade negotiations, as during the GATT period (1948–94), but increasingly 'subjects' that enjoy participant status in the WTO's negotiations and are actively contesting the rules and practices of contemporary global trade governance"(Vickers, 2013: 689-690). African states used their collective African Group to win favourable terms of open access to markets of established powers, technical assistance, and support for capacity building. They have also been playing the sympathy of emerging powers as the counterweight, as could be attested from the establishment of the 'Friends of Development' in December 2011, consisting of more than 100 developing and least-developed countries, as a common voice in their bid for fairer global trade regime. Using this and WTO's consensus-based decision-making process and deliberative experiences they have developed from earlier negotiations, the African Group is emerging as a significant force. Because of the increasing pressures from Africa, the AU and its NEPAD started participating in the WTO summits (Vickers, 2013).

The AU's attempt to regulate the strategic partnership of Africa with the major global economic actors also enhances its norm entrepreneurship. This initiative, NEPAD, and more recent initiatives like Agenda 2063, in 2013, African Continental Free Trade Area (AfCFTA), in 2018, clearly demonstrate Africa's acceptance of the West's rule of the game, democratization, and liberalization, but also insists that Africans must decide as to how to use the resources they would get from donors, not external impositions (NEPAD, 2001; Abegunrin, 2009). Through multilateral diplomatic platforms like Tokyo International Conference on African Development (1993), China–Africa Cooperation Forum (2000), Africa–EU Summit (2000), Korea–Africa Economic Cooperation Conference (2006), Africa–South America Summit (2006), India-Africa Forum Summit (2008), Africa–Turkey Summit (2008), U.S.-Africa Leaders' Summit (2014), the AU and African countries have been attempting to better bargain for fairer and 'developmental' partnerships as opposed to dependent relationships.

From among these powers, China and India have been the most visible powers veraciously courting Africa in addition to other powers like South Korea and Turkey. The established powers like

the U.S., France and the EU have also been scaling up their engagements in Africa. For this study, the evolution and resurgence of Chinese engagements in Africa and the role of African agency mainly as represented by the AU, and its progressively evolving role in these interactions are presented as a case.

5. ROLE OF AFRICAN AGENCY IN STRATEGIC ENGAGEMENTS OF AFRICA AND EMERGING POWERS: THE CASE OF CHINA

Even though the progressively increasing engagements of Africa and China and subsequent institutionalization of their relations into a multilateral diplomatic platform, the Forum for China-Africa Cooperation (FOCAC), convened in October 2000, has been depicted as the “Chinese Trojan horse”, there has been an African agency from the inception. The idea of engaging China collectively than interacting individually was an endeavour of a group of African countries comprising Ethiopia, Mauritius, and Madagascar that called for a unified African approach toward China. These countries requested the then-Chinese President Jiang Zemin for a platform for collective diplomacy considering the marginalization of African countries from the fast-globalizing world and considering the value of collective bargaining to capitalize on China's emerging economic superpower for collective advancement of Africa in the 1990s. After resisting for some time, China not only accepted this proposal but has made it one of the pillars of its engagements and cooperation with Africa since its inaugural first Ministerial Conference in October 2000 in Beijing (Anshan, L., Haifang, L., Huaqiong, P., Aiping, Z., & Wenping, H., 2012: 15–17).

However, this African idea of using a multilateral forum was not sanctioned by the Pan-African collective organization (the OAU) and the FOCAC remained the prerogative of China to engage African countries mainly, as liberals predicted, to reduce the costs of transactions. Initially, it did not reflect the collective common African position, but rather showed a club interest-maximizing states of Africa where China is a majority shareholder. China was not considering the AU as an important actor in the FOCAC Summits, and it was given only an observer status in both summits. To reclaim its authority provided by the Constitutive Act (AU, 2000) to “Promote and defend African common positions on issues of interest to the continent and its peoples”, and to “Establish the necessary conditions which enable the continent to play its rightful role in the global economy and in international negotiations”, the Banjul Formula was issued in 2006 not only for Africa’s engagements with China but in all similar partnerships. Consequently, in the Third FOCAC Beijing Action Plan, China has recognized the role of the African Union as follows (FOCAC, 2006):

“The two sides applauded the positive role played and accomplishments made by the African Union (AU) and African sub-regional organizations and financial institutions in building up Africa's strength through unity, maintaining regional peace and advancing regional cooperation and economic development.”

Moreover, to re-establish the AU’s role as a coordinator, a high-level working group of the AU Commission has been set up at the third FOCAC meeting. Thus, formal strategic dialogue mechanisms

were put in place between the AU and NEPAD on one hand and China on the other hand. An MOU was signed between China and AU in 2006, and the first formal strategic meeting was held at the AU headquarters in 2007. Moreover, the Assembly of the AU passed a decision that further validated the AU's role: "the Commission should play a coordinating role in the preparation, conduct, and follow-up of all FOCAC Summits" (AU, 2007: 35). After a token recognition of the AU's role for over a decade, finally, the AU was accepted as a full member of the FOCAC on 26 November 2011 (AU, 2011).

Following this, China has also been progressively engaging the AU as a relevant actor in its engagements with Africa not only by institutionalizing the annual strategic dialogue mechanism but also through high-level exchanges, by establishing several subcommittees on various topics of Sino-African relations, and by conducting ad hoc meeting based on important international developments, particularly security-related issues. The AU (2012: 13), on its part, has reclaimed its coordinating role concerning the multilateral forum "the African Resident Ambassadors in China and the relevant African Union organs to work in tandem and bring the necessary synergy to the FOCAC process to facilitate information flow and the achievement of the partnership at the continental level". This position was further echoed by the Joint Statement of the AU and China, during the Official visit of Li Keqiang, Premier of the State Council of the People's Republic of China, (Xinhuanet, 2014):

"Both sides agreed that China-AU relations is an important part of China-Africa relations. China will continue to give its firm its strong support to the AU in playing a leading role in advancing the African integration process and upholding Africa's peace and security, and a bigger role in international affairs. The AU will continue to give its understanding and support for China on issues concerning the latter's major and core interests and play an active role in promoting China-Africa cooperation in all fields."

In general, in China's growing engagements in Africa in the last decade, Africa has not been a passive recipient of Chinese initiatives. Rather, the African agency has been evident from proposing the idea of engaging China in a multilateral platform to socializing China to embrace the lead role of the African Union in its engagements with Africa. As opposed to the western mainstream theories of IR that relegate the importance of the role of the African Union to the mere "talking shop" and "instrument of stronger states", the African Union has been progressing well in representing, creating, and renegotiating African norms in its relations with China. China's signing of a Memorandum of Understanding (MoU) with the African Union on January 27, 2015, at the Chinese-funded 200-million-dollar AU headquarters in Addis Ababa, for a continent-wide agreement to improve and greatly expand Africa's continental transport systems, including high-speed rail, road, aviation, and other infrastructure necessary for the industrialization of Africa. The inclusion of the AU as an interlocutor in the Chinese Road and Belt Initiative (RBI) is another proof of the growing and significant role of the AU in engagements of Africa with China. This role seemed to be increasing with the AfCFTA which will further accentuate the role of the AU not only as norm creating but also as a norm regulating institution. The keynote speech of President Xi Jinping (2021) of China at the 8th FOCAC conference in Dakar and as well as the Dakar

Action Plan (FOCAC, 2021) in December 2021 further confirmed the growing role of the AU and its institutions in Africa's relations with China in particular and external powers in general.

To sum up, the AU has been emerging as a focal interlocutor in Africa's engagements with external powers. The AU has come a long way and has become the mass producer of policy ideas for the entire continent. President Obama's presence at the AU headquarters and the following quote provides the recognition (The White House, 2015) "...under the AU's leadership, the voice of a united Africa will help shape the world's next set of development goals, and you're pursuing a vision of the future that you want for Africa". However, even if the African collective agency is recognizable in the emerging strategic importance of the continent, the AU is far from shouldering the challenges of executing its over-stretched goals with a near-total dependence on foreign financial and technical supports and the unwillingness of its members to share the burden. And most importantly, while trying to create and diffuse subsidiarity norms and produce mass continental policies, it has no connection with the people in towns and rural areas of Africa.

6. CONCLUSION

The evolving role of African Union in strategic engagements of the continent with external powers, could not be adequately explained using mainstream International Relations theories. Rather, the attempts of Africans to pull themselves together and collectively deal with centuries-old problems of underdevelopment, insecurity, and marginalization in global governance were better captured by Subsidiarity Norm Theory. Using this theory, this study uncovered the evolution of collective African agency from the dawn of the 20th century to the dawn of the 21st century and its relative success over time. Accordingly, Pan-Africanism as an overarching discourse of the collective African agency was created, developed, diffused, and maintained to resist slavery, colonization, domination, and exploitation of people of Africa and African descent. Since its emergence at the beginning of 20th century by the diaspora Pan-Africanists, Pan-Africanism evolved through four major phases depending on major changes in emergence and decline of international norms. The first phase was an attempt by diaspora leaders like Du Bois to articulate collective suffering of Africans in Africa and the diaspora before the Second World War. The second phase was the ascendance of Pan-Africanists from Africa who directly challenged colonialism and effected the independence of Africa following the end of the Second World War. The third phase was the period between the formation of the Organization of African Unity (OAU) in 1963 and the end of the Cold War, wherein the focus of African collective agency was channelled mainly toward the goal of complete political decolonization and anti-Apartheid movement. The final phase was started with the idea of an African renaissance spearheaded by leaders like Nelson Mandela to collectively address the challenges of underdevelopment, insecurity, and marginalization of Africa in the post-Cold War environment.

To collectively overcome these persistent challenges of marginalization, insecurity, and underdevelopment, African leaders launched the African Union in the year 2002. Since its inauguration, the African Union has been evolving as an important collective norm entrepreneur, particularly in the areas of peace and security, global governance, and development. From the start, the AU has been emerging as the premier norm and standard setter in the making or re-interpretation of the international norm of non-intervention into that of non-indifference. In the last two decades, the African Union has operationalized these institutions through its peace-making activities and its peacekeeping operations. In further reclaiming its leading role, the AU has adopted the Common African Defense and Security Policy (CADSP) and the African Union Non-Aggression and Common Defense Pact (NACDP). Furthermore, the AU has not been focusing on mainstream security issues alone. It has been trying to lead the continental norm diffusion in other security areas like fighting terrorism and pandemics like Ebola and Covid-19.

Reform of global governance is the second major issue area of the Pan-African collective agency, which has been elevated following the further marginalization of Africa in the post-Cold War new wave of globalization. The Ezulwini consensus and other attempts of producing subsidiarity norms to challenge the unrepresentative nature of the prevailing global governance. This common African position on the reform of the UN Security Council was in line with the AU's establishment objectives of promoting and defending African common positions and enabling the continent to play its rightful role in the global economy and governance. Besides, the AU's opposition to the International Criminal Court culminated in modification of the Rules of Procedure and Evidence to permit the Court to grant exceptions from the duty to be present in person.

The idea of collectively addressing the challenge of underdevelopment by the Lagos Plan of Action (1981) of the OAU was reborn with a New Partnership for Africa's Development (NEPAD). This initiative, NEPAD, and initiatives like Agenda 2063, in 2013, African Continental Free Trade Area (AfCFTA), in 2018, clearly demonstrate Africa's determination to address common challenges collectively. Moreover, through multilateral diplomatic platforms like China–Africa Cooperation Forum (FOCAC), the AU and African countries have been attempting to better bargain for fairer and 'developmental' partnerships as opposed to dependent relationships. Accordingly, a closer examination of the role of Africa and the African Union in the FOCAC revealed that Africa has not been a passive recipient of Chinese initiatives. In contradiction of the view that FOCAC was the Chinese project, the idea of engaging China in a multilateral platform was originated in Africa and the AU was mandated to coordinate it. In addition to recognizing the coordinating role of the AU, China ultimately accepted the AU as an interlocutor in the Chinese Road and Belt Initiative (RBI). Furthermore, the AU's role is expected to increase with the African Continental Free Trade (AfCFTA), which will further accentuate the role of the AU not only as norm creating but also as a norm regulating institution.

However, even if the African collective agency is recognizable in the emerging strategic importance of the continent, the AU is far from shouldering the challenges of executing its over-stretched goals with a near-total dependence on foreign financial and technical supports and the unwillingness of its members to share the burden. And most importantly, while trying to create and diffuse subsidiarity norms and produce mass continental policies, it has no connection with the people in towns and rural areas of Africa. Lack of financial resources and lack of educated and committed individual norm entrepreneurs along with disrupting decisions and actions of some of the AU member countries and interventions by external powers have also been hampering its development as the premier collective African voice on the global stage.

REFERENCES

- Abegunrin, O. (2009) “Africa in global politics in the twenty-first century: A pan-African perspective”, New York: Palgrave Macmillan.
- Acharya, A. (2011) “Norm Subsidiarity and Regional Orders: Sovereignty, Regionalism, and Rule-Making in the Third World”, *International Studies Quarterly*, 55(1): 95–123.
- Adi, H., and Sherwood, M. (2003) “Pan-African History: Political figures from Africa and the Diaspora since 1787”, New York: Routledge.
- Akanji, O.O. (2022) “In Hindsight: The African Union’s Peace-Making Role in Cote d’Ivoire’s Post-Election Crisis (2010-2011)”, *African Security* 15(2): 142–62.
- Aning, K., & Edu-Afful, F. (2016) “African Agency in R2P: Interventions by African Union and ECOWAS in Mali, Cote D’ivoire, and Libya”, *International Studies Review* 18(1): 120–33.
- Anshan, L., Haifang, L., Huaqiong, P., Aiping, Z., & Wenping, H. (2012) “FOCAC Twelve Years Later Achievements, Challenges and the Way Forward (No. 74)”, Uppsala: Peking University and Nordiska Afrikainstitutet
- Arrighi, G. (2002) “The African Crisis: World Systemic and Regional Aspects”, *NLR*, (15): 5-36.
- AU (2000) “Constitutive Act of the African Union” AU, Retrieved from https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutiveact_en.pdf
- AU (2001) “New Partnership for Africa’s Development”, AU, Retrieved from <https://www.nepad.org/publication/new-partnership-africas-development>
- AU (2002) “Protocol relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union”, AU, Retrieved from [https://au.int/sites/default/files/treaties/37293-treaty-0024_-_protocol_relating_to_the_establishment_of_the_peace_and_security_council_of_the_african_u_nion_e.pdf](https://au.int/sites/default/files/treaties/37293-treaty-0024_-_protocol_relating_to_the_establishment_of_the_peace_and_security_council_of_the_african_union_e.pdf)

- AU (2007) “Assembly of the African Union Eighth Ordinary Session Decisions and Declarations”, AU Retrieved from https://au.int/sites/default/files/decisions/9556-assembly_en_29_30_january_2007_auc_the_african_union_eighth_ordinary_session.pdf
- AU (2011) “Africa - China Partnership”, AU, Retrieved from https://au.int/en/partnerships/africa_china
- AU (2012, January) “Executive Council Twentieth Ordinary Session”, AU, Retrieved from https://au.int/sites/default/files/decisions/9650-ex_cl_dec_668-695_xx_e.pdf
- Badmus, I. (2015) “The African Union’s role in peacekeeping: building on lessons learned from security operations”, London: Palgrave Macmillan.
- Campbell, H. (2013) “Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya”, New York: Monthly Review Press.
- Carayannis, T., & Fowlis, M. (2017) “Lessons from African Union–United Nations Cooperation in Peace Operations in the Central African Republic”, *African Security Review* 26(2): 220–36.
- Clapham, C. (1996) “Africa and the international system: The politics of state survival”, Cambridge: Cambridge University Press.
- Dersso, S. (2017) “The African Union’s Role in Maintaining Peace and Security in the Great Lakes Region” Khadiagala, G.M. (Ed.) *War and Peace in Africa’s Great Lakes Region*, (pp. 85-100). Cham: Springer International Publishing.
- Dokken, K. (2008) “African security politics redefined”, New York: Palgrave Macmillan.
- Dunn, K. C. (2001) “Introduction: Africa and International Relations Theory”. Dunn, K. and Shaw, T. (eds.), *Africa’s challenge to international relations theory* (pp. 1–10). New York: Palgrave Publishers Ltd.
- Dunn, K. C., & Englebert, P. (2019) “Inside African Politics”, Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Engel, U., & Herpolsheimer, J. (2021) “African Regional and Inter-Regional Health Governance: Early Responses to the Covid-19 Pandemic by ECOWAS and the African Union”, *African Security* 14(4): 318–40.
- Esterhuysen, A. (2008) “The Iraqization of Africa? Looking at AFRICOM from a South African Perspective”, *Strategic Studies Quarterly* 2(1): 111–130.
- Ewi, M., & Aning, K. (2006) “Assessing the role of the African Union in preventing and combating terrorism in Africa”, *African Security Review*, 15(3): 32–46.

- Fah, G. L. T. (2010) “Dealing with Africom: The Political Economy of Anger and Protest”, *The Journal of Pan African Studies*, 3(6): 81–93
- FOCAC. (2006) Forum On China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2007-2009) Retrieved from http://www.focac.org.cn/eng/zywx_1/zywj/200611/t20061116_7933564.htm
- FOCAC. (2021) Forum on China-Africa Cooperation Dakar Action Plan (2022-2024), Retrieved from http://www.focac.org.cn/eng/zywx_1/zywj/202201/t20220124_10632444.htm
- Gebrewold, B. (2016) “Anatomy of Violence: Understanding the Systems of Conflict and Violence in Africa”, London: Routledge.
- IAFS. (2015) IAFS: Delhi Declaration 2015. *Africa Research Bulletin: Economic, Financial and Technical Series*, 52(10), 21018A-21018C.
- Jerven, M. (2015) “Africa: why economists get it wrong”, London: Zed Books.
- Kieh, G. K. (2008) “Africa and the New Globalization”, Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd.
- Lwabukuna, O. (2021) “The Responsibility to Protect Internally Displaced Persons in Africa”, *Journal of African Law*, 65(S1): 73–100.
- Mail and Guardian. (2011, June) “Zuma lashes NATO for ‘abusing’ UN resolutions on Libya” *The Mail & Guardian*, Retrieved from <https://mg.co.za/article/2011-06-14-zuma-lashes-nato-for-abusing-un-resolutions-on-libya/>
- Makinda, S. M., & Okumu, W. F. (2015) “The African Union. In *The African Union: Addressing the Challenges of Peace, Security, and Governance*” London; New York: Routledge.
- Mansfield, H., Wilson, E. O., Himmelfarb, G., Fox, R., Samuelson, R. J., Nye, J. S., & Fukuyama, F. (1999) “Second Thoughts: The Last Man in a Bottle” *The National Interest*, (56): 16–33.
- Mearsheimer, J. J. (1994) “The False Promise of International Institutions” *International Security*, 19(3): 5–49.
- Mensah, I. (2022) “The African Union’s Policy Frameworks, Institutional Mechanisms and Challenges in Countering Terrorism in Africa”, *Terrorism and Political Violence*: 1–12.
- Morgenthau, H. J. (1973) “Politics among nations”, New York: Alfred A. Knopf.
- Murithi, T. (2012) “Briefing: The African Union at Ten: An appraisal”, *African Affairs*, 111(445): 662–669.
- OAU. (1963) “OAU Charter”, OAU, Retrieved from https://au.int/sites/default/files/treaties/7759-file-oau_charter_1963.pdf

- OAU. (1964) “Cairo Declaration (No. AHG/Res. 1 (1))”, OAU, Retrieved from https://au.int/sites/default/files/decisions/9514-1964_ahg_res_1-24_i_e.pdf
- Plessis, M. du. (2010) “The International Criminal Court that Africa wants”, Pretoria, South Africa: Institute for Security Studies.
- Powell, K. (2005) “The African Union’s emerging peace and security regime, opportunities and challenges for delivering on the responsibility to protect”, Ottawa, Canada: The North-South Institute.
- Shaw, T. M. (2010) “China, India and (South) Africa: what international relations in the second decade of the twenty-first century?” Cheru, F. and Obi, C. (eds.) *The Rise of China and India in Africa: Challenges, Opportunities and Critical Interventions* (PP. 13-20). London: Zed Books.
- Shepperson, G., & Drake, S. C. (1986) “The Fifth Pan-African Conference, 1945 and the All African Peoples Congress, 1958”, *Contributions in Black Studies*, 8(1): 35-66
- Souaré, I. K. (2014) “The African Union as a norm entrepreneur on military coups d’état in Africa (1952–2012): an empirical assessment” *The Journal of Modern African Studies*, 52(1): 69–94.
- The Economist. (2000, May) “The heart of the matter”, *Economist*, Retrieved from <https://www.economist.com/weeklyedition/2000-05-13>
- The Economist. (2011, December) “Africa rising”, *Economist*, Retrieved from <https://www.economist.com/leaders/2011/12/03/africa-rising>
- The White House. (2015, July) “Remarks by President Obama to the People of Africa”, Retrieved from <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/07/28/remarks-president-obama-people-africa>
- Tieku, T.K. (2021) “The African Union Makes Its Mark in the Pandemic”, *Current History* 120(826): 172–77.
- Uwazuruike, A. (2021) “The AU’s journey to an African Criminal Court: a regional perspective” *Global Affairs*, 7(3): 343–357.
- Vickers, B. (2013) “Africa and the rising powers: bargaining for the ‘marginalized many’” *International Affairs*, 89(3): 673–693.
- Waltz, K. N. (2010) “Theory of international politics”, Long Grove, IL: Waveland Press.
- Wendt, A. (1999) “Social theory of international politics”, Cambridge: Cambridge University Press.
- Williams, P. D. (2007) “From non-intervention to non-indifference: the origins and development of the African Union’s security culture” *African Affairs*, 106(423): 253–279.

- World Bank. (2011) “Africa’s future and the World Bank’s support to it: Africa regional strategy”, World Bank, Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/393441468202137255/pdf/597610BR0SecM21OFFICIAL0USE0ONLY191.pdf>
- Xi Jinping. (2021) “Keynote speech by Chinese President Xi Jinping at opening ceremony of 8th FOCAC ministerial conference”, Retrieved from http://www.focac.org.cn/eng/zywx_1/zyjh/202201/t20220124_10632446.htm
- Xinhuanet. (2014, May) “Joint Statement on Comprehensively Deepening China’s Non-Allies and Good Cooperation (Full Text)”, Retrieved from http://www.xinhuanet.com/world/2014-05/06/c_1110548340.htm
- Yao Gebe, B. (2008) “The quest for a union government of Africa: reflections on the vision and the realities of political integration” South African Journal of International Affairs, 15(1): 41–53.
- Young, C. (2018) “The Heritage of Colonialism” Harbeson, J.W. and Rothchild, D. (eds.), Africa in World Politics (pp. 9–26). Boulder, CO: Westview Press
- Zamfir, I. (2016) “Africa's Economic Growth: Taking off or Slowing Down”, European Parliamentary Research Service, Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/573891/EPRS_IDA%282016%29573891_EN.pdf

**REFAH DEVLETİ ANLAYIŞININ GELİŞİMİ, DÖNÜŞÜMÜ VE GELECEĞİNE YÖNELİK
BİR İÇERİK ARAŞTIRMASI: AB VE OECD ÜZERİNDEN BİR İNCELEME
ÖZET**

M. Can ÖZKİR*

Farklı kategoriler bağlamında ele alınan ve literatürde refah devleti, sosyal devlet ya da sosyal refah devleti olarak bilinen kavram, liberal piyasa ekonomisinin yaratmış olduğu sosyal sorunlara karşı çeşitli tedbirler geliştiren bir devlet anlayışına atıf yapmaktadır. Bu çalışmada refah devleti kavramının türleri, doğuşu, gelişimi ve günümüzdeki biçimlerine kısaca değinilmiş, ardından refah devleti uygulamalarının uluslar üstü ölçekteki görünümü Avrupa Birliği ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü örnekleri üzerinden incelenmiştir. Son olarak refah devletinin mevcut durumu ve geleceğine dair genel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Refah devleti, Sosyal politika, Avrupa Birliği, OECD

Jel Kodları: P16, H55, O19, O52

**A CONTENT RESEARCH ON THE DEVELOPMENT, TRANSFORMATION AND FUTURE
OF WELFARE STATE CONCEPT: A REVIEW ON THE EU AND OECD
ABSTRACT**

The concept, which is handled in the context of different categories and known as the welfare state, social state or social welfare state in the literature, refers to a state concept that develops various measures against the social problems created by the liberal market economy. In this study, the types, emergence, development and current forms of the welfare state concept were briefly mentioned, and then the supranational view of welfare state practices is examined through the examples of the European Union (EU) and the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). Finally, general evaluations were made about the current situation and future of the welfare state.

Key words: Welfare state, Social politics, European Union, OECD

Jel Codes: P16, H55, O19, O52

* Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Çanakkale, e-mail: mehdicanozkir@gmail.com, 0000-0001-7692-6617.

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 21 Ekim 2022

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 27 Aralık 2022

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 31 Aralık 2022

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimiyle birlikte tüm üretim ve çalışma ilişkileri başlı başına değişmiş ve çalışma hayatında yaşanan bu değişim, ardından gelecek olan toplumsal dönüşümlerin öncüsü olmuştur. Toplumlar üretim araçlarını ellerinde bulunduran az sayıdaki işverenler ile işverenlerin emrinde kitleler halinde üretim yapan işçiler olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır. Sanayileşmeyle birlikte kitlesel üretimlerin gerçekleştirilebilmesi için büyük bir işgücü açığı meydana gelmiş, eski üretim düzenlerini devam ettirerek büyük sanayilerle rekabet edemeyeceklerini fark eden köylüler de fabrikaların yer aldığı kentlere yığınlar halinde göç ederek sermayenin ihtiyaç duyduğu işgücü açığını karşılamışlardır. Diğer yandan üretim araçlarını ellerinde bulundurmanın getirmiş olduğu üstünlük, sermaye sınıfına çalışma hayatının kurallarını belirlemede bir tekel güç sağlamış, işverenler sahip oldukları bu üstünlüğü sonuna kadar kullanmaktan geri durmamışlardır. Bu dönemde işçiler çok ağır koşullar altında çalıştırılmış, buna karşılık olarak kendilerine yalnızca hayatta kalarak üretim yapabilmelerini sağlayacak sefalet ücreti layık görülmüştür. Ancak belli bir süre sonra işçiler ağır çalışma koşullarına tahammül edemeyerek dünyanın çeşitli bölgelerinde işverenler ve devlet otoritelerine karşı başkaldırı girişimlerinde bulunmuşlardır. Başlangıçta bu isyanlar münferit olaylar olarak görülüp ağır cezai yaptırımlarla bastırılrsa da daha sonraki süreçlerde toplumsal kaosa doğru dönüşerek üretimleri durdurmuş, bunun sonucu olarak işverenler ve devletler bu sorunlara çareler aramak zorunda kalmışlardır. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında gerek Sanayi Devrimi'nin başladığı Avrupa'da gerekse diğer tüm sanayileşmekte olan ülkelerde klasik liberal anlayışın dikte ettiği uygulamalardan tavizler verilmiş; işçilere yönelik pek çok konuda haklar tanınmıştır. Bu dönemde çalışma koşulları iyileştirilmiş, bazı sektörlerde çocuk işçiliğine yasaklar getirilmiş, çalışma süreleri düşürülmüş, ücretlerde artışlar gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde dünyanın her yerinde faaliyette bulunan işçi örgütleri birleşerek uluslararası üst örgütler kurma yoluna gitmişlerdir (Eser, Memişoğlu ve Özdamar, 2011: 202).

Klasik liberal ekonomi anlayışının devletlere yüklediği pasif misyon, 1929 Ekonomik Buhranı'na kadar olan süreçte varlığını devam ettirmiş; devletler ekonomiye müdahale etmekten kaçınmıştır. Büyük Buhran ile birlikte devletin tüm işlevleri yeniden sorgulanmış, devlet müdahalesi olmaksızın krizden çıkışın mümkün olmayacağına yönelik görüşler ön plana çıkmaya başlamıştır. Müdahaleci ekonominin temsilcisi olarak kabul edilen John Maynard Keynes, sanayi devriminin başlangıcından beri varlığını sürdüren tüm kuralların yeniden yazılmasında ve yeni bir devlet anlayışıyla toplum yapısının temellerinin atılmasında öncü olmuştur. Büyük Buhran ve Keynes'in geliştirdiği alternatif ekonomi modeli ile sarsılan liberal ekonomik görüş, 2. Dünya Savaşı sonrasında büyük bir darbe daha almış ve liberal anlayışın hakim olduğu devlet modeli, yerini sosyal refah devleti modeline bırakmıştır (Bayraktar, 2012: 271).

Bu çalışmada öncelikli olarak sosyal refah devleti modelinin kavramsal çerçevesine yer verilmiş, ardından sosyal refah devletinin gelişim ve dönüşüm süreçlerine değinilerek farklı refah

devleti modellerinin neler olduğuna ilişkin tanımlamalar yapılmıştır. Daha sonrasında ise refah devleti uygulamalarının OECD ve AB üzerindeki görünümüne değinilmek suretiyle AB nezdinde refah devletini destekleyici uygulamaların neler olduğuna ve Birliğin ve üye ülkelerin ne tür politikalar geliştirmekte olduğuna dair incelemeler yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise bu uygulamalar ve politikalar değerlendirilerek refah devletinin mevcut durumuna ve geleceğine dair çıkarımlar yapılmıştır.

2. SOSYAL REFAH DEVLETİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

“Refah Devleti” kavramı ilk olarak 1941 yılında İngiltere’de kullanılmıştır. O dönemde İngiltere ile Nazi Almanya’sı arasında bir savaş mevcuttu. Nazi Almanya’sı da o dönemde “savaş devleti” olarak bilinmekte idi. İngiltere ise Almanya ile zıtlığını vurgulamak adına kendisini “refah devleti” olarak tanımlamıştı. Dolayısıyla kavram ilk ortaya atıldığında, “devletin sosyal kimliğini” vurgulamaktan ziyade reaksiyoner bir yaklaşımla “savaş motivasyonu” sağlama misyonunu üstlenmişti. Kavram daha sonrasında William Beveridge tarafından hazırlanan ve savaş sonrasında refah devleti uygulamalarına temel teşkil edecek Beveridge Raporu’nda kullanılmış ve günümüzdeki anlamına yaklaştırılmıştır (Barr, 2020).

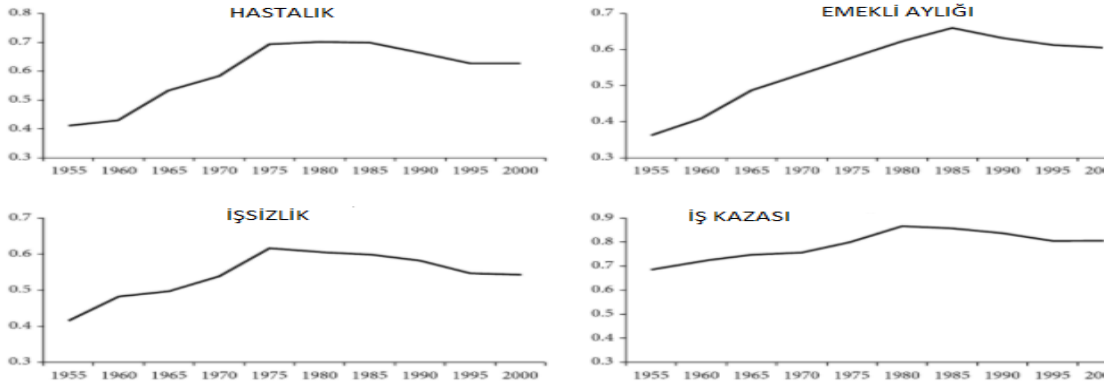
Sosyal Devlet ya da diğer adlarıyla “refah devleti” ve “sosyal refah devleti”, piyasa ekonomisi ile temel insani hakların tesis edildiği kapsamlı bir sosyal korumaya dayalı devlet merkezli ekonominin bileşimi olarak ifade edilebilir. Sosyal refah devletinin en önemli aracı sosyal yardımlardır. Devlet, sosyal yardımlar aracılığı ile vatandaşların asgari yaşam ihtiyaçlarını karşılamakta ve alım güçlerini belirli bir seviyenin üzerinde tutarak ekonomideki talebin canlı kalmasını sağlamaktadır. Başlangıçta sosyal refah devletinin temel hedefi bireylerin çeşitli sosyal riskler ile karşılaşmaları durumunda (iş kazası, meslek hastalığı, yaşlılık vb.) yaşadıkları gelir kaybı ve gider artışlarını tazmin etmeye yönelik idi. Ancak günümüzde refah devletinin hedefleri ve ilgi alanları genişlemiş; cinsiyet eşitliği, sosyal sermaye, sosyal içerme gibi konular da gündemine girmiştir (Offe, 2018).

Refah devletine yönelik ilk sınıflandırma 1958 yılında H. Wilensky ve C. Lebeaux tarafından yapılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre refah devletleri “kalıntı” ve “kurumsal” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kalıntı refah devleti modelinde ilk etapta piyasa koşullarına herhangi bir müdahalede bulunulmamakta, piyasanın kendi kendini düzenleyememesi durumunda gelirden yoksun kalan kişilere yönelik devlet yardımları gündeme getirilmektedir. Bu modelde sosyal refahı sağlama görevi aile ve piyasanın sorumluluğundadır. Kurumsal model ise kalıntı modelinin aksine refahı sağlama görevini devlete yüklemiştir. Bu modelde devlet, piyasa başarısızlıklarına karşı tüm vatandaşları korumakla ve temel hizmetleri sağlamakla görevli bir aktör olarak tanımlanmıştır (Ülgen ve Arda Özalp, 2017: 637).

Esping Andersen'in yaklaşımına göre sosyal refah devleti modelleri temelde üçe ayrılmaktadır: İskandinav (Sosyal Demokrat) tipi devlet modeli, İngiliz (Liberal) tipi devlet modeli ve Kıta Avrupası (Muhafazakar) tipi devlet modeli. İskandinav tipi devlet modelinde sosyal yardımlar evrenseldir. Bunlardan faydalanmak için ise vatandaşlık şartı gerekir. Vergi finansmanı esastır. Devlet aktif işgücü piyasası politikaları yoluyla emek piyasalarına müdahalede bulunur ve özellikle kadın istihdamını teşvik eder. Kamusal hizmet politikaları ile orta sınıfın vatandaşlık bağları güçlendirilir. İskandinav tipi refah modelinde eğitim, sağlık, konut vb. gibi temel hizmetlerin piyasaya bırakılmaması esastır (yüksek dekomodifikasyon). İngiliz tipi devlet modelinde ise bireysellik ve özgürlük değerleri kutsal kabul edilir. Yani öz itibarıyla herkes kendi hayatından sorumludur. Bu tip devlet modelinde müdahaleler asgaridir, devletin görevi yalnızca asayişin sağlanmasını ve bireylerin potansiyelini daha iyi kullanabilecekleri ortamı yaratmaktır. Diğer yandan sosyal güvenlik politikaları oldukça sınırlıdır (düşük dekomodifikasyon). Son olarak Kıta Avrupası tipi devlet modeli ise İngiliz tipi ve İskandinav tipi modelin bir karması olarak kabul edilebilir. Bu tip devlet modeli, sosyal demokrasi ile liberalizm arasında yer alır. Sosyal refah uygulamaları hem devletin hem piyasanın hem de sivil toplum örgütlerinin sorumluluğu altında olmasından ötürü model karma bir niteliğe sahiptir. Hristiyan demokratik partiler bu tip devlet modelinin kilit aktörleridir. Sosyal yardımlara erişimde işgücüne katılım, evlilik, gelir düzeyi, kıdem gibi parametreler önemli yer tutar. Sosyal sigortalara katılım zorunlu olup mesleklere, risklere ve katılan kişilerin işgücü piyasasındaki sıfatlarına göre kategorize edilmiş bir fon sistemi mevcuttur (orta derece dekomodifikasyon) (Toprak, 2015: 161).

Refah devletinin Keynesyen ekonomi modeli ile iç içe geçmesinden dolayı "Keynesyen refah devleti dönemi" olarak adlandırılan 1945-1970 arası dönem, dünya genelinde yüksek ekonomik büyüme oranlarının yakalandığı; bir yandan dış ticaret hacimlerinin genişleyerek diğer yandan iç piyasaların doygunluğa ulaştığı yıllar olarak tarihteki yerini almıştır. İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda yaşanan nüfus patlaması da toplam talebi ciddi bir şekilde yükseltmiş, istihdamın ve dolayısıyla ekonomik büyümenin lokomotifini toplam talep olmuştur. Bu dönemde dünya genelinde hakim olan Keynesyen iktisat anlayışının ve bu anlayışa hizmet eden talep yönlü politikaların etkisiyle refah devleti altın çağını yaşamıştır. Ancak 1970'lerin ortalarına gelindiğinde petrol krizinin etkisiyle birlikte liberalizm anlayışı yeniden yükselişe geçmiş ve sosyal refah devleti güç kaybetmeye, buna bağlı olarak da sosyal yardımlar düşürülmeye başlamıştır. (Işık, 2018: 114). Şekil 1.'de 18 OECD ülkesinin 1955-2000 yılları arasında 4 büyük sosyal riske karşı gelirleri koruma oranı ortalamaları gösterilmiştir.

Şekil 1: OECD Ülkelerinde 1955-2000 Yılları Arasında Sosyal Risklere Karşı Gelirlerin Korunma Oranı (Ortalama)

Kaynak: Walter, S. (2010). Globalization and the Welfare State: Testing the Microfoundations of the Compensation Hypothesis. *International Studies Quarterly*, 54(2), 403-426.

Şekilden hareketle 1970’li yılların ortalarından itibaren refah devleti uygulamalarının etkinliğini kaybetme süreci içine girdiği söylenilebilir. Bu güç kaybının en büyük sebebi petrol krizinin dünya genelinde yarattığı büyük arz şokları ve Amerikan dolarının altın standardına dayandırıldığı Bretton Woods sisteminin çöküşüdür (Gümüş, 2018: 57). Bilindiği üzere Keynesyen modeller ekonominin talep yönüne odaklanmış ve “her talep kendi arzını” yaratacağı için arz yönünü temel almamıştı. Ne var ki petrol krizinin yarattığı arz şokları neticesinde yaşanan stagflasyon olgusu, ekonominin pek de Keynesyenlerin düşündüğü gibi yalnızca talep canlandırıcı politikalarla krizden kurtulamayacağını göstermiş oldu. Zira toplam arz, talepten bağımsız bir şekilde düşmüştü ve bu koşullar altında toplam talebi uyarmak, enflasyon yaratmaktan başka bir işe yaramıyordu. Bunun yanında tüm dünya ülkelerinde kamu kesimi borç yükleri giderek yükseldiğinden refah devleti anlayışının öngördüğü tüm kamu harcamalarını finanse etmek imkânsız hale gelmekteydi. Sonuç olarak gerek arz şoklarının yarattığı darboğazlardan gerekse ağır borç yüklerinin kamu kesimi üzerinde yarattığı baskılardan ötürü, sosyal harcamaları temel alan refah devleti anlayışının sorgulanması ve yeni bir dönüşüm içine girmeye başlaması kaçınılmaz olmuştur.

3. AB VE OECD’NİN REFAH DEVLETİNE VE SOSYAL POLİTİKALARA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

Sosyal politika ve refah devleti fikirleri 1840’ların İngiltere’inde ve 1880’lerin Almanya’ında işçilere yönelik korumacı uygulamaların yasal zemine oturtulmasıyla gündeme gelmiş ve o dönemlerden bugüne dek tüm Avrupa ülkelerinde tartışılmalı konular arasındaki yerini korumuştur. Yaklaşık iki asırdır Avrupa’da bu konular üzerine çeşitli konferanslar düzenlenmiş, toplumun farklı kesimlerinden temsilciler — hayır kurumu yöneticileri, kilise papazları, sosyal bilimciler, kanaat önderleri — bir araya gelerek sosyal politikalarla ilgili fikir alışverişleri yapmışlar ve sosyal sorunlar hakkında çözümlenelerde bulunmuşlardır. Aslında sosyal politika tarihçesinin büyük bir kısmı

ülkelerin birbirleriyle olan öğrenme etkileşimlerinin bir sonucudur. Neticede dünya üzerindeki tüm toplumların kendilerine özgü kimlikleri, karakteristik özellikleri birtakım kültürel yapıları ve yaşam pratikleri mevcuttur. Bu faktörlerin birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olmaları, ortaya çok çeşitli refah devleti yapılarının ve sosyal politika uygulamalarının çıkmasını sağlamıştır (Ervik, Kildal ve Nilssen, 2009: 2).

Dünyadaki tüm yaşam biçimlerinin, kültürlerin ve fikirlerin küreselleşme süreciyle birlikte hızla etkileşim içine girmesi ve giderek birbirine daha benzer hale gelmesi, sosyal refah devletlerini iç işlerinde yönetim anlayışını uygulamaya, küresel ve yerel aktörleri ortaklaştırmaya itmiştir (Yılmaz, 2022: 51). Bununla birlikte dış işlerinde diğer sosyal refah devletleriyle birtakım ortak eylemlere girişme zorunluluğuyla karşı karşıya bırakmıştır. Toplumlar arası etkileşimin artmasıyla insan gereksinimleri birbirine yakınsamış, buna paralel olarak sosyal refah devleti sistemleri arasındaki karşılıklı bağımlılık da giderek daha sıkı bir yapıya bürünmüştür. Artık devletler arasında sosyal politika fikirleri çok daha kolay transfer edilebilir hale gelmiştir. Bunlara ek olarak geçtiğimiz yüzyılda uluslar üstü örgütlerin kurulması ve faaliyete geçmesi sosyal politikaya farklı boyutlar kazandırmış, bu üst örgütler uluslararası sosyal politikaların belirleyici ve başat aktörü olmuşlardır (Stone, 2004).

AB'nin ve OECD'nin kuruluşunu izleyen yıllarda sosyal politikalar, bu kurumların asli olarak düzenlemeler getirdikleri bir alan olmamakla birlikte zaman içinde bu durum değişmiştir. Günümüzde her iki örgüt de üye ülkelerin işgücü piyasası politikalarından aile politikalarına kadar geniş ölçekte düzenleyici ve yönlendirici bir konuma sahiptir. OECD günümüzde daha çok tavsiye araçlarını kullanmakta ve ülkelerin politik tercihlerine doğrudan bir zorlayıcı etkide bulunmamaktadır. Buna karşın AB, almış olduğu kararlar ve geliştirmiş olduğu politikalar bakımından OECD'ye göre yaptırım gücü daha yüksek bir uluslar üstü kuruluştur (Armingeon, 2004: 237).

Sosyal refah devleti uygulamaları geleneksel olarak AB'nin üye ülkelere doğrudan müdahale ettiği bir alan olmasa da Avrupa iç pazarındaki entegrasyon ve ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığın giderek artması, bu konunun uluslar üstü düzeyde ele alınmasını gerektirmiştir. Belirtmek gerekir ki bu ele alınma ülkelere dikte edilecek kuralların belirlenmesi yolundan ziyade ülkelerin gönüllü olarak bir araya gelerek sosyal politikaları açık bir şekilde münazara etmesi ve tavsiye nitelikli görüşler ortaya koyması şeklinde meydana gelmektedir (açık koordinasyon yöntemi). Kuralların yaptırım gücü bakımından yine de OECD ile kıyaslandığında, AB'nin daha etkili olduğu söylenilebilir. Zira gerek Avrupa Adalet Divanı kararlarının birer içtihat hukuku kaynağı niteliği taşıması gerekse Maastrich Kriterleri gibi birlik üyelerinin devlet bütçeleri üzerindeki tasarruflarını direkt olarak etkileyen kuralların varlığı, AB'nin sosyal politikalara yön verme açısından daha yetkin bir uluslar üstü örgüt olduğunu ortaya koymaktadır (Ervik vd., 2009: 4).

Sosyal politikaların üretiminde, değerlendirilmesinde, transfer edilmesinde ve yayılmasında uluslar üstü kuruluşların etkin konumda olmaları, sosyal politikaları küresel düzlemde ele alınması gereken bir mesele haline getirmektedir. Artık sosyal politikaların oluşturulma süreci yalnızca ulus devletlerin veya yerel örgütlenmelerin tekelinden çıkmış, uluslar üstü kuruluşlar da temel belirleyici aktörler arasında yerlerini almış olsalar da burada önemli bir noktayı açmak gerekebilir. Uluslar üstü kuruluşları oluşturan devletlerin ekonomik ve siyasi güç anlamında birbirlerine göre üstün ya da zayıf olmaları durumunda sosyal politikaların oluşturulma süreçleri bundan nasıl etkilenecektir? Buradaki temel sorun, uluslar üstü kuruluşlara etki eden devletlerdeki nüfuz gücü farklılaşmasıdır. Bazı devletler daha güçlü ve nüfuzlu olduklarından kendi benimsedikleri ideoloji veya izledikleri yöntemleri uluslar üstü kuruluşlara kabul ettirmede diğerlerine göre daha başarılıdırlar. Sonuç itibariyle gerek AB gerek OECD gerekse bunlarla benzer misyonlara sahip tüm uluslar üstü kuruluşlarda sosyal refah devleti uygulamaları ve hatta sosyal refah devletine olan yaklaşım, nüfuz ve gücü yüksek ülkelerin tekelinde belirlenmektedir. Stein Rokkan'ın ünlü deyişiyle, “oylar sayılır fakat son kararı veren kaynaklardır” (Rokkan, 1966: 105; Ervik vd., 2009: 4).

4. AB VE OECD NEZDİNDE İSTİHDAM VE SOSYAL KORUMAYA YÖNELİK POLİTİKALAR VE YAKLAŞIMLAR

AB ve OECD'nin politikalarına geçmeden önce, refah devletlerinin kurumlar, normlar ve söylemler bağlamında birbirinden ayrılmasına karşın mevcut refah söylemlerinde birtakım ortak temaların olduğunu ifade etmek gerekir. Örneğin, 1990'lar boyunca dünyada oldukça popüler olan bir politik söylem, o dönemin refah devleti anlayışı üzerinde önemli ölçüde etkili olmaktaydı. Söyleme göre vatandaşların hakları ve sorumlulukları, iş yükleri ve refah seviyeleri arasındaki dengenin gözetilmesi önem arz etmekteydi. Giddens bunu “sorumluluk olmadan hak olmaz” sloganı ile ifade etmiştir (Giddens, 1998: 65). 2000'den bugüne dek ise slogan “make work pay”¹ halini almıştır. Ortaya atılan söylemler ve bu söylemlerdeki değişimler sosyal devlet reformlarının nedenleri hakkında bize önemli ipuçları sağlamaktadır.

AB ve OECD, 2. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik iş birliği amacı ile ülkeler arası barışı, sürdürülebilir büyümeyi ve ticareti desteklemek üzere kurulmuş uluslar üstü kuruluşlardır. Her iki kuruluş da başlangıçta ekonomik amaçlarla sınırlı bir yapıya sahip olsalar da zaman içerisinde ilgi alanlarını sosyal politikalar yönünde de genişletmişlerdir. 1970'lerden itibaren AB'de, ülkeleri ortak makro-ekonomik hedefler doğrultusunda güdümlenmenin tek başına yetersiz olacağı anlaşılmıştı (Leibfried, 2005: 248). Makro-ekonomik hedeflere ek olarak sosyal politikaların da koordine edilmesi gerekliydi. AB'ye benzer şekilde OECD de sosyal politikaların öneminin farkına varmış; 1981 yılında

¹ OECD ve Avrupa İstihdam Stratejilerinin kilit mesajı olan bu slogan, ücretli çalışmanın çeşitli destekler ve vergi reformları yoluyla teşvik edilmesine yönelik politikaları içermektedir.

yayımladığı Kriz İçinde Refah Devleti² adlı raporunda sosyal yardımlar ile ekonomik büyüme arasında ve eşitlik ile ekonomik verimlilik arasında güçlü bir ilişkinin var olduğunu vurgulamıştı. Öte yandan, OECD Ekonomik Araştırmaları arasında yapılan bir içerik analizine göre, 1980'lerin ilk yıllarına kadar yapılan çalışmalarda işgücü piyasası politikaları haricindeki sosyal politikaları konu edinen araştırmalara rastlamak oldukça güçtür. Ancak 1980'lerin sonlarından başlayan ve 1990'lar boyunca süren dönemde sağlık, eğitim, yaşlanma, sosyal güvenlik vb. gibi konular çalışmalarda oldukça sık bir şekilde yer almaktadır (Kildal, 2009: 23).

1983'te yayımlanmaya başlamış olan OECD İstihdam Görünümü serileri, işgücü piyasalarındaki gelişmelerin ve yönelimlerinin yıllık bazda değerlendirildiği raporlardan oluşmaktadır. Bu yıllarda OECD üyesi ülkelerde eş zamanlı olarak işsizlik ve istihdam artışları görülmekte, bazı ülkelerde ise rekor seviyelerde uzun dönemli işsizlik problemlerine rastlanmaktaydı. 1992 yılında OECD, artan bu işsizlik probleminin altında yatan işgücü piyasasını zayıflatıcı faktörleri ele alan bir çalışma yaptı ve yayımladı. OECD tarafından konulan tanıya göre ekonomileri rijit hale getiren ve ülkelerin küreselleşen dünyada değişen koşullara ve ülkeler arası iş birliğine uyum sağlamalarını engelleyen şey mevcut politikalar ve sistemlerdi (OECD, 1994: 23). Aynı dönemde AB'de de işgücü piyasalarına yönelik uygulanan geleneksel düzenleme araçlarının işe yaramadığı anlaşılmıştı. OECD'ye benzer şekilde AB de 1989'dan itibaren yıllık olarak istihdam raporu hazırlamaya başladı. Bu raporların emek piyasalarındaki problemleri ele alışı da OECD'nin raporlarına oldukça benzer nitelikteydi. Diğer bir deyişle işsizliğin ardında yatan başlıca sebep, yüksek sosyal harcamalar ve çok kapsamlı sosyal koruma sistemlerinin emek piyasalarını rijit hale getirmesiydi (CEC, 1993: 2-3).

1990'lar boyunca Avrupa'da işsizlik sorununun çözülemeyişi, Birliğin istihdam konusunda ortak hareket edebilmesini sağlayabilecek bir politika aracına duyduğu ihtiyacı güçlendirmekteydi. Buna yönelik olarak AB, 1997'de Avrupa İstihdam Stratejisi adı altında bir yol haritası oluşturdu. Sosyal güvenlik politikaları konusunda AB üyesi ülkelerin birbirine yaklaşma stratejisi benimsendi. 1990'lı yıllardaki AB kararlarına bakıldığında bir önceki dönemden farklı olarak, sosyal güvenlik politikalarının ekonomiye bir yük olarak görülmesi bir yana AB ülkelerinin ekonomik verimlilik düzeyini artıran bir etken olduğu noktasında görüş birliğine varılmıştır (Kildal, 2009: 24).

AB'nin İstihdam Stratejisi raporları ile benzerlikler içeren OECD İşler Çalışması³, makro ekonomik politika reformları yoluyla işsizliği azaltmak adına çeşitli tavsiye kararları içermekteydi. Bu tavsiye kararlarının içeriğini sosyal yardım sistemlerinin "esnekliği, etkinliği ve reformu" özellikleriyle betimlemek mümkündür. Aslında istihdamı koruma yasalarının katı oluşu ve işsizlik oranlarının yüksekliği arasında doğrudan bir ilişkinin olup olmadığı tartışmalıdır. Araştırmacılar böyle bir nedenselliğin olup olmadığı hakkında net bir şey söylememektedirler. Ancak OECD, katı

² OECD, (1981). "The Welfare State in Crisis: An Account of the Conference on Social Policies in the 1980s", Paris, 20-23 Ekim 1981.

³ OECD (1994), The OECD Jobs Study: Facts, Analysis, Strategies, Paris: OECD.

düzenlemelerin işgücü mobilitesi, yeni istihdam sahalarının yaratılması ve ekonominin dinamikleri üzerinde olumsuz etkileri bulunduğu görüşündedir. OECD'nin 2006 yılındaki Revize Edilmiş İşler Stratejisi'nde bu konuyla ilgili öne çıkan başlıklar olarak nüfusun yaşlanması ve küreselleşme olguları ele alınmıştır. Her iki olgunun da işgücünü önemli ölçüde zayıflatacağı göz önünde bulundurulduğunda emek piyasalarını destekleyici ve etkin hale getirici politikalara ihtiyacın olduğu tespit edilmiştir. OECD Stratejisine göre ülkeler;

- 1) Uygun makro ekonomik politikaları yürürlüğe koymalı,
- 2) Emek piyasasına giriş engellerini kaldırmalı,
- 3) Emek talebinin önündeki işgücü ve ürün piyasaları engelleriyle mücadele etmeli,
- 4) İşgücünü nitelikli hale getirecek uygulamaları tesis etmeli ve kolaylaştırmalıdır.

OECD'ye göre tüm ülkelerin yukarıda yer alan tavsiyeleri hayata geçirmesi bir gereklilik olsa da işgücü piyasalarına katılımı sağlamada tek bir başarılı yaklaşımın olmayacağı açıktır (OECD, 2006: 20).

5. REFAH DEVLETİ KAPSAMINDA AB'DE SOSYAL DIŞLANMA İLE MÜCADELE

AB'nin kuruluş yıllarında sosyal politikalar hizmette yerellik esasına dayandırılmış ve AB üyesi devletlerin sorumluluğuna bırakılmıştı. Bu durum halen geçerli olsa da 1980'lerden sonra yoksulluk ve sosyal dışlanmaya ilişkin sorular, uluslar üstü seviyede yükselmeye başlamıştır. Küreselleşme, nüfustaki yaşlanma, işsizlik ve iç pazar gibi olguların yarattığı birtakım girift sorunlar artık üye devletlerin kendi başlarına mücadele edebilecekleri boyutu aşmış, AB düzeyinde ele alınmayı gerektirir hale gelmiştir.

Bazı ulus devletlerin “yoksulluk” hakkında konuşulmasına karşı geliştirdikleri negatif tutumlar, 1980'lerin sonundan itibaren AB'deki söylemler arasında “yoksulluk” yerine “sosyal dışlanma” kavramının kullanılmasında etkili olmuştur. Sosyal dışlanma ile mücadele Mart 2000'deki Lizbon Konseyi'nden sonra önemli bir hedef haline gelmiş, bir sonraki yılda ise sosyal politikanın bu alanını belirlemek üzere yeni Açık Koordinasyon Metodu başlatılmıştır. Bu metod AB'nin geleneksel metodundan önemli ölçüde ayrılmakla birlikte politikaların uygulanmasında sert yaptırımlar öngörmez. Açık Koordinasyon Metodu, hedeflere, tavsiyelere, göstergelere, ulusal eylem planlarına ve uluslararası karşılaştırmalara dayalı olan bir karşılıklı öğrenme sistemidir (Nilssen, 2009: 72). AB Komisyonu ve Konseyi'nce hazırlanan Ortak Raporlardan hareketle sosyal dışlanmayla mücadele konusunda süreçlerin içeriğine odaklanmak, konunun netliğe kavuşturulması açısından faydalı olacaktır.

Literatürde sosyal refah devletlerinin küreselleşmesi ve Avrupaileşmesi genellikle ekonomik ve teknolojik güçlere dayandırılırken pek az sayıda çalışmada fikirlerin, değerlerin ve politik söylemlerin önemi vurgulanmaktadır. Temelde AB'nin yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelesine temel

oluşturan söylemlerini şekillendiren fikirler bu açıdan önem arz etmektedir. Örnek vermek gerekirse, hangi türden fikirler AB'nin Sosyal İçerme Stratejisi içinde yer almaktadır? Sosyal içerme ve sosyal koruma alanındaki Açık Koordinasyon Metodu ile AB Sosyal İçerme Stratejisindeki fikirler nasıl bir ilişki içindedirler?

Liberal ideolojinin yeniden canlanması ve sosyal politikaların sadece iç pazar oluşumunu tamamlamak üzere kullanılması gereken bir araç olarak görülmesinden ötürü 1990'lara kadar sosyal dışlanma ile mücadele AB nezdinde uygun bir politika olarak görülmemekteydi. Öyle ki dördüncü anti yoksulluk programı, yoksulluğun sadece ulusların kendi içinde çözmesi gereken bir sorun olduğu ileri sürülerek, 1994 yılında AB üye devletlerince reddedildi. Ancak 2000 Yılı'nın Mart ayında düzenlenen Lizbon Konferansı'nda üye devletler Açık Koordinasyon Metodu'nu (AKM) temel olarak sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele politikalarının koordine edilmesi gerekliliği hususunda görüş birliğine vardılar. Bu durum AB'nin genel stratejik hedefi olma yolunda "dünyadaki en rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı ekonomi; daha fazla iş ve daha güçlü sosyal uyum ile sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi yakalama" olarak görüldü. Lizbon Avrupa Konseyi, 2010 yılına kadar yoksulluktan kurtulma yolunda belirleyici etkiye sahip olacak adımlara ihtiyaç duyulduğu kabul etmiştir (Nilssen, 2009: 72). AKM içerme süreçleri için oluşturulan ana hedefler ise şu şekildedir:

- 1) İşgücüne katılımın kolaylaştırılması ve kaynaklara, mal ve hizmetlere ve tüm haklara erişimin sağlanması,
- 2) Sosyal dışlanma riskinin önlenmesi,
- 3) En savunmasız gruplara yardım edilmesi,
- 4) Sürece ilişkin tüm organların harekete geçirilmesi.

Mart 2005'te Lizbon sürecini yeniden ele alan AB, sosyal koruma ve dışlanma ile ilgili kavramları ayrıntılarıyla düzenlemiş ve büyüme ve istihdamı artırmaya yönelik politikalarla stratejiyi revize etmiştir (Nilssen, 2009: 76).

Bu süreçlerden başka yine AB Komisyonu 2001'de Ulusal Eylem Planlarının tasarlanma süreçlerine destek olmak üzere üye ülkeler ile ikili görüşmeler düzenlemiştir. Günümüzde ulusal eylem planları sosyal içerme ve koruma politikalarını modernize etmenin bir parçası olarak görülebilir. Diğer yandan, sosyal güvenlik konusunda uluslar üstü düzeyde kilit rol oynayan bir başka aktör de Sosyal Koruma Komitesi'dir. Sosyal Koruma Komitesi'nin üyeleri çoğunlukla üye ülkelerin sosyal politikalar bakanlarından oluşmaktadır. Ancak Komite'nin ekonomi ve istatistik uzmanlarından oluşan bir alt grubu daha mevcuttur. De La Porte ve Pochet (2002), AKM süreçlerinde üye devletleri müzisyenlere, AB Komisyonunu ise bu oyuncular arasındaki koordinasyonu sağlayan bir orkestra şefine benzetmektedir.

AB Konseyi ve Komisyonu Ortak Raporları'nın, AB'nin sosyal içerme stratejilerinin kaynağı olma niteliği taşıdığı söylenilebilir. AB'nin yoksulluk ve sosyal dışlanmada mücadele konusundaki en çarpıcı söylemi “aktif sosyal içerme” olarak adlandırabileceğimiz söylemdir. Bu söylemin temel amacı geleneksel sosyal politika ve işgücü piyasası politikaları arasındaki ilişkinin güçlendirilmesidir. “Sosyal dışlanmaya karşı en güçlü koruma iştir” yaklaşımından hareketle AB nezdinde aktif istihdam politikalarının ayrı bir önemi mevcuttur. İşsizlerin kendi becerilerine uygun işlerde istihdam edilmesi onların sadece gelir bakımından değil sosyal ilişkiler bakımından da faydalarına olacaktır. Bu sayede dolaylı yoldan sosyal dışlanma sorununa karşı güçlü bir önlem geliştirilmiş olacaktır. 2004 yılında hazırlanmış Ortak Rapor'a⁴ göre Ulusal Eylem Planlarında aşağıdaki konulara vurgu yapıldığı belirtilmiştir:

-Bazı üye devletler aktif yaşlanma ve erken emekliliği önleme politikaları güderek sosyal dışlanmanın etkilerini asgariye indirmeye çalışmalıdırlar.

-Üye devletlerin çoğu, işverenleri yeni ve kapsayıcı iş sahaları oluşturma süreçlerine katmaya teşvik etmelidir.

-Üye devletler çeşitli eğitim programları ve aktif istihdam politikaları yoluyla uzun dönemli işsizliği ve sosyal dışlanma sorununu önlemelidir (AB Ortak Raporu, 2004: 49-51).

Tüm bu yönergelerde yer alan hedef ve ilkeler Avrupa İstihdam Stratejisi'nin (AİS) birer unsurudur. Avrupa İstihdam Stratejisi, üye devletlerin istihdam politikalarının koordine edilmesine yönelik olarak düzenlenmiş bir esnek hukuk mekanizmasıdır. Her ne kadar Avrupa İstihdam Stratejileri'ni ilgilendiren kararlar, tavsiyeler veya hedefler uluslar üstü bir kurum olan AB nezdinde belirlenmiş olsa da bütün bu yönergelerin ülkeler içinde uygulanması üye devletlerin mesuliyeti altındadır. Bununla birlikte, AİS'lerin kapsamı ve hedefleri oldukça geniş ve iyileştirici olsa da üye devletlerdeki birtakım statüko problemleri nedeniyle işlevsel açıdan zayıf kalmaktadır. Örnek verecek olursak AİS'lerin İtalya'daki büyük yapısal problemlerin çözümüne katkı yapmadığı konusunda bir saptama yapılmıştır. Bunun sebebinin ise uygulamadaki gecikmeler olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca AİS'lerin, İtalya'nın yapısal problemlerini dikkate almada yetersiz kaldığı öne sürülmüştür. Benzer sorunun, İspanya'da da aynı şekilde olduğu söylenmektedir (Velutti, 2004: 19). Bu gerçekliklerden hareketle AB'nin, üye devletlerin içsel sorunlarına ilişkin destekleyici ilave önlemler geliştirmesi, AİS'lerin uygulanması açısından daha sağlıklı bir zeminin oluşumu için gerekli olacaktır.

6.SONUÇ

Serbest piyasa ekonomisinin optimal kaynak tahsisatı konusundaki başarısızlıklarından doğan olumsuz etkilere karşı bireylerin korunmasını öngören sosyal refah politikaları, yaklaşık iki asırdan beri ulusal ve uluslararası düzlemde tartışılan ve zaman içinde farklı kategoriler bağlamında ele alınan

⁴ AB Ortak Raporu, (2004). “*Joint Report by the Commission and the Council on Social Inclusion*”, Brüksel.

konuların başında gelmektedir. Özellikle son yüzyılda küresel etkileşimin artmasıyla birlikte refah devleti politikalarına yönelik fikirlerin ve uygulamaların ülkeler arasında transfer edilmesi eskiye göre çok daha hızlı hale gelmiştir. Böyle bir sonucun oluşmasında uluslar üstü kuruluşların dünya siyasetindeki ağırlıklarını artırmalarının payı büyüktür.

Günümüzde liberalizm cenneti olarak takdir edilen çoğu ülkenin dahi yeri geldiğinde piyasa başarısızlıklarıyla mücadele etmek için müdahaleci kimliğe bürünerek refah devletinden rol çaldığı örneklerle sabittir. Öte yandan, OECD ve AB gibi uluslar üstü kuruluşların imzaladıkları sözleşmelerde, verdikleri tavsiye kararlarında, yürüttükleri projelerde ve izledikleri politikalarda sosyal refah devletinin karakteristik yapılarının izlerine rastlamak mümkündür. Tam da bu yüzden, ivmelenen küreselleşmeyle birlikte sosyal refah devletinin tarih olduğunu ya da olacağını söylemek son derece iddialı bir yaklaşım olacaktır.

Bu çalışmada sosyal refah politikalarının dünyadaki görünümünü incelemek üzere Avrupa Birliği ve OECD örnekleri üzerinden bir içerik araştırması yapılmıştır. Her iki kuruluş da başlangıçta yalnızca sosyal politikalarla ilgili düzenlemeler yapma ya da refah devleti uygulamalarına yön verme misyonuyla kurulmamış olsalar da zaman içinde yaptıkları faaliyetlerle geniş kitleleri etkileyebilen uluslar üstü aktörler olma konumuna gelmişlerdir. Bununla birlikte AB'nin OECD'ye göre yaptırım gücü daha yüksek olduğundan ötürü refah devleti politikalarının şekillenmesinde daha aktif bir rol oynadığı söylenilebilir. OECD ise yayınlamış olduğu raporlarda ve vermiş olduğu tavsiye kararlarında uluslar üstü kamuoyunda refah devletine yönelik yaklaşımların neler olduğuna ve hangi değişimler içine girdiğine dair önemli ipuçları vermektedir.

1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarını kapsayan yıllarda gerek AB'nin gerekse OECD'nin liberal ekonomik anlayışı benimsedikleri ve bu minvalde raporlar yayınladıkları görülmektedir. Her iki örgüt de bu yıllarda devletler tarafından sağlanan sosyal yardımları, ülke ekonomilerini ve işgücü piyasalarını katılaştıran ve ekonomik büyümeyi ve verimliliği yavaşlatan bir unsur olarak görmektedir. Ancak 1990'ların sonu ve 2000'lerin başlarına doğru piyasa ekonomisinin sosyal tahribatlara yol açabileceği fark edilmiş, özellikle AB nezdinde istihdam stratejileri ve ulusal eylem planları faaliyete geçirilerek üye devletlerin sosyal içerme politikaları koordine edilmiştir. Bu noktada her ne kadar üye devletlerin heterojen yapılarından ötürü birtakım statüko problemleriyle karşılaşılsa da sosyal politikaların yüksek yaptırım gücüne sahip uluslar üstü kurumlarca benimsenmesi refah devletinin geleceği açısından önem arz etmektedir.

Son bir yorum olarak, uzun bir süredir refah devleti politikalarının uluslar üstü gündemdeki yerini korumasından ötürü dünya üzerinde refah devleti uygulamalarının zamanla birbirine yakınsayacağı beklenebilir. Ancak bu yakınsama henüz “evrensel ve tek tip bir refah devleti” yaratmaktan ziyade ülkelerin dinamiklerine bağlı olarak gerçekleşmekte ve bazı devletler arasında daha hızlı gerçekleşirken bazı devletler arasında daha yavaş gerçekleşmektedir. Refah devletinin

gidişatı hakkında daha sağlıklı çıkarımlar yapabilmek için konu ile ilgili daha fazla içerik araştırması ve ampirik çalışma yapılması faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AB Ortak Raporu, (2004). *Joint Report by the Commission and the Council on Social Inclusion, Brussels.*
- Armingeon, K. (2004). “OECD and national welfare state development”, *The OECD and European Welfare States*, ed. Klaus Armingeon and Michelle Beyeler, 226-241.
- Barr, N. (2020). *Economics of the welfare state.* Oxford University Press, USA.
- Bayraktar, C. (2012). Keynes ve refah devleti. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(02), 247-261.
- Commission of the European Communities (CEC), (1993). White Paper: *Growth, Competitiveness, Employment: the challenges and ways forward into the 21st century.*
- De la Porte, C., Pochet, P. (2002). *Building Social Europe through the Open Method of Co-ordination.* Brussels: Peter Lang.
- Deacon, B., Michelle H. and Paul S. (eds) (1997). *Global Social Policy: International Organizations and the Future of Welfare*, London: Sage Publications.
- Ervik, R., Kildal, N., Nilssen, E. (Eds.). (2009). *The Role of International Organizations in Social Policy: Idea, Actors and Impact.* Edward Elgar Publishing.
- Eser, D., Memişoğlu A., Özdamar, G. (2011). Sosyal siyasetin üretilmesi sürecinde refah devletinden neo-liberal devlete geçiş: Devletin kamu hizmeti sunma işlevinin değişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 201-217.
- Giddens, A. (1998). *The Third Way*, Cambridge: Polity Press.
- Gümüş, İ. (2018). Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(1), 33-66.
- Işık, V. (2018). Refah Devletinin Dönüşüm Süreci ve “Düzgün İş” Kapsamında Sosyal Güvenlik Anlayışı. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 109-128.
- Leibfried, S. (2005). “Social policy: left to the judges and the markets?”, *Policy-Making in the European Union*, ed. Helen Wallace, William Wallace, and Mark A. Pollack, Oxford: Oxford University Press, 243-278.
- OECD, (1981). “*The Welfare State in Crisis: An Account of the Conference on Social Policies in the 1980s*”, Paris, 20–23 Ekim 1981, OECD.

- OECD, (1994). “*The OECD Jobs Study: Facts, Analysis, Strategies*”, Paris: OECD.
- OECD, (2006). “*Boosting Jobs and Incomes: Policy Lessons from Reassessing the Jobs Strategy*”, Paris: OECD.
- Offe, C. (2018). *Contradictions of the welfare state* (Vol. 16). Routledge.
- Rokkan, S. (1966). “Norway: numerical democracy and corporate pluralism”, *Political Oppositions in Western Democracies*, ed. Robert A. Dahl, New Haven and London: Yale University Press 70-115.
- Stone, Diane (2004). ‘Transfer agents and global networks in the “transnationalization” of policy’, *Journal of European Public Policy*, 11, 545–566.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 151-175.
- Ülgen, G.; Arda Özalp, L. F. (2017). “Refah Rejimleri Sınıflandırma Çalışmaları: Cinsiyet Boyutları”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(2), 637-656.
- Velluti, S. (2004). The European employment strategy and the challenges of enlargement.
- Walter, S. (2010). Globalization and the Welfare State: Testing the Microfoundations of the Compensation Hypothesis. *International Studies Quarterly*, 54(2), 403-426.
- Yılmaz, Y.E. (2022). “Güney Marmara Kalkınma Ajansı Örneği Ekseninde Kalkınma Ajanslarının İdare Hukuku Bakımından Niteliği ve Ceza Hukuku Sorumluluğu”, *Çanakkale Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Bölgesel Kalkınma*, ed. Ercan Sarıdoğan, Cüneyt Kılıç, Özgür Topkaya, Bursa: Ekin Yayınevi, 51-59.

AB'NİN KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ ÇERÇEVESİNDE SINCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİNE YAKLAŞIMI

Yağmur ŞEN*

ÖZET

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile tarihi İpek Yolu yeniden canlandırılmak istenmektedir. Çin'den başlayıp Roma'ya kadar uzanan eski ticaret yolu birçok amaç için kullanılmıştır. 2013 yılında Çin Devlet Başkanı'nın yapmış olduğu konuşmada Kuşak ve Yol Girişimi'nden bahsedilmiş ve projenin yapımı başlatılmıştır. Projenin geçiş güzergâhında bulunan sınır bölgesi Çin'i güvenlik açısından endişelendirmektedir. Aslında Çin'in güvenlik endişesi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Çin bölgesinde Uygur ve diğer Müslüman etnik azınlıklara çeşitli politikalar uygulamıştır. Bu bağlamda ABD ve müttefikleri Çin'in Uygurlara yönelik insan hakları ihlallerini knamış ve Birleşmiş Milletlerin acilen toplanması çağrısında bulunmuştur. Kuşak ve Yol Girişimi'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin neden birincil derecede önem taşıyan güvenlik sorunu oluşturduğunu ortaya koymak ve Avrupa Birliği'nin Sincan'daki insan hakları ihlallerine dönük yaklaşımının bir değerlendirmesini sunmak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda Avrupa Birliği üye devletleri arasında görüş birliği sağlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kuşak ve Yol Girişimi, Avrupa Birliği, Uygur Türkleri, Çin, Güvenlik.*

JEL Kodları: *F51, F52, K38*

THE EU'S APPROACH TO THE SINCAN UYGUR AUTONOMOUS REGION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE BELT AND ROAD INITIATIVE

ABSTRACT

With the Belt and Road Initiative of China, it is desired to revive the historical Silk Road. The ancient trade route from China to Rome was used for many purposes. In the speech of the President of China in 2013, the Belt and Road Initiative was mentioned and the construction of the project was started.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, senyagmurr@outlook.com, [0000-0001-8595-1013](https://orcid.org/0000-0001-8595-1013)

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 16 Kasım 2022

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 7 Aralık 2022

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 30 Aralık 2022

Araştırma Makalesi/Research Article

The border region, which is on the transit route of the project, worries China in terms of security. In fact, China's security concerns date back to ancient times. China has implemented various policies on the Uighur and other Muslim ethnic minorities in the region. In this context, the United States and its allies condemned China's human rights violations against the Uighurs and called for the United Nations to convene urgently. The purpose of this study is to reveal why the Xinjiang Uyghur Autonomous Region poses a security problem of primary importance in the Belt and Road Initiative and to present an evaluation of the European Union's approach to human rights violations in Xinjiang. As a result of the study, it was concluded that there was no consensus among the member states of the European Union.

Keywords: *Belt and Road Initiative, European Union, Uyghur Turks, China, Security.*

JEL Codes: *F51, F52, K38*

GİRİŞ

Her ülkenin güvenlik açısından sorunları olmakla birlikte bu sorunların giderilebilmesi açısından farklı yaklaşımlar sergilenmektedir. Güvenlik sorunları ülkeler arası işbirliği çerçevesinde yürütüldüğü takdirde bu sorunların azaldığı görülmektedir. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi birçok ülkeyi kapsamakta olup bu üç kıtayı (Avrupa, Afrika ve Asya) birbirine bağlamaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi'nin İpek Yolu Ekonomik Kuşağını oluşturan Orta Asya merkezi bir konuma sahip olmakla önemini korumaktadır. Doğu Türkistan olarak da bilinen Sincan Uygur Özerk Bölgesi bağımsız bir devlet olamamış bölgede daima istikrarsızlıklar yaşanmış, bu istikrarsızlıklar da güvenlik sorunlarını oluşturmuştur. Çin projesinin güvenliği konusunda derin endişe duymaktadır. Bunun sebebi Sincan Uygur Özerk Bölgesinde yaşayan Müslüman Uygur etnik azınlığından duyduğu endişedir. Bu da Çin için güvenlik sorunu oluşturmaktadır.

Kuşak ve Yol Girişimi, Asya'dan Avrupa'ya uzanan bir köprü niteliğinde olup pek çok ülkeden geçerek tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasında büyük rol oynamaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi sadece ticaret amaçlı olmayıp bunun yanı sıra kültürler arası etkileşimi de arttırmaktadır. Projenin iki alt kapsamı olarak bilinen İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ile 21.yy Deniz İpek Yolu, Kuşak ve Yol Girişimi olarak adlandırılmaktadır. Doğu'nun yükselen gücü Çin olması planlanmıştır. Sincan Uygur Özerk Bölgesi Orta Asya'yı Avrupa'ya bağlayan jeopolitik konumu dolayısı ile bir geçiş bölgesidir. Çin, Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında pek çok projeye imza atmış ve ekonomik koridorlar oluşturulmuştur. Çin'den başlayan bu projenin Avrupa'ya kadar uzanabilmesi ancak Orta Asya'daki Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nden geçmesi ile mümkündür. Bu da Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ni Çin için vazgeçilmez bir unsur yapmaktadır. Çin'in bu bölgeden duyduğu güvenlik endişesine bakacak olursak bu durumun üç nedeni olduğu görülmektedir. Birincisi etnik ayrımcılığın yapılması, ikincisi bölgedeki maden kaynaklarının varlığı ve son olarak da proje kapsamında oluşturulan koridorların bu güzergâhlar üzerinden geçmesi endişelerin temel kaynağı olarak kabul edilmektedir.

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, 2013 yılında Orta ve Güneydoğu Asya ziyaretlerinde İpek Yolu Ekonomik Kuşağını ve 21. yüzyıl Deniz İpek Yolu'nu kapsayan "Kuşak ve Yol" projesini birlikte inşa etme fikrini öne sürmüştür. Projenin geçtiği ülkelerde bölgesel kalkınmanın sağlanmasına yönelik fikirler ortaya konulmuş ve bu proje tüm dünya toplumları tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. 2013 yılında duyurulması ile başlayan projenin yapımı 30-35 yıl gibi bir süre zarfı içinde tamamlanarak, Çin'in kuruluşunun 100. yılı olan 2049'da projenin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu proje ile Doğu ve Batı birbirine bağlanarak ekonomik canlılığın sağlanması, işbirliği içerisinde kazan-kazan amaçlı bir proje gerçekleştirmek istenmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında oluşturulan koridorların önemi büyüktür. Bu koridorlar ile ulaşımı sağlayacak olan demiryolları, karayolları, petrol ve doğal gaz boru hatlarının taşınması sağlanacaktır. Çin'i Orta Asya aracılığı ile Azerbaycan'a oradan Türkiye'ye ve sonrasında Avrupa'ya bağlayacak olan koridorlar ile projenin tamamlanması gerçekleşecektir. Bu projede Çin'i endişelendiren problemlerin başında Sincan Uygur Özerk Bölgesi güvenlik sorunu gelmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi geçiş güzergâhı üzerinde yer almasıyla Çin'in projesinde özel bir yere sahiptir. Bu bölgede oluşacak herhangi bir güvenlik sorunu sadece Çin'i değil aynı zamanda proje kapsamındaki bütün ülkeleri de ilgilendirmektedir. Bu bölgede oluşacak sorunların proje kapsamındaki ülkelerde Çin'e karşı bir güvensizlik oluşturması da muhtemeldir. Bu sebeple, Orta Asya coğrafyasında bulunan Sincan Uygur Özerk Bölgesi projenin adeta atan kalbi konumundadır. Burasını önemli kılan faktörler ise birden fazladır. Öncelikle bu bölgede çıkan çok çeşitli maden yataklarının olması, Çin'den Avrupa'ya geçişi sağlayacak koridorların bu güzergâh üzerinden geçmesi ve son olarak da bölgede yaşayan Uygur Türkleri ile Han Çinlileri arasında geçmişten süregelen etnik ayrımcılığın yaşanması bölgeyi birinci dereceden önemli bir merkez hâline getirmektedir. Çin bu bölgede oluşabilecek bir sorunun projesinin tamamlanması yolunda engel oluşturabileceği düşüncesi ile bölgeye karşı yumuşama politikaları uygulasa da sorunlar çözüme kavuşmamıştır. Bölgedeki maden yataklarından çıkarılan mineraller, çeşitli madenler, değerli taşlar çok değerli olduğundan Çinliler bunları Uygur Türklerine hiçbir zaman bırakmamıştır. Bölgede yapılan etnik ayrımcılık ise çatışmaların yaşanmasına, sorunların büyümesine sebebiyet vermektedir. Orta Asya'daki sorununun temelinde yatan etken etnik ayrımcılık olup bölgede yaşayan Müslüman Türkleri ayırarak onlara zulümler yapılması, her geçen gün baskıların artması ve projenin yapımında Çinli işçilerin çalıştırılıp Türklere iş olanaklarının sunulmaması, yoksulluğun artması gibi sebepler huzursuzluk yaratmaktadır. Bunun yanı sıra Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki eğitim kamplarında yapılan insan hakları ihlalleri de bu bölgedeki güvenlik sorunlarını oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'nin (AB) bu bölgede yapılan insan hakları ihlallerine karşı tutumu ise farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. İncelenen raporlarda AB'nin üye devletleri arasında Sincan'daki insan haklarına ilişkin tutumlarında bazı ülkelerin ilkeli bazı ülkelerin de pragmatik yaklaşıtları görülmektedir. Bu durumun sebebi ise Kuşak ve Yol Girişimi'ne paydaş AB ülkelerinin ortak çıkarlarının bulunmasıdır. Bu ülkelere Çin proje kapsamında pek çok ekonomik destek sağlamıştır. Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin Kuşak ve Yol

Girişimi'nde güvenlik sorunu oluşturmasının temel sebebi yukarıda değinilen etkenlere dayanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kuşak ve Yol Girişimi'ni tüm boyutlarıyla ele alarak Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin neden güvenlik sorunu oluşturduğunu, Çin'in bu kadar endişelenmesinin sebebinin ne olduğunu ortaya koymak ve AB'nin Uygur Sincan Özerk Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerine yönelik tutumunu analiz edebilmektir.

Mevcut literatür incelendiğinde çalışma, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ni Sincan Uygur Özerk Bölgesi güvenlik sorunu özelinde ele alarak AB'nin bu soruna karşı tutumunun analiz edilmesi ile diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında AB'nin Sincan'daki insan hakları ihlallerine yaklaşımına dair bir analiz sunmuştur.

Kaczmarek (2015) Yeni İpek Yolu Projesi pek çok ülkeyi yakından ilgilendirmiş ve bu proje ile Çin özellikle Orta ve Güneydoğu Asya ülkelerinde etkisini arttırarak az gelişmiş ülkelerin kalkınmasını desteklemiştir. Ayrıca Yeni İpek Yolu'nu Çin politikasında çok yönlü bir araç olarak değerlendirmiştir. Summers (2016) Çin'in küresel anlamda artan ekonomisi Kuşak ve Yol projesi ile daha da önemli hâle gelmiş ve Çin'in vizyonunun jeopolitik olmaktan ziyade mekânsal bir düzeltme olduğunu iddia etmiştir. Haggai (2016) Bir Kuşak Bir Yol projesi büyük ve kapsamlı bir proje olması yönüyle dikkat çekmektedir. Bu projenin potansiyel etkilerinin ve zorluklarının neler olduğunu ve güzergâh üzerindeki ülkelerin ekonomik kalkınmaya olan etkisi analiz edilmiştir. Aoyama (2016) Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ni incelemiş ve bu girişimin sadece bölgesel bir politika olmadığını bunun yanı sıra küresel bir strateji olduğunu da iddia etmiştir. Grieger (2016) Xi Jinping Kuşak ve Yol Girişimi'ni başlatarak küresel yönetişime katkı sağlamayı hedeflemiş ve bu girişim ile Çin kendisini dâhil etmeyen bölgesel ticaret anlaşmalarına alternatif bir yol oluşturmuştur. Ayrıca Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi Avrupa Birliği için karşılıklı fayda sağlayıp sağlayamayacağı incelenmiştir. Okur (2017) Kuşak ve Yol Projesi'nin batıya açılan koridorunu incelemiş olduğu çalışmasında orta koridorun en güvenilir yol olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Uygur Türklerini etkileyen önemli noktalara dikkat çekmiştir. Hu (2017) Hindistan özelinde Kuşak ve Yol Girişimi'nin stratejik sonuçlarını incelemiş olduğu çalışmasında Çin-Hindistan ilişkilerinin gelecekteki güvenlik sorunlarına dikkat çekmiştir. Bu iki ülke arasındaki güvenlik sorunları giderilerek işbirliği içerisinde hareket edilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Sarker, Hossin, Yin, Sarker (2018) Kuşak ve Yol projesi küresel barış vizyonu bağlamında tarihi bir girişim olarak görülmüş ve bu girişimin gelecekteki etkileri otaya koyularak projenin ekonomik, siyasi ve sosyal boyutları analiz edilmiştir. Ayrıca projenin güvenliği açısından proje ortaklarının güçlü işbirliği içerisinde olmaları gerektiği iddia edilmiştir. Siddiquie (2019) Kuşak ve Yol projesinin ABD ile Çin arasında stratejik bir güç dengesini ortaya çıkardığını ve bu durumun bir güvenlik endişelerine neden olduğunu belirtmektedir. Ayrıca proje kapsamında görülen zorluklar analiz edilmiştir. Feng vd. (2020) Kuşak ve Yol Girişimi'nin küresel çapta ilgi görmesiyle Çin-Myanmar enerji ortaklığında proje dikkat çekmiştir. Ayrıca güncel olarak küresel çapta sorun oluşturan fırsatlar ve zorluklar değerlendirilmiştir. He (2020) "Bir Kuşak Bir Yol" projesi ile Çin iç ve dış politikada önemli rol üstlenmekte olup proje güzergâhında

bulunan az gelişmiş bölgelerin ekonomik kalkınmasını amaçlamıştır. Ayrıca projenin finansmanlarını, genişlemesini ve zorluklarının neler olduğunu incelemiştir.

1. Kavramsal Arka Plan: İpek Yolu'ndan Çin'in Kuşak ve Yol Projesine

Tarihsel süreçte kültürleri, uygarlıkları, gelenek ve görenekleri birbirine bağlayarak etkileşimi arttıran ve o yollar üzerinden kavuşturmayı amaçlayan güzergâhlar oldukça önem arz etmektedir. İnsanların hayatını olumlu yönde etkileyecek olan bu yollar geçtikleri ülkelerde ekonomik canlılığı da beraberinde getirmektedir. Dünya tarihinde önemli ticaret yollarından biri şüphesiz tarihi kadim İpek Yolu güzergâhıdır. “İpek Yolu, 10.000 km’lik uzunluğu ile Ekvatorun yaklaşık dörtte biri uzunluğuna eşittir”. İki kıta ve iki okyanusu birbirine bağlayan ve çeşitli ülkelerden geçen İpek Yolu, tarihin en büyük ve belki de en önemli ticari bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticaret açısından önemli merkez olan İpek Yolu tarihsel süreç içerisinde pek çok devlet tarafından ele geçirilmek istenmiştir. Devletlerarası anlaşmazlık yaşanmış ve kendi içlerinde büyük uğraş sarf etmişlerdir (Tügen, 2019: 635).

Çin’den başlamak üzere Anadolu coğrafyasından geçip Avrupa’ya ve oradan da Kızıldeniz yolunu takip ederek Afrika’ya ulaşan güzergâh “İpek Yolu” olarak kabul edilmektedir. “İpek Yolu” olarak anılmasının nedeni, ünlü Çinli gezgin Çjan Syan’ın M.Ö. 138’de yaptığı yolculuk olduğu bilinmektedir. Bu tarih sonrası belirtilen güzergâh “İpek Yolu” olarak kabul edilmiş ve günümüzdeki hâlini alması ünlü coğrafyacı Von Richthofen ile mümkün olmuştur (Deniz, 2016: 196). Richthofen’in böyle bir isimlendirme tercih etmesinin temel nedeni ipekli kumaşlar olmuştur. Nitekim ipek ürününün bu dönemde iktisadi bir alım satım aracı yani para olarak kullanılabilmesinin yanında İpek Yolu Çin’in dünya ile ticari bağlarını sağlayan bir sosyal ağ oluşmasını da sağlamıştır (Deniz, 2016a: 196).

İpek Yolu’nun geçtiği güzergâhlarda yer alan şehirlerde ticarete hareketlilik sağlanmıştır. Sadece Çin’in ipekli kumaşları değil aynı zamanda porselenleri, kâğıtları, değerli taşları, kürkleri, ilaçları, baharatları da Avrupa’ya taşınmıştır. Buna ek olarak, Orta Asya’da bulunan Türk demirci ustalarına ait kılıçlar, dokuma ve halılar da Avrupa’ya ulaştırılmıştır. Buralarda konaklayan yolcular, misyonerler, tüccarlar ve maceraperestler geçtikleri yerleri, gördükleri olayları, edindikleri bilgileri kendi ülkelerinde anlatmışlar, böylelikle bilgi aktarımı da gerçekleşmiştir. İpek Yolu ile alışkanlıklar, hastalıklar, dinler ve kültürel aktarım gerçekleşmiştir. 15. yüzyılda coğrafi keşifler ile uluslararası ticaretin Atlas Okyanusu limanlarına kayması sonucu İpek Yolu önemini kaybetmiştir. Yol üzerindeki kervansaraylar ve şehirler ise tarihin acımasız yönünü bize göstermiştir. İpek Yolu güzergâhındaki ülkeler tekrar bir araya gelerek dil, kültür, gelenek ve göreneklerin ortak bir çatı altında birleşmeleri amaçlanmış ve bu yol güzergâhındaki ülkelerde ekonomi ve turizm yeniden canlandırılmak istenmiştir. Günümüzde ise Kuşak ve Yol Girişimi ile bu birliktelik sağlanmaya çalışılmaktadır (Deniz, 2016a: 196; Tügen, 2019a: 635).

Kuşak ve Yol Girişimi dünya toplumları tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. 2013 yılında yapılan Çin –ASEAN (Çin- Güneydoğu Asya Milletleri Birliği) Fuar’ında Çin Başbakanı Li Keqiang Birliğe yönelik Deniz İpek Yolu’nu inşa etmek ve bölgesel kalkınmayı sağlamak için stratejik mekanizmalarının oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Kuşak ve Yol Projesi’nin ortak bir şekilde inşa edilmesi bütün toplumlara olumlu bir şekilde katkı sağlayacak bir projedir. Kuşak ve Yol projesi 65 ülke ve 21 trilyon dolarlık ekonomik potansiyeliyle küresel bir proje olması yönüyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Karşılıklı fayda sağlamak amacıyla müzakereler ile ortaklaşa inşa edilmesi gereken sistematik bir proje olmakla birlikte Kuşak ve Yol üzerinde bulunan ülkelerin ekonomik olarak işbirliğini ve bölgesel kalkınmayı desteklemektedir. Asya, Afrika ve Avrupa’yı birbirine bağlayacak olan bu proje ile kara, deniz, demiryollarıyla küresel ölçekte ulaşım ağlarıyla ulaşım maliyetlerini düşürerek ticaretin gelişmesi sağlanacaktır. Bunun yanı sıra bu üç kıtada yapılacak olan yatırımlar sayesinde uygarlıklar arasında ekonomik, kültürel ve inançsal paylaşımlarının birbirlerini etkileyeceği ve bu noktada dünya barışına katkı da sağlanacaktır. 21.yüzyıl insan hakları anlayışı ideolojisiyle yapılacak olan yatırımlar barışçıl bir yaklaşım sunmaktadır. Daha çok geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeleri kapsayan projede refah açığının kapatılmasını sağlamak ve herkesin faydasına olacak şekilde dünya refahı artırılmak istenmektedir. Aynı zamanda Kuşak ve Yol projesi, Birleşmiş Milletlerin (BM) temel amaç ve ilkeleri ile örtüşmekte olup barış içinde bir arada yaşamının beş ilkesini destekler niteliktedir. Bunlar, “Birbirinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşılıklı olarak saygı göstermek, karşılıklı saldırmazlık, birbirinin içişlerine karşılıklı olarak müdahalede bulunmama, eşitlik ve karşılıklı menfaat ve barış içinde yaşamaktır.” Çin, proje ile karşılıklı fayda gözetilerek ülkeleri ortak paydada buluşturma gayreti içerisinde. Kazan-kazan işbirliği içerisinde İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu’nun ortaklaşa inşa edilmesi üzerine vizyon ve faaliyetler yazısı hazırlanmış ve yayımlanmıştır (Çin Halk Cumhuriyeti Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu, 2015; Camgöz ve Dinçer, 2017: 4-5).

Xi Jinping, konuşmasında İpek Yolu Ekonomik Kuşağını bütün Avrasya halkları olarak birlikte inşa etme çağrısında bulunmuş bu projesinin kapsamını Avrasya bölgesindeki tüm ülkeler arasında ekonomik ilişkileri pekiştirmek amacıyla, karşılıklı işbirliğine dayanarak İpek Yolu Ekonomik Kuşağını ortaklaşa oluşturmak niyetinde olduğunu belirtmiştir (Adıbelli, 2018). Kuşak ve Yol Girişimi İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu Projelerini içine alan büyük bir projedir. Bu iki alt proje ile Avrupa, Avrasya ve Asya- Pasifik bölgeleri birbirine bağlanmaktadır (Günay, Çetiner, Sevinç ve Kütükçü, 2019: 163).

Xi Jinping 2013 yılında Astana’da Kara İpek Yolundan, 2020 yılında ise Endonezya’da Deniz İpek Yolundan ilk kez söz etmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi çeşitli altyapı yatırımlarıyla Asya’dan Avrupa’ya uzanan koridorlar ile ulaşım aksı oluşturulmak istenmiştir. Çin böylelikle kendi ekonomisini küresel çapta da etkin kılmak istemektedir. 2017 yılı itibarıyla proje kapsamında ortak ülkelerin ve kuruluşların sayısı 69 olmuştur (Yılmaz, 2020: 633-634).

Tablo 1. Kuşak ve Yol Projesi Kapsamındaki Ülkeler

Orta ve Batı Asya	Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, İran, Türkiye, Rusya.
Doğu Asya	Çin, Moğolistan, Güney Kore.
Güney, Güneydoğu Asya	Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland, Doğu Timor, Vietnam, Bangladeş, Sri Lanka.
Avrupa	Arnavutluk, İtalya, İngiltere, Macaristan, Yunanistan, İspanya, Polonya, Belarus, Litvanya, Letonya, Ukrayna, Almanya, Bosna Hersek, Estonya, Çekya, Hırvatistan, Sırbistan, Romanya, Slovakya.
Orta Doğu ve Afrika	Bahreyn, Mısır, Irak, İsrail, Suudi Arabistan, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Umman, Filistin, Katar, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen, Güney Afrika, Etiyopya, Tunus.
Okyanusya	Avustralya, Yeni Zelanda.

Kaynak: Yılmaz, 2020: 634.

Mart 2020 itibariyle, Çin ve katılımcı ülkeler arasında Mutabakat Zaptı (MoU) imzalanarak Kuşak ve Yol Girişimi'ne katılan ülke sayısı 138'e yükselmiştir (European Bank, t.y.). Proje, İpek Yolu Ekonomik Kuşağı (Belt) ve Deniz İpek Yolu (Road) olarak iki kısımdan oluşmaktadır.

Projenin karayolu güzergâhını incelemiş olduğumuzda; Çin-Hindi Çini Yarımadası, Çin-Pakistan, Çin-Orta Asya ve Batı Asya, Çin-Bangladeş-Hindistan-Myanmar, Çin-Moğolistan-Rusya ve Yeni Avrasya Kara Köprüsü koridorlarından oluştuğu görülmektedir (Kopuk ve Bayraç, 2021: 1357).

Deniz İpek Yolu Ekonomik Kuşağı, Güney Çin Denizinden başlayarak Hint Okyanusuna Süveyş Kanalı'ndan Akdeniz'e kadar açılmaktadır. Deniz İpek Yolu'nun ana güzergâhı olarak Çin (Kunming), Güney Çin Denizi, Myanmar, Bangladeş, Hindistan (Kalküta), Sri Lanka (Kolombo), Hint Okyanusu, Kenya (Mombasa), Kızıldeniz ve Yunanistan'dan Pire Limanı Deniz İpek Yolu'nun batıdaki son limanı ve Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya uzanan Kuşak ve Yol Girişimi'nin en önemli ticari üssü konumundadır. Çin bu proje ile başka bir yol arayışı içerisine girerek enerji güvenliğini sağlamak istemektedir. Petrol ve doğal gaz boru hatlarının kara İpek Yolu üzerinden geçmesinin yanı sıra Çin'in

alternatif olarak gördüğü enerji bölgesini Basra Körfezi'nden Çin'e 12.000 km'lik deniz yolu taşımacılığını, biten projeler (Myanmar-Çin ve halen yapımı süren Pakistan-Çin boru hattı) ile Çin'e ulaştırılacaktır. Malakka Boğazı'nın devre dışı bırakılmasıyla mesafe 2000 km kadar kısalacaktır (Güner, 2018: 14). 21.yüzyıl Deniz İpek Yolu'nda Çin için projenin temel amacı, projenin bir nevi kanal görevi görerek Çin'in stratejik güvenliğini sağlamasıdır. Deniz İpek Yolu'nun değerini arttıran temel unsur ise Aden Körfezi ve Malakka Boğazı'ndan kaynaklanan güvenlik sorunları olarak görülmektedir (Günay vd., 2019a: 165).

2. Kuşak ve Yol Girişimi'nin Bölgesel ve Küresel Etkileri

Kuşak ve Yol Girişimi ile bölgeler arası gelişmişlik farkı fazla olan Çin'in iç batı kısımları ile doğu kıyı bölgeleri arasındaki ekonomik kalkınma farklılıklarını ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Ekonomik gelişme doğuda kıyı bölgelerde güçlü, batıda ise zayıftır. Doğu kıyı bölgeleri ekonomik merkezlere ve ulaşım yollarına yakın olması sebebi ile hem yerli hem de yabancı sermayecilerin dikkatini çekmiştir. Yapılan yatırımlar ve küresel entegrasyon sonucunda doğu kıyı bölgeleri gelişmişlik düzeyine ulaşırken batı ise zengin yer altı kaynaklarına rağmen bu düzeye ulaşamamıştır. “Çin'in kıyı bölgeleri toplam ticaret hacminin %80'inden fazlasını oluştururken, son yirmi yıllık süreçte sınır bölgelerindeki dış ticaretin yıllık ortalama büyüme hızı kıyı bölgelerinin %50'ini oluşturur.” Bu sebeple Kuşak ve Yol Girişimi bölgesel kalkınma eşitsizliklerinin düzeltilmesi açısından önemlidir. İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın merkezi noktası Sincan Uygur Bölgesi Özerk Bölgesi ile 21.Yüzyıl Deniz İpek Yolu'nun merkezinde yer alan Fujian ve diğer şehirleri Çin'i Orta Asya'ya, Yunnan, Sichuan gibi şehirlerinde Fujian şehirleri üzerinden Orta, Güney ve Güneydoğu Asya'ya oradan da Kuzey Afrika'ya bağlaması ile bölgesel kalkınmanın sağlanacağı düşünülmektedir. Çin, Sincan ve Yunnan gibi iç batı kısmında kalan yerlerin diğer bölgeler ile de etkileşimini artırmak istemektedir. Yunnan eyaleti üç ASEAN (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği) ülkeleri ile sınır komşusu olması Güney Asya'da ise Hindistan ve Bangladeş'e, Güneydoğu Asya'da ise Tayland ve Kamboçya'ya yakın bulunmasıyla kara, demiryolu ve limanlar aracılığı ile bölgesel kalkınma sağlayabilecektir. Xi Jinping 18 Ekim 2017'de Çin Komünist Partisi 19. Ulusal Kongresi'nde bölgesel eşitsizliklerin önüne geçilebilmesi için eski devrimci üs bölgelerinin, büyük etnik azınlık nüfusa sahip olan bölgelerin sınır ve yoksul kesimlerin gelişmesini sağlamak amacıyla daha fazla enerji harcayacaklarını belirtmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi ile Çin, sınır komşusu olan ülkeler ile yakın işbirliği kurarak bölgesel ekonomik entegrasyonu teşvik etmektedir. Böylece Çin proje ile Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), ASEAN ve Çin, Çin-ASEAN Fuarı, Asya Pasifik İşbirliği (APEC), Büyük Mekong Alt Bölgesi Ekonomik İşbirliği (GMS) bölgesel olarak işbirliğini sağlamıştır. Çin bölgesel entegrasyon ve işbirliği ile ekonomik açıdan enerji bağımlılığını özellikle batılı ülkelere karşı azaltmak istemektedir. Bölgesel ve küresel önem taşıyan kuruluşlar sınır güvenliği için oluşturulan Şangay İşbirliği Örgütü, Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB), İpek Yolu Fonu (SFR) ve Yeni Kalkınma Bankası (NDB) projenin finansman kaynağıdır (Cengiz, 2021: 242-244; Zeybek, 2019: 140).

Dünya tarihinde dönüm noktası diyebileceğimiz üç nokta vardır ki bunlar Çin'in yeni küresel güç statüsünü etkilesin. İlki 1990 Soğuk Savaş'ın sonunda çok kutuplu bir dünya düzeni, ikincisi 11 Eylül saldırılarının arka planında terörle mücadelesinde ABD ve Çin ilişkilerinin kolaylaşması son olarak da 2008 küresel finansal krizdir. Avrupalı devletler Asya Pasifikte varlığını sürdüren ABD ile Çin arasındaki anlaşmazlıklarda tarafsızlığını korusa da Brüksel'den Berlin'e Oslo'dan Atina'ya kadar bütün Avrupa ülkelerinde Çin'in faaliyetlerine ilgi duyulmuştur. Çin'in Avrupa'daki yatırımlarına karşı ilgi duyulması bu açıdan önemlidir. "Bugün itibariyle Çin'in önderlik ettiği Asya, ekonomik ilerlemenin en önemli merkezi haline gelmiştir. Amerika ve Asya arasındaki toplam ticaret son otuz yılda sekiz kat artarak 2015 yılında neredeyse bir buçuk trilyon dolara yükselmiştir." 2017 yılında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Rex Tillerson Hindistan'a yaptığı ziyarette Çin'in yükselişini engellemek amacıyla Çin-Hindistan ilişkilerinde sınır anlaşmazlıklarını, ticarete eşitsizlik ve Çin-Pakistan stratejik ortaklığından duyulan rahatsızlığı belirtmiş ve Hindistan'ı kendi cephesine çekmek istemiştir. Çin küresel ekonomiyi iyileştirerek istikrarlı bir büyüme sağlamak gayesiyle 2020 yılına kadar orta derecede müreffeh toplum oluşturmayı, 2035 yılına kadar ise daha büyük bir sosyalist devlet olmak istemektedir (Tekir ve Demir, 2018: 194-195).

3. Kuşak ve Yol Girişimi'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi Güvenlik Sorunu

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nden duyduğu endişeyi anlayabilmek için öncelikle bölgenin tarihsel geçmişine bakmamız gerekmektedir. Çin'in tarihi temeli Qin Hanedanlığı (1755-1911) ve daha öncesine dayanmaktadır. Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ne olan ilgisi ülke sınırlarını yabancılardan korumak istemesiyle başlamıştır. Batı kısmında yer alan bu sınır bölgesi adeta tampon bölge görevi üstlenmekte olup Çin'i saldırılara karşı korumuştur. M.Ö. 162'de bölgede Türk kavmi olan Hunlar ile Çinliler arasında güç mücadelesi yaşanmıştır. Sincan bu süreçte kimi zaman Çin kimi zaman da Hun hâkimiyeti altında kalmış, yerel beyliklerin yönetimi altına girdikleri de görülmüştür. Bölgenin nüfus yapısı 6.yy'da Çin'de yükselişe geçen Tang Hanedanlığı döneminde Türkleştiği, 9-13.yy'da bölgede etkin olan Karahanlılar döneminde ise İslamlaştığı bilinmektedir (Şeker Aydın ve Yüce, 2020: 2673; Warikoo, 2010: 165; Patterson, 2022: 16-17).

Doğu Türkistan olarak da bilinen bölge Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Moğolistan olmak üzere sekiz ülke ile sınır komşusudur. Bölge adı "1877 yılındaki Çin- Mançu istilasından sonra Yeni Topraklar anlamına gelen Şin Jiang olarak adı değiştirilmiştir." 1949 yılında Çin'de yönetimi ele alan Çin Komünist Partisi (ÇKP), 1 Ekim 1955 yılında Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde özel bir yönetim oluşturmuştur. Bu bölgenin başkenti Urumçi'dir (Dağcı ve Keskin, 2013: 12; Demirağ, 2014: 230).

1949 yılında ÇKP'nin kurulmasından itibaren Pekin yönetimi sınır bölgelerini sorun olarak görmüştür. Etnik nüfusun yaşadığı yerler arasında Sincan Uygur Özerk Bölgesi baş aktör durumundadır. Akabinde ise Tibet ve İç Moğolistan gelmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Han Çinlisi olmayan

bu bölgelerden derin endişe duymaktadır. Geçmişten günümüze dek süregelen bu endişelerin kaynağında bölgelerin az gelişmişliği ve muazzam öneme sahip jeopolitik konumları yer almaktadır. 1970'lı yılların sonuna gelindiğinde Çin "reform ve açılım" stratejisi ile duyduğu endişeyi gidermek istemiş, huzursuz bölgelerde ekonomik kalkınma ve modernleşme sağlandığı takdirde azınlık grupların Çin yönetimine boyun eğecekleri düşüncesi oluşmuştur. Bölgeye Han Çinlilerin göçü devam etmiştir. Böylelikle Çin ile sorunlu bölgeler arasında entegrasyon sağlanmış olacaktır. Bu durum bölgeler arasında artan ekonomik eşitsizlik ile sonuçlanmıştır. Gergin olan etnik grubun öfkesi daha da artmış, Çin'de bu durum istikrarsızlığa neden olmuştur (Clarke, 2017: 73; Pantucci ve Lain, 2016: 17). Çin hükümeti ise bu bölgede istikrarsızlığın temeli olarak düşük geliri göstermiş, bölgede oluşan ekonomik eşitsizlik etnik gruplar ve Çin arasında artan düşmanlığa sebep olmuştur. Çin hükümeti Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde ekonomik eşitsizlikleri gidermek amacıyla Mart 2000'de Büyük Batı Kalkınma Stratejisi'ni (GWDS) başlatmıştır. Bu sadece Sincan Uygur Özerk Bölgesi için değil aynı zamanda Tibet Özerk Bölgesi, İç Moğolistan Özerk Bölgesi'ni de kapsamaktadır. Stratejinin amacı Çin'in batı iç kesimlerinde yer alan bölgelerin ekonomik refahını arttırmak, yaşam kalitesini yükseltmek ve etnik ilişkileri iyileştirmek olsa da etnik ayrımcılığa dayalı eşitsizlik bunu engellemiştir (Hayes,2020: 37-38; Brown, 2016: 73-74).

GWDS ile Çin'in İpek Yolu Ekonomik Kuşağı benzerlik taşımaktadır. Her ikisi de Çin'in batı yakasını kalkındırma girişimi olarak görülmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nda oynadığı rol büyüktür. Bölge, Çin'in İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın geçtiği güzergâh eyaletlerini birleştiren (demiryolu, karayolu, diğer altyapı bağlantıları ile) bir kavşak noktası oluşturmaktadır. Aynı zamanda Çin'in Orta Asya'ya açılan kapısı olarak da bilinmektedir. Çin'de 2010 yılında yapılan nüfus sayımlarına göre, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde yaşayan etnik gruplar Uygur Türkleri, Han Çinlileri, Kazak, Hui ve diğer etnik azınlık gruplarını içermektedir. Han Çinlilerin bölgeye olan göçü 1950 yılından itibaren sürekli olarak artmaktadır. Devam eden göç ile Han Çinli sayısında artış görülmüştür. Uygur, Kazak ve Huiler Müslüman olan etnik azınlık grubuna aittir. Buradaki etnik gruplar arasında kültürel farklılıklar mevcuttur. Siyasi olarak ÇKP bölgede kontrolleri arttırmış, Vali etnik kimlik olarak Uygur ise sekreter mutlaka Han Çinlileri arasından seçilmiştir. 1950 yılından itibaren azınlık grupları arasında hoşnutsuzluklar yaşanmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise protestolar artmış, 2002 yılında ise "ABD Dış İşleri Bakanlığı, BM ve ÇHC, Doğu Türkistan İslami Hareketi (ETİM) uluslararası terör örgütü listesine alınacağını duyurmuştur." Bu gerçekte ABD'nin Taliban ve El Kaide eylemlerine karşılık Pekin yönetiminin de destek vermesi için iki ülke arasında olan bir anlaşmadır. 2002 yılında Pekin yönetimi tehdit oluşturduğu gerekçesi ile Uygur milliyetçiliğine terörist damgasını vurmuştur (Toops, 2016: 354-356; Ripa, 2017: 14; Clarke, 2018: 92).

Sincan Uygur Özerk Bölgesi, Çin hükümeti için güvenlik riskleri oluşturmaktadır. Bölge, Kuşak ve Yol Girişimi'ni derinden etkileyebilecek potansiyele sahip olması yönüyle de dikkatleri üzerine

çekmektedir. En başta gelen sorunlar arasında terörizm, paydaş ülkelerde istikrarsızlıkların yaşanması ve bölgesel rekabetin artması gelmektedir. İpek Yolu Ekonomik Kuşağı terörist olarak adlandırılan ve çok sayıda protestoların yapıldığı bölgeler üzerinden geçmektedir. Çinli yetkililer terörizmin ana sebebinin yoksulluk olduğunu ileri sürmüştür. Yolsuzlukların artması, çevreye verilen zarar, çalışma standartlarının düşük olması ve az gelir seviyesi bölge halkının kızgınlığını tetiklemiştir. Bu gibi durumlar Çin hükümetine aşırılık yanlısı olarak görülebilir ve düşmanlık yaşanabilir. Özellikle Çin'in Uygurlara yönelik artan baskısı bu düşmanlığı sürdürebilir. Geçmişte GWDS olduğu gibi Çin, Kuşak ve Yol Girişimi ile Uygur ayrılıkçı gruplarını bastırmak istemektedir. Bu da ancak batı Çin'i geliştirmek ile mümkündür (Ratner, 2018: 4-5; Smith, 2018: 7).

Sincan Uygur Özerk Bölgesi yeraltı madenleri bakımından çok zengin bir bölge olmakla birlikte bölgeden çeşitli madenler çıkarılarak işlenmektedir. Çin topraklarında 148 çeşit madenden 124'ü bu bölgede mevcuttur. Bölge petrol, volfram, altın, gümüş, platin, kömür ve uranyum gibi daha pek çok doğal kaynaklara sahiptir. Bunun yanı sıra bölge petrol ve doğal gaz rezervlerini de barındırmakta ve Çin her yıl bu bölgeden petrol almaktadır. Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin ekonomisi ise hububat, pamuk, ipek, halı, el zanaatları ve hayvancılığa bağlıdır. Bölgede yaşayan Uygur Türkleri bu kadar çeşitli kaynaklara sahip olmalarına rağmen düşük gelire sahiptir. Bunun nedeni Çinlilerin bu kaynakların kullanımını Uygur Türklerinden mahrum bırakması ve bölge halkının açlık sınırında yaşamaya devam etmesidir (Cinkara, 2019: 337; Çobanoğlu, 2019: 50).

Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında oluşturulan koridorların geçtikleri ülkelerde bir takım sorunların olması projenin güvenliğini tehdit etmekte bu da Çin için istenmeyen bir durum olarak görülmektedir. Bu sorunlar geçmişten günümüze süregelen olayların devamı niteliğindedir. Çin, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Orta Asya ülkelerinin bağımsızlığını ilan etmesiyle bu yerlerde çıkacak herhangi bir anlaşmazlığı önleyebilmek adına çeşitli politikalar geliştirmiş, burada yer alan ülkeler ile işbirliği yapmak istemiştir. Çin, bölgedeki Soğuk Savaş yıllarından devam eden anlaşmazlıkları gidererek ulusal güvenliği sağlamak istemiştir (Duran ve Purevsuren, 2016: 283; Tekir, 2019: 92).

Çin bölgeye karşı etnik ayrımcı politikalar yürütmesi sebebiyle Uygur sorunu bir iç mesele olmaktadır. Çin, Uygurları asimile etmek için çeşitli politikalar uygulamış ve bu bölgeyi Çinlileştirme gayesi içerisine girmiştir. Sincan Uygur Özerk Bölgesi jeopolitik konumu itibarıyla projenin diğer ülkeler ile bağlantısını sağlayan köprü niteliğindedir. Çin, bu bölge olmadan projesini gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını da bilincindedir. Bölgenin coğrafyasına baktığımızda Çin'in Avrupa ile ilişkilerini sağlayan dünya ekonomisinden söz etmek mümkündür. Bu yer dünya ekonomisinin âdeta atan kalbi konumunda yer almaktadır (Okur, 2017a: 50; Serper, 2017: 4).

Bu iki büyük ekonomik havza arasındaki ilişkileri canlı tutabilmek için ticaretin getirdiği zenginlik, kültürel etkileşimleri de sağlamlaştırmıştır. Çin'den geçen petrol ve doğal gaz boru hatları bu

bölge üzerinden geçmesi dolayısı ile bölge merkezi bir ulaşım noktası haline gelmiştir. Çin'in projesindeki altı koridordan Çin-Orta ve Batı Asya ekonomik koridoru ile Ortadoğu, Avrupa ve Afrika'ya geçişini sağlayacak böylelikle Avrupa'yı Çin pazarına ortak edecektir. Avrupa piyasasının sermaye ve teknolojisi ile Orta Asya'nın hammadde ve enerji kaynakları arasında güçlü bir bağ oluşturarak ekonomik kalkınma sağlanacaktır. Bu da sınır bölgesindeki sorunların çözüme kavuşması ile koridorların güvenliği mümkündür. Sincan'ın ulaşımında kara bağlantısını sağlayacak olan Yeni Avrasya Kara Köprüsü güzergâhı, Çin Orta ve Batı Asya koridorları Çin'in Avrupa ile bağlantısını gerçekleştirecek olması, Çin-Pakistan Koridoru Çin'i Gwadar Limanı'na ulaşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Sincan bölgesinin başkenti olan Urumçi ve güneybatısındaki Kaşgar önemli stratejik merkezler olarak görülmektedir. Yeni Avrasya Köprüsü çeşitli ülkelerden geçerek demiryolu hattını oluşturmaktadır. Bunlar, “Chongqing- Urumçi- Duisburg, Chengdu- Urumçi- Lodz, Yiwu- Urumçi- Londra, Yiwu- Urumçi- Madrid, Zhengzhou Urumçi-Hamburg hatlarıdır.” Böylece Çin'in kıyı ve iç batı bölgesinde kalan yerlerini Yeni Avrasya Köprüsü kapsamında Avrupa'ya bağlaması yönüyle önemli bir geçiş noktasını oluşturmaktadır. Orta Asya'da (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan) ile Kafkasya bölgesinde Azerbaycan ve Gürcistan, Batı Asya ülkeleri olarak yer alan Türkiye ve İran arasında köprü koridorunda yeri oldukça büyüktür. Çin'in doğal gaz ve petrol alımlarında diğer ülkelere karşı bağımlılığının azalmasını sağlayacak olan diğer önemli bir koridor Çin-Pakistan olarak bilinmekte ve bu bölgenin önemi bir kez daha vurgulanmaktadır (Okur, 2017a: 50; Tekir, 2019a: 92).

4. AB'nin Kuşak ve Yol Girişimi Çerçevesinde Sincan Uygur Özerk Bölgesine Yaklaşımı

2009 tarihinde Kuzeybatı Çin'de yer alan Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde daha önce benzeri görülmemiş çatışmalar yaşanmıştır. Yüzlerce kişinin ölümüne sebep olan bu olayda pek çok kişi tutuklanmıştır. Bölgede artan şiddet ve isyanı sona erdirmek isteyen Çin hükümeti 2014 yılında terörizme karşı bir kampanya başlatmış ve Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde eğitim kampları kurmuştur. 2017 yılı itibariyle kurulan eğitim kamplarının amacı “dini bağlılığı ve etnik kimliği laik yurtsever siyasi bağlılıkla değiştirmek” olarak ifade edilmektedir (Raza, 2019: 492; Bunin, 2022: 1-2). Daha çok Uygur Türkleri ve Müslüman etnik azınlık üzerine olan eğitim yoluyla dönüşüm uygulaması “aşırılıktan arındırma yönetmeliği” ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda “aşırılıktan arındırma” ifadesini ilk kez kullanan kişi Sincan eski parti sekreteri Zhnag Chunxian'dan başkası değildir. Çin hükümeti bu kampları “mesleki eğitim merkezi” olarak adlandırmaktadır. Çin hükümetinin öncelikli görevi halkın istikrarını ve devletin güvenliğini sağlamaktır. Çin'in Uygur Müslümanlarına yönelik bu tavrı küresel vizyonunu derinden sarsmıştır (Atakul, t.y: 52; Wayne, 2009: 253; Zenz, 2019: 113).

Yayınlanan belge ve raporlarda yeniden eğitim kamplarında çok sıkı güvenlik önlemleri alındığı bilinmektedir. Eğitim kamplarında “duvarlar, çitler, gözetleme kuleleri, gözetleme sistemleri veya tesis yerleşkelerinde silahlı polis karakolları” bulunmaktadır. Buradaki insanlara komünist ideoloji

benimsetilmeye çalışılmış, Çin resmi dili öğretilmesi ve her sabah Çin milli marşının okutulması zorunlu tutulmuş, Uygur dilinin konuşulması yasaklanmıştır. Dahası insanların kendi rızaları olmadan tıbbi müdahalelere maruz kaldıkları belirtilmiştir (Zenz ve Oğuz, t.y: 13; Byler, 2022: 1-2). Tıpkı bir tutuklu gibi tutulan buradaki insanlar kelepçeli bir şekilde Çin hükümetine boyun eğmek zorunda bırakılmaktadır. Durumun vahşetini detaylı bir şekilde “Sincan Polis Dosyaları” göstermektedir. Çin hükümetine göre buradaki Uygur Türkleri hapisane benzeri bir hayat yaşayarak beyinleri yıkanmakta, kalpleri temizlenmekte ve kötülükten uzaklaştırılmaktadır. Çin hükümeti başta kampların olmadığını iddia etse de daha sonra kabul etmiştir (Kuşçu Bonnenfant, 2020: 116; Zens, 2022: 2).

Avrupa ülkelerinden biri olan Polonya Sincan eğitim kamplarına tarafsız yaklaşmaktadır. Kuşak ve Yol Girişimi'nin paydaş ülkelerinden biri olan Polonya proje kapsamında yerini almaktadır. Polonya'daki “Lodz şehri ile Si Chuan eyaletin başkenti Chengdu” arasında demiryolu ulaşım aksı sağlanmak istenmektedir. Bu bağlamda Çin ile Avrupa arasındaki ticaretin doğrudan sağlanacak olması önem kazanmaktadır. Almanya ise 2018 tarihinde Uygur ve diğer Müslüman azınlık gruplarını insan hakları ihlallerine karşı Çin'i daha şeffaf olmaya davet etmiş ve BM'ye mektup göndermeyi kabul eden 21 ülke arasında yerini almıştır. Almanya Başbakanı Olaf Scholz Çin ile ticari ilişkilere önem vermiş, Hamburg Limanı'nın yüzde 24,9 hissesinin Çinli bir şirkete satılacak olması akabinde eleştirileri getirmiştir. Almanya ile Çin ilişkilerinin sürdürülebilmesinin Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında yapılan destek ile mümkün olabileceği ileri sürülmüş, Çin tarafından ziyaret “akılcı ve pragmatik” olarak değerlendirilmiştir. İtalya Kuşak ve Yol Girişimi'ni imzalayan diğer bir ülkedir. Çin'in İtalya'da liman altyapısına yatırım yapan şirketleri vardır. Paydaş ülke olmasına rağmen BM'ye mektup göndermeyi kabul etmiştir. 2019 tarihinde Fransa insan hakları ihlallerine karşı olan diğer 22 ülke arasında kendisini göstermiştir. Fransa insan haklarının korunmasını istemiş ve Sincan'da eğitim kampları adı altında gözaltında tutulan grupların serbest bırakılması doğrultusunda bir tutum sergilemiştir. Bunun yanı sıra Fransa Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nde “dengeli ve adil ticaret” yapmasını istemiştir. Hollanda, eğitim kamplarında tutulan Müslümanların serbest bırakılması yönünde bir tutum sergilemiş ve Kuşak Yol Girişimi'ne temkinli yaklaşan bir ülke olmuştur. Birleşik Krallık da Sincan'daki Müslüman azınlığa yönelik duyulan endişelerini Türkiye ile bir araya gelerek çözüme kavuşturmayı amaçlamıştır (Lin vd., t.y.: 8; Pendrakowska, 2018: 202; Örmeci, 2022).

AB ülkelerinden Kuşak ve Yol Girişimi'ne paydaş bir diğer ülke ise Macaristan'dır. 2015 yılında Çin ile Macaristan arasında “Belgrad-Budapeşte” demiryolu projesi imzalanmıştır. Macaristan'ın coğrafi konumu, AB'ye üyeliği ve topraklarında çok sayıda Çin topluluğunu bulundurması onu Çin nezdinde özel kılmıştır. Bu bağlamda 2017 yılında Macaristan, Çin'i olumsuz etkileyen iddialara ilişkin ortak mektubu imzalamayan ülkeler arasındadır. Romanya ve İspanya da mektubu imzalamayan ülkeler arasında yer almaktadır. Birlik üyelerini bu denli bir ayrılığa iten sebep ekonomik faktörler olmuştur. Bu durum Birlik içerisinde birleşik bir tutumu zayıflatmış, güçlü bir birlik oluşumunu engellemiştir. Bunun asıl sebebi kıta Avrupa'sında Çin yatırımlarına ihtiyacı bulunmayan ve farklı ideolojilere sahip

gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülke (Orta, Doğu ve Güney Avrupa) statüsünde bulunanlara göre insan hakları savunuculuğunda sesleri daha yüksek çıkmıştır. “Portekiz, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan” Çin ile Kuşak ve Yol Girişimi’nde 17+1 işbirliği içerisinde yer almış, Çek Cumhuriyeti 2016 yılında Dalai Lama’nın ziyaretini hoş karşılamamış, Başkan Zeman bu ziyaretini kınamıştır. Başkan Zeman’ın bu tavrı Çin ile işbirliği içerisinde olduğunu açıkça göstermektedir. Dahası Çin’in huzursuz bölgeleri için güçlendirilmiş telekomünikasyon çalışmalarının Huawei yatırımları da Çek Cumhuriyeti’nde beklenmektedir (Dimitrijević, ve Jkanović, 2017: 378-381; Trailović, 2021: 68).

BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri (BMİHYK) Michelle Bachelet, Sincan Uygur Özerk Bölgesi’nde bulunan eğitim kaplarını ziyaret etmiş ve bir rapor hazırlamıştır. Bachelet’in bu ziyareti uluslararası camiada tartışmalara yol açmıştır. Rapor 2019 yılından beri beklenmekte ve nihayetinde 31 Ağustos 2022 tarihinde yayımlanmıştır. Çinli yöneticilere göre istikrarın sağlanmasında üç kötü güç vardır ki bunlardan ilki terörizm ikincisi ayrılıkçılık ve sonuncusu da aşırıcılıktır. Bu gibi durumlar bölgede istikrarsızlığa ve güç kabına neden olmaktadır. Çin aslında Uygur sorununun terörizme karşı durmak ve aşırıcılığı kontrol altına almak olduğunu ve bunu da yasalara uygun olarak yaptığını iddia etmektedir. BMİHYK raporu eğitim kamplarındaki Çin zulmünü kamuoyuna tüm gerçekleriyle göstermektedir. Bu bağlamda Çin terörizme karşı durarak ülkesinin istikrar ve güvenliğini sağlamak gibi endişelerinin arkasında Uygur ve diğer Müslüman azınlıklarının ÇKP’ye olan bağlılıklarını arttırmak olduğu görülmektedir. Raporda tutuklanan kişilerden düzenli kan örneklerinin alınması, içeriği belirsiz ilaçların verilmesi, siyasi ideolojilerin öğretilmesi, kadınlara yönelik psikolojik ve fiziksel şiddetin uygulanması ve daha ötesi kadınların kısırlaştırılması gibi pek çok ayrımcı politikalar içermektedir. Bu rapora göre Çin’in bölge üzerindeki hâkimiyeti ve Uygur toplumu üzerindeki artan baskısı gözler önüne serilmiştir. “ABD merkezli Jamestown Vakfı’ndan Dr. Zenz de Sincan’da yaşananların demografik soykırım olarak tanımlanması gerektiğini savunmaktadır”. Çin bu yöntem ile Uygur toplumunun nüfusunu genetik yollarla azaltmak istemekte ve toplumu asimile etmektedir. BMİHYK Michelle Bachelet’in görevden ayrılmasına yakın yayımlanan rapor uluslararası camiada farklı tutumlara sebep olmuştur. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, Sincan’daki insan hakları ihlallerinin BM tarafından bir an önce dikkate alınması gerektiği çağrısını yapmıştır (Kurban, 2022: 1-5; Kanat, 2012: 519-520; Kurban ve Tatlı, 2022: 32-34).

Avrupa Konseyi üye devletlerarasındaki görüş birliğinin sağlanamamasından kaynaklı bir sorun yaşamaktadır. “European Think-Tank Network on China (ETNC)’nin 2018 yılı raporundaki verilere göre AB üyesi olan ülkelerin dört farklı şekilde tutum sergiledikleri görülmektedir. Proaktif ve sesini yükselten devletler arasında 2018 ETNC raporuna göre Almanya, İsveç, Birleşik Krallık bu grupta yerini almaktadır. Almanya’nın bu üç ülke arasında en az ilkeli davrandığı görülmektedir. Proaktif ve sağduyulu ülkeler ikinci grup olarak nitelendirilmektedir. Bu gruptaki ülkeler Çin’in projelerinde paydaş olan ülkelerdir. Bu ülkeler Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda ve Norveç gibi ülkeler siyasi değerlere ilişkin endişe duyduklarını ifade etseler de bu durum kamuoyu karşısında geri planda kalmaları

gerçeğini izlemektedir. Pasif devletler arasında Çek Cumhuriyeti, Letonya, Polonya, Portekiz, Romanya ve İspanya vardır. Bu ülkeler siyasi değerlere ilişkin tartışmalı konuları AB'ye bırakmışlardır. Pasif ve potansiyel olarak karşı aktif devletler ise, Çin yanlısı bir tutum sergilemişler ve böylelikle diğer AB üye devletlerinden ayrılmaktadır. Yunanistan, Macaristan ve İtalya gibi ülkeler bu gruba örnek verilebilecek ülkeler arasında gösterilebilir. “Avrupa Birliği, Yunanistan’ın veto etmesi nedeniyle BM İnsan Hakları Konseyinde Çin’in insan hakları ihlallerine karşı birleşik bir duruş sergileyememiştir”. Macaristan Başbakanı Victor Orban Çin yönetim modeline hayran olduğunu söylemiştir. İtalya ve Yunanistan AB’nin siyasi değerlerine bağlılıklarını ifade etseler de Çin yanlısı bir tutum sergilemekten geri durmamışlardır. Avrupa Konseyi’nde daha az ilkeli bir tutumun ortaya çıkmasında üye devletlerarasında meydan okumalar görülmektedir. AB Çin ile ilişkilerinde temel değerleri olarak bilinen insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi gibi ilkelerin savunulmasında bütünlük olarak ilkeli bir tutum sergileyemedikleri görülmektedir. Avrupa Konseyinde görülen şey siyasi değerlere verilen önemin gittikçe azalmasından kaynaklı daha az ilkeli fakat daha pragmatik bir politika izlemeyi tercih etmiş olmalarıdır (Rühlig, 2020: 23-27).

AB Kuşak ve Yol Girişiminde tek ses ve birlikte hareket etme noktasında farklı görüşler sergilemektedir. AB kurumları ve üye devletleri arasında farklı algılar mevcuttur. Özellikle Euro bölge krizinin yaşanmasının ardından ihtiyaç duyulan ekonomik yardıma Çin Kuşak ve Yol Girişimi ile bazı Avrupa ülkelerine destek fon sağlamıştır. Bu sebeple bütünlük bir AB yaklaşımının sağlanmış olması pek olası bir durum değildir (Ntousas ve Minas, 2021: 3). Kuşak ve Yol Projesine paydaş olan AB üyesi devletlerarasında görüş birliğinin sağlanamamış olmasının temel sebebi devletlerin çıkarlarının farklı olmasıdır (Cervera, 2019: 6).

6. Sonuç

Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında Sincan Uygur Özerk Bölgesi projede geçiş koridorlarını üzerinde bulundurması sebebiyle ekonomik açıdan önemli bir yer olmaktadır. Bu yüzden bölge Çin için hayati derecede önemlidir. Çin acımasızca yöntemler uygulamış, bölgeyi Çinleştirmek adına insan hakları hukukuna uymaksızın terörle savaş adı altında eğitim kampları kurmuştur. Çin yeni projesiyle bölgenin batıda kalan kısmını kalkındırmak, refah seviyesini arttırmak amacıyla çeşitli projelere imza atmıştır. Kara ve Deniz yolunu da kapsayan Kuşak ve Yol Girişimi Çin’i üç önemli kıtada (Avrupa, Asya, Afrika) aktif kılarak Çin’in dünya ekonomisinde etkisini arttırmaktadır. Çin Kuşak ve Yol Girişimi’ne paydaş olan ülkeler ile mutabakat imzalamış, sınır bölgelerinde projenin geçişini sağlayacak koridorların güvenliğinin sağlanmasına önem vermiştir. Orta Asya’nın merkezi konumunda yer alan Sincan Uygur Özerk Bölgesi Çin’in projesini gerçekleştirmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu bölgede oluşacak herhangi bir güvenlik sorunu yalnızca Çin’i değil proje kapsamındaki tüm ülkeleri yakından ilgilendirmektedir. Projedeki bu koridorlarda oluşacak herhangi bir güvenlik sorunu sadece o bölgedeki enerji akışına engel oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda diğer koridorlar ile bağlantısını da kesmiş

olacak ve tüm projeyi etkileyecektir. Çin hayati derecede önemli olan bölgenin güvenliğini sağlama konusunda endişe duymasına rağmen bölgede insan hakları hukukuna aykırı davranışlarda bulunarak işkencelerine devam etmektedir. Bu da projesi için sorun teşkil etmektedir. Çin'in küresel vizyonunu derinden etkileyen Uygur Müslümanlarına uyguladığı politikalar ve sınır bölgelerinde yaşanan çatışmalar Çin'i ve projesini güvensiz bir ülke yapmaktadır. ABD Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerini kınamış ve BM'nin acilen toplanmasını istemiştir. AB'nin bu bölgedeki insan hakları ihlallerine karşı tutumunda ise üye devletler arasında görüş farklılıkları mevcuttur. Kimi AB üyesi devletler daha ilkeli bir tutum sergilerken kimi devletler ise daha pragmatik bir tutum sergilemektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular şu şekildedir; Kuşak ve Yol Girişimi ile tarihi İpek Yolu yeniden canlandırılarak Doğu'dan Batı'ya bir ulaşım aksı oluşturulmak istenmiştir. Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'ne dâhil olan ülke sayısı 2020 yılı itibariyle 138'e yükselmiştir. Kuşak ve Yol Girişimi'nin coğrafi sınırları daha çok Avrasya kıtasında yer almaktadır. Orta Asya'da bulunan Sincan Uygur Özerk Bölgesi kültürel, ekonomik ve coğrafi özelliklerinden dolayı Çin için özel bir konumdadır. Kuşak ve Yol Girişimi'nin ulaşım aksının tamamlanmasında Sincan Uygur Özerk Bölgesi merkezi bir konumda yer almaktadır. Güvenlik bakımından endişe duyulan Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde özellikle Müslümanlara karşı insan hakları hukukuna aykırı davranışlarda bulunmaktadır. Çin'in Uygurlara uyguladığı politikalar proje kapsamındaki ülkelerde güvenlik tehdidi oluşturmakta ve devletlerin Çin'e olan güven duygularını sorgulatmaktadır. AB Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde insan hakları ihlallerine karşı bütünlük bir tutum içerisinde olamamıştır. Sincan'daki insan hakları ihlalleri konusunda AB üye devletlerinden bazıları ilkeli bazıları da pragmatik bir yaklaşımda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Adıbelli, B. (2018) "Bir Kuşak Bir Yol Girişimi: Çin'in Yeni Dünya Düzeni", <https://www.yorungedergi.com/2018/05/bir-kusak-bir-yol-girisimi-cinin-yeni-dunya-duzeni/>, (Erişim Tarihi: 03.01.2022).

Aoyama, R. (2016) "One belt, one road": China's new Global strategy", *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 5(2): 3-22.

Atakul, E. B. (n.d.) "Uygurlar Üzerine Çin ve Batı Dünyası", *Arel IR Monthly*, 50.

Aydın, G. Ş. ve Müge, Y. (2020) "Baskıcı ve Dışlayıcı Han Milliyetçiliğinin Doğu Türkistan (Sincan Uygur Özerk Bölgesi)'da Yansımaları", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4):2668-2682.

Brown, R. (2016) *Where will the new silk road lead? The effects of Chinese investment and migration in Xinjiang and Central Asia*.

Bunin, G. A. (2022) "Has China closed the camps in Xinjiang? Answers based on Bayesian inference".

Byler, D. (2022) “The Camp Fix: Infrastructural Power and the Re-education Labour Regime in Turkic Muslim Industrial Parks in North-west China”, *The China Quarterly*, 1-16.

Camgöz, C. ve Dinçer, İ. F. (2017) “ Modern İpek Yolu Projesi Çerçevesinde Ulaştırma Ağlarının Turizme Katkıları”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3): 41-58.

Cengiz, O. (2021) “Çin’in 21. Yüzyıldaki Bölgesel ve Küresel Vizyonunu Yeni İpek Yolu Projesi Üzerinden Okumak”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27): 236-259.

Cervera, J. L. M. (2019) “The European Union approach to the one belt one road initiative”, *Master Degree, Geopolitics and Strategic Studies, UC3M, Madrid, Spain.*

Cinkara, A. (2019) “Uygurlar ve İpek Yolu”, *Asya Araştırmaları Dergisi*”, 2(3): 329- 346.

Clarke, M. (2017) “The belt and road initiative: China’s new grand strategy?”, *Asia Policy*, (24): 71-79.

Clarke, M. (2018) “The belt and road initiative: Exploring Beijing’s motivations and challenges for its new silk road”, *Strategic Analysis*, 42(2): 84-102.

Çin Halk Cumhuriyeti Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu (2015) “İpek Yolu Ekonomi Kuşağı ile 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolunun Ortaklaşa İnşa Edilmesini Teşvik Üzerine Vizyon ve Faaliyetler”.

Çobanoğlu, S. (2019) “Avrasya, Çin ve Doğu Türkistan”, *Trans Pasifik Ortaklığı, Asya Ülkeleri Ve Türkiye*, 45.

Dağcı, K. ve Keskin, M. (2013) “Çin’in Doğu Türkistan politikası ve azınlık hakları bağlamında hak ihlalleri”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(2): 11-29.

Demirağ, Y. (2014) “1755-1949 Yılları Arasında Doğu Türkistan”, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (3): 229-245.

Deniz, T. (2016) “Yeni Umutların Işığında Tarihi İpek Yolu Coğrafyası”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34): 195-202.

Dimitrijević, D. ve Jokanović, N. (2017) “The importance of Chinese investments in the one belt, one road initiative”, *Institute for International Politics and Economics.*

Duran, H. ve Purevsuren, N. (2016) “Güvenlik, Enerji ve Pazar Ekseninde Çin’in Orta Asya Politikası”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 281-294.

European Bank (n.d.), “Belt and Road Initiative”, <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html> , (Erişim Tarihi: 12.01.2022).

Feng, T. T., Gong, X. L., Guo, Y. H., Yang, Y. S., Pan, B. B., Li, S. P., & Dong, J. (2020) “Electricity cooperation strategy between China and ASEAN countries under The Belt and Road”, *Energy Strategy Reviews*, (30), 100512.

- Grieger, G. (2016) “One belt, one road (OBOR): China's regional integration initiative”.
- Günay, E., Çetiner, S., Sevinç, S. ve Kütükçü, E. (2019) “Tarihi İpek Yolundan Modern İpek Yolu Projesine: Türkiye-Çin Ekonomik İşbirliği Çerçevesinde Orta Koridor ile Kuşak ve Yol Girişimi”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2): 157-175.
- Güner, B. (2018) “İpek Yolu: Çin'in Projesi Küresel Dengeleri Etkileyecek”, Bilim Teknoloji ve Eleştirel Düşünce Dergisi, (111).
- Haggai, K. (2016) “One Belt One Road strategy in China and economic development in the concerning countries”, World Journal of Social Sciences and Humanities, 2(1): 10-14.
- Hayes, A. (2020) “Interwoven ‘Destinies’: The significance of Xinjiang to the China dream, the belt and road initiative, and the Xi Jinping Legacy”, Journal of Contemporary China, 29(121): 31-45.
- He, A. (2020) “The Belt and Road Initiative: Motivations, financing, expansion and challenges of Xi’s ever-expanding strategy”, Journal of Infrastructure, Policy and Development, 4(1): 139-169.
- Hu, R. W. (2017) “China’s ‘One Belt One Road’ Strategy: Opportunity or Challenge for India?”, China Report, 53(2): 107-124.
- Kaczmarek, M. (2015) “The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy”, OSW Centre for Eastern Studies, 161: 1-9.
- Kanat, K. B. (2012) “War on Terror as a Diversionary Strategy: Personifying Minorities as Terrorists in the People's Republic of China”, Journal of Muslim Minority Affairs, 32(4): 507-527.
- Kopuk, E. ve Bayraç, H. N. (2021) “Bir Kuşak Bir Yol Projesi ve Ekonomik Etkileri”, Alanya Akademik Bakış Dergisi, 5(3): 1353- 1374.
- Kurban, A. (2022) “BM’nin Sözde Eğitim Kamplarına Ziyareti ve Çin’e Yönelik Tutumu (2)”, İNSAMER Analiz.
- Kurban, A. ve Tatlı, İ. (2022) “Doğu Türkistan’daki Hak İhlalleri ve BM’nin Uygur Raporunun Değerlendirilmesi”, İHH/İNSAMER Rapor.
- Kuşçu Bonnenfant, I. (2020) Türkiye ve Dünyada Uygur Diasporası.
- Lin, P., Scheidel, N. ve Chang, K. “Re-Education Camps In China's Xinjiang Province”, UNHRC.
- Ntousas, V. ve Minas, S. (2021) (eds.) “The European Union and China’s Belt and Road: Impact, Engagement and Competition”, Routledge.
- Okur, M.A. (2017) “Bir Kuşak Bir Yol Projesi’nin Jeopolitiği, Türk Kuşağı ve Uygurlar”, Akademik Hassasiyetler Dergisi, 4(8): 45-55.

Örmeci, O. (2022) “Almanya’da Koalisyon Hükümetinin Birinci Yılı ve Başbakan Olaf Scholz’un Çin Ziyareti”, <http://politikaakademisi.org/2022/12/22/almanyada-koalisyon-hukümetinin-birinci-yili-ve-basbakan-olaf-scholz-un-cin-ziyareti/>, (Erişim Tarihi: 27.12.2022).

Pantucci, R. Ve Lain, S. (2016) “II. domestic drivers for the Belt and Road Initiative”, Whitehall Papers, 88(1): 17-29.

Patterson, E. (2022) “Your People Shall Be Your People: What the Belt Road Initiative Should Learn from Xinjiang’s History and Present”, Doctoral dissertation, The University of Arizona.

Pendrakowska, P. (2018) “Poland’s perspective on the Belt and Road Initiative”, Journal of Contemporary East Asia Studies, 7(2): 190-206.

Ratner, E. (2018) “Geostrategic and military drivers and implications of the belt and road initiative”, Council on Foreign Relations.

Raza, Z. (2019) “China’s ‘political re-education’ camps of Xinjiang’s Uyghur Muslims”, Asian Affairs, 50(4): 488-501.

Rippa, A. (2017) “Centralizing peripheries: The Belt and Road Initiative and its role in the development of the Chinese borderlands”, International Journal of Business Anthropology, 7(1): 1-21.

Rühlig, T. (2020) “Towards a more principled European China policy? Democracy, human rights and the rule of law in EU-China relations”, Ifri: Center for Asian Studies, 9-48.

Sarker, M. N. I., Hossin, M. A., Yin, X. ve Sarkar, M. K. (2018) “One belt one road initiative of China: implication for future of global development”, Modern Economy, 9(4): 623-638.

Serper, E. (2017) ”İpek Yolu Projesi Küresel Ticarete Etkisi ve Güvenlik Sorunları”.

Siddiqui, M. M. I. (2019) “Security Threats And Challenges To Pak China Economic Corridor/One Belt Of Road”, Pakistan Journal of International Affairs, 2(2): 50-64.

Smith, F. (2018) “Uyghur Identities”, Sage Handbook of Contemporary China.

Summers, T. (2016) “China’s New Silk Roads: sub-national regions and networks of Global political economy”, Third World Quarterly, 37(9): 1628-1643.

Tekir, G. (2019) “The Security Challenges of Belt and Road Corridors”, Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi, 4(1): 91-105.

Tekir, O. ve Demir, N. (2018) “Ekonomik ve Siyasal Bir Araç Olarak Yeni İpek Yolu Projesinin Küresel Sistem Etkileri”, Sosyoekonomi Dergisi, 26(38): 191-206.

Toops, S. (2016) “Reflections on China's belt and road initiative”, Area Development and Policy, 1(3): 352-360.

- Trailović, D. (2021) “Politika ljudskih prava Evropske unije i kineski suverenizam: slučaj Sindžanga”, *Међународни проблеми*, 73(1): 58-86.
- Tüğen, A. (2019) “Tarihi İpek Yolunda Bir Durak: Akhan Kervansarayı”, *Kent Akademisi Dergisi*, 12(3): 634-643.
- Warikoo, K. (2010) “Ethnic-religious separatism in Xinjiang: challenge to China’s security”, *In Religion and Security in South and Central Asia*, Routledge, 176-194.
- Wayne, M. I. (2009) “Inside China's war on terrorism. *Journal of Contemporary China*”, 18(59): 249-261.
- Yılmaz, S. (2020) “Bir Kuşak Bir Yol Projesinde İktisadi Kapasitesi ve Çin Tarafından Uygulanan Borç Diplomasisi”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24): 631-648.
- Zenz, A. (2019) “Thoroughly reforming them towards a healthy heart attitude: China’s political re-education campaign in Xinjiang”, *Central Asian Survey*, 38(1): 102-128.
- Zenz, A. (2022) “The Xinjiang Police Files: Re-Education Camp Security and Political Paranoia in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region”, *The Journal of the European Association for Chinese Studies*, 3: 1-56.
- Zenz, A., Oğuz, A. ve Merkezi, U. A. “Xinjiang Polis Dosyaları: Yeniden Eğitim Kamplarının Güvenliği ve Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi’ndeki Siyasi Paranoya”.
- Zeybek, H. (2019) “Uluslararası Ticarete Yeni Avrasya Ulaşım Yolları Arayışı: Demiryolu Yük Taşımacılığına Etkileri.”, *Avrasya Etüdüleri*, 56(2): 135-154.

MİLLETLERARASI HUKUKTA KUVVET KULLANMA YASAĞI KAPSAMINDA RUSYA’NIN UKRAYNA’YA MÜDAHALESİ

Yağmur Ekim YILMAZ*

ÖZET

Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi, tüm dünyada yankı uyandıran önemli bir gelişmedir. Rusya Devlet Başkanı Putin, temel olarak iki ana gerekçeye dayanarak, Ukrayna'ya müdahalede bulunmuştur. Bunlardan ilki, Birleşmiş Milletler Şartı m.51 uyarınca kolektif meşru müdafaa hakkının kullanıldığıdır. İkincisi ise Ukrayna'daki Rus nüfusun soykırıma varan ağır insan hakkı ihlalleri sebebiyle insancıl müdahaleye başvurulduğudur. Milletlerarası Hukuk'ta, kuvvet kullanma yasağı, Birleşmiş Milletler Şartı m.2/4'te temelini bulmaktadır. Kuvvet kullanma tekeliyse Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne hasredilmiştir. Birleşmiş Milletler Şartı m.51'de tanımlanan bireysel yahut kolektif meşru müdafaa hakkı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Birleşmiş Milletler Şartı Bölüm VII'ye göre alacağı kuvvet kullanma kararı bu yasağın istisnalarını oluşturmaktadır. Bu minvalde, Birleşmiş Milletler Şartı m.2/4'te tanımlanan kuvvet kullanma yasağı ve bu yasağın istisnaları çerçevesinde Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinin Milletlerarası Hukuk'taki yerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler : Milletlerarası Hukuk, Hukuka Aykırı Davranış ve Yaptırım Hukuku, Ortadoğu Dahil Asya, Kuvvet Kullanma, Birleşmiş Milletler

RUSSIA'S INTERVENTION IN UKRAINE UNDER THE PROHIBITION ON THE USE OF FORCE IN INTERNATIONAL LAW

ABSTRACT

Russia's intervention in Ukraine is an important development that resonates all over the world. Russian President Putin intervened in Ukraine based on two main reasons: The first of these is the

* Araştırma Görevlisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, yağmurekimyilmaz@gmail.com, 0000-0001-8484-3600

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 22 Ekim 2022

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 28 Aralık 2022

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 4 Ocak 2023

Araştırma Makalesi/Research Article

exercise of the right of collective self-defence in accordance with United Nations Charter Article 51. The second is that the Russian population in Ukraine resorted to humanitarian intervention due to gross violations of human rights, up to genocide. In international law, the prohibition of the use of force finds its basis in United Nations Treaty Article 2/4. The monopoly on the use of force has been attributed to the United Nations Security Council. The right of individual or collective self-defence defined in United Nations Treaty Article 51 and the decision of the United Nations Security Council (UNSC) to use force on Chapter VII of the United Nations Charter constitute exceptions to this prohibition. In this regard, the place of Russia's intervention in Ukraine in international law within the framework of the prohibition on the use of force defined in UN Charter Article 2/4 and the exceptions to this prohibition will be touched upon.

Keywords : International Law, Illegal Behaviour and the Enforcement of Law, Asia including Middle East, Use of Force, UN

1. GİRİŞ

Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesini anlamak için iki ülkenin geçmişiyle birlikte bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bu sebeple, Rusya ve Ukrayna arasındaki gerilimi tırmandıran olayları gözlemlemek ve doğru okumak elzemdir. Rusya ve Ukrayna arasındaki tansiyonun yükselmesi, 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakından bugüne geçen süreçte hazırlanan zemine dayanmaktadır. Bununla birlikte Rusya'nın sınır komşusu Ukrayna'nın dış ilişkilerindeki tutumunu kontrol etme ve Ukrayna'yı Batılı devletlerle yakınlaşmaktan alıkoyma çabaları, özellikle Rusya'nın Batılı devletlerle enerji alışverişini Ukrayna üzerinden sürdürmesi penceresinden değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Ancak, iki devlet arasındaki gerilimin hızla tırmanması ve bir silahlı saldırıyı sonuçlaması Ukrayna'nın NATO ile müzakerelere başlaması ve Rusya'nın Ukrayna Birleşmiş Milletler (BM), barış ve güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi amaçlarıyla kurulmuş bir uluslararası örgüt olarak, devletler arasındaki uyuşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözülmesini benimsemiş, üye devletlerine birbirlerinin toprak bütünlüğüne, siyasi egemenliğine saygı gösterme yükümlülüğü yüklemiş ve devletlerin egemen eşitliğini tanımıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında barışı koruma ve sürdürme misyonunu üstlenen BM bünyesindeki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), barışın tehdit edildiğini veya bozulduğunu tespiti yetkili tek makam olarak kabul edilmiş, BMGK'yi oluşturan devletlerin veto hakkı olarak bilinen BM Şartı m.27 de tam olarak bu amaçla tanınmıştır. Zira, İkinci Dünya Savaşı'nın galibi olarak barış için birleşen kazanan devletlerin barışı sürdürme isteğine olan inanç BM Şartı'na yansımıştır. Rusya'nın BM üyesi olarak tüm üye devletler gibi uyuşmazlıkları barışçıl yöntemlerle çözüme ve BMGK ve diğer BM organları kapsamındaki oy haklarında da barışı koruma ve sürdürmeye yönelik bir anlayışla hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bunun yanında BM Şartı m.2/4 ile üye devletlere yüklenen kuvvet kullanma yasağı kapsamında üye devletlerin toprak bütünlüklerinin ve siyasi bağımsızlıklarının başka bir üye devletçe

kuvvet kullanılarak bozulmasını da engellemektedir. Rusya'nın Ukrayna'ya gerçekleştirdiği silahlı saldırının kuvvet kullanma yasağı temelinde incelenmesi, BM üyesi ve BMGK daimi üyesi olan Rusya'nın eylemlerinin milletlerarası hukuktaki karşılığının bulunması açısından gereklidir. Bu sebeple önce Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesine zemin hazırlayan tarihsel sürece değinilecek, sonrasında kuvvet kullanma yasağı doktrini kapsamında Rusya'nın Ukrayna'ya gerçekleştirdiği silahlı saldırının ne noktada değerlendirileceği incelenecek, son olarak da ilgili saldırının milletlerarası hukuktaki yeri tartışılacaktır.

1.1.Rusya'nın Ukrayna'ya Müdahalesinin Gelişimi

Ukrayna'da Euromaidan protestoları ve Şubat 2014'te, Rusya yanlısı Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in görevden alınmasıyla sonuçlanan Haysiyet Devrimi'nin ardından, Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerinde Rus yanlısı huzursuzluk patlak vermiştir. Üniformasız Rus askerleri, Ukrayna'nın Kırım topraklarında stratejik mevzileri ve altyapıyı kontrol altına almış ve Kırım Parlamentosu'nu ele geçirmiştir. Rusya, Kırım'ın Rusya'ya katılmasıyla sonuçlanan tartışmalı bir referandum düzenlemiştir. Mart 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakını, ardından Nisan 2014'te Rusya destekli iki ayrılıkçı yarı devletin (Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Luhansk Halk Cumhuriyeti) kurulmasıyla başlayan Donbass'taki savaş izlemiştir (Vlasova, 2014; Ragozin, 2019).

Rus birlikleri çatışmaya dahil olmuştur. (Charap & Boston, 2022; Walker et al., 2014; Reuters, 2014). Eylül 2014 ve Şubat 2015'te imzalanan Minsk Anlaşmaları, savaşı durdurmak için bir tekliftir, ancak ateşkes girişimleri defalarca başarısız olmuştur (Al Jazeera, 2020). Rusya'nın rolü konusunda bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır: Ukrayna'daki krize siyasi çözüm bulmak amacıyla 2014 yılında Rusya, Ukrayna, Fransa ve Almanya'nın oluşturduğu Normandiya Formatı'nın üyelerinden Fransa, Almanya ve Ukrayna Minsk'i Rusya ve Ukrayna arasında bir anlaşma olarak görürken, Rusya Ukrayna'nın iki ayrılıkçı cumhuriyetle doğrudan müzakere etmesi gerektiğinde ısrar etmiştir. (Reuters, 2021; Kremlin, 2021)

2021'de Putin, Zelensky'den gelen üst düzey görüşmeler yapma tekliflerini reddetmiştir ve ardından Rus hükümeti, eski cumhurbaşkanı Dmitry Medvedev'in Ukrayna'nın ABD'nin "vassalı" olarak kalırken Rusya'nın Ukrayna ile anlaşmasının anlamsız olduğunu savunan bir makalesindeki görüşlerini teyit etmiştir (Davidoff, 2021). Analist Vladimir Socor, Putin'in 2014'te Kırım'ın ilhakından sonraki konuşmasının, fiili bir "Büyük Rusya İrredentizmi manifestosu" olduğunu savunmuştur (Michel & Strangio, 2015). Temmuz 2021'de Putin, "Ruslar ve Ukraynalıların Tarihsel Birliği Üzerine" başlıklı bir makale yayınlayarak, Rusların ve Ukrayna'daki krize siyasi çözüm bulmak amacıyla oluşturulan "Normandiya formatı" 2014 yılında; Rusya, Ukrayna, Fransa ve Almanya tarafından hayata geçirildi. Aynalıların "tek halk" olduğunu dile getirmiştir (Kremlin, 2021).

Amerikalı tarihçi Timothy Snyder, Putin'in fikirlerini emperyalizm olarak nitelendirmiştir (Snyder, 2022). İngiliz gazeteci Edward Lucas bunu “tarihsel revizyonizm” olarak tanımlamıştır (The Times, 2020). Diğer gözlemciler, Rus liderliğinin modern Ukrayna ve tarihi hakkında çarpık bir görüşe sahip olduğunu belirtmiştir (Roth, 2021).

Rus yetkililer, Ukrayna'yı, Rus düşmanlığı ile suçlamış, gerginliği kışkırtmışlardır. Ukrayna, aynı dönemde NATO ve AB'deki NATO üyesi olmayan müttefiklerden çok sayıda güvenlik talebinde bulunmuştur. Yorumcular ve Batılı yetkililer, bunları savaşı meşrulaştırma girişimleri olarak nitelendirmiştir. (NBC News, 2022; France 24, 2022) Putin, 9 Aralık 2021'de “Rus düşmanlığı, soykırıma doğru atılan ilk adımdır”, demiştir (Prokopenko, 2021).

Putin'in “Nazilikten arındırma” konusundaki iddiaları saçma olarak nitelendirilmiş ve Rusya'nın soykırım iddiaları, temelsiz olduğu için, geniş çapta reddedilmiştir (Stanley, 2022; BBC News, 2022). Putin, Ukrayna devletinin meşruiyetine meydan okumuş ve “Ukrayna'nın hiçbir zaman gerçek bir devlet olma geleneğine sahip olmadığını, Sovyet Rusya tarafından yaratılmış” olduğunu iddia etmiştir (Reuters, 2022; Arnold, 2020). Putin ayrıca Ukrayna toplumuna ve hükümetine neo-Nazizmin egemen olduğunu söylemiştir (Allen, 2022; Perrigo, 2022).

Ukrayna, Donbasss'taki Rus yanlısı ayrılıkçılar gibi, neo-Nazi bağlantılı Azak Taburu ve Sağ Sektör de dahil olmak üzere, aşırı sağcı bir cepheye sahip, ancak uzmanlar, Putin'in Ukrayna içindeki aşırı sağ grupların etkisini büyük ölçüde abartan söylemleri olduğunu; bununla birlikte Rus hükümeti içinde, orduda veya seçmenlerde bu ideolojinin yaygın bir destek bulmadığını ileri sürmüşlerdir (NBC News, 2022; Allen, 2022).

Rusya, ABD ve NATO'nun Ukrayna'nın NATO'ya katılmasını engelleyen hukuki olarak bağlayıcı bir düzenlemeye girmesini ve çok uluslu kuvvetleri NATO'nun Doğu Avrupa üye ülkelerinden çekmesini talep etmiştir (Tétrault & Balmforth, 2021). Rusya, NATO'nun “saldırgan bir çizgi” izlemesi halinde belirsiz bir askeri yanıt vermekle tehdit etmiştir (MacKinnon & Trichur, 2021). NATO, Ukrayna'nın katılma taleplerine isteksizce yanıt vermesine rağmen, bu yanıt anlaşmanın “açık kapı” politikasına aykırıdır (Coyer & Charles, 2022).

Tüm bu gelişmeler ışığında Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinde bütün soru işaretlerinin BM Şartı m.2/4 kapsamında öngörülen kuvvet kullanma yasağında toplandığı görülmektedir.

24 Şubat 2022'de müdahaleye başlayan Rusya adına Putin, “BM Şartı m.51 uyarınca kolektif meşru müdafaaya başvurduklarını” dile getirmiştir (Serbestiyet, çev. 2022). BM Şartı m.51 ise kuvvet kullanma yasağının istisnasını oluşturmaktadır. Bu nedenle önce kuvvet kullanma yasağının tarihçesinin ve anlamının, sonrasında da ilgili yasağa getirilen istisnaların etraflıca incelenmesi gerekmektedir.

2. KUVVET KULLANMA YASAĞININ TARİHÇESİ

2.1.BM Şartı Öncesi Kuvvet Kullanma

BM öncesinde 19. yüzyıla dek devletlerin kuvvet kullanmaları meşru ve doğal bir hak olarak görülmektedir. Devletler, birbirine karşı savaş açabilmekte özgür olup, bu devletlere içkin “doğal bir hak” olarak kabul edilmekteydi. Savaşın meşru olduğu bir dünya arenasında, bu “doğal hakkın” ilk kısıtlanması, 1907 Lahey Sözleşmeleri tarafından hayata geçirilmiştir. Bu sözleşme, esas itibarıyla savaş halini devletlerin doğal durumu olmaktan, başka bir deyişle barış durumuyla eşit olmaktan çıkarması ile bilinmektedir. Devletler, başka bir devletle ilişkilerinde barış durumunu yani diplomatik ilişkilerini ve ikili antlaşmalarını devam ettirmekte ve aynı anda bu devlete silahlı saldırıda bulunabilmekteydi, ancak III. Lahey Sözleşmesi ile “devletlere savaş durumlarını bildirim zorunluluğu getirilmiş, bununla birlikte savaş durumu barış durumundan ayrılarak, savaşa girilen devletlerle ilişkilerin kesilmesi, ikili antlaşmaların nihayete erdirilmesi” benimsenmiştir (Sur, 2021: 292). II. Lahey Sözleşmesi ile özdeşleşen Drago-Porter Doktrini de “bir devletin diğer bir devletin yurttaşına olan borcunu ödememesi halinde, vatandaşının alacağını tahsil amacıyla vatandaşına borçlu olan devlete karşı kuvvet kullanmasını yasaklamış”, ilgili devlet yurttaşına ait alacağın yerine getirilmesinin sağlanması için barışçıl bir yol olan tahkimi öngörmüş, ancak karşı devlet tahkime yahut tahkim sonucu verilen hükme karşı gelirse kuvvet kullanmaya başvurulmasına izin vermiştir (Yılmaz & Irk, 2015: 153).

Milletler Cemiyeti Misakı da kuvvet kullanmanın kısıtlanmasında önemli bir adımdır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında barış ortamının kurulması amacıyla oluşturulan Milletler Cemiyeti, kuvvet kullanmayı tamamıyla yasaklayan değil ancak kısıtlayan bir örgütlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine, devletler arası uyuşmazlıklarda barışçıl yöntemlere başvurulması Milletler Cemiyetince teşvik edilmeye çalışılmış ancak kesin bir dille uygulamaya kavuşturulamamıştır. Milletler Cemiyeti Misakı m.12, “devletler arası uyuşmazlıklarda tahkime gidilmesini, tahkimden sonuç alınmasını müteakip 3 ayda kuvvet kullanmayı yasaklamıştır” (Yılmaz & Irk, 2015, 153; Sur, 2021:293). Milletler Cemiyeti Misakı m.10, “üyelerin siyasi bağımsızlıklarını ve ülke bütünlüklerini” koruma altına almıştır.

1925 tarihli Locarno Şartı da Polonya, İngiltere, Çekoslovakya, Almanya, İtalya, Fransa, Belçika özelinde devletler arası sınır uyuşmazlıklarında barışçıl yöntemlerin benimsenmesini, sınırla ilgili anlaşmaya varılamaması halinde Milletler Cemiyeti’ne başvurulmasını hüküm altına almıştır (Akıñoğlu, 2012).

Briand-Kellogg Paketi, devletler arası uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünü esas almakta, devletlerin kuvvet kullanımını siyasi bir seçenek olarak görmelerini engellemeyi amaçlamaktadır. Briand-Kellogg Paketi, ilgili maddelere ilişkin yaptırım öngörmekten uzak olsa da savaşı “tecavüz hali” saymakta, yalnızca “meşru müdafaa” kapsamında kalan kuvvet kullanımına izin vermektedir (Dilek, 2013: 159-160). Paket’in, kuvvet kullanımında savaşı yasaklaması, barışçıl çözümleri önermesi

ve yalnızca meşru müdafaa niteliğindeki kuvvet kullanımına izin vermesi, BM Şartı m.2/4¹'e zemin hazırlayan önemli bir sac ayağı olmuştur.

2.2.BM Şartı Sonrası Kuvvet Kullanma Yasağı

BM Şartı m.2/4, kuvvet kullanma yasağını hüküm altına alan en önemli Milletlerarası Hukuk dayanağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, “diğer bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı”, “BM’nin amaçları ile bağdaşmayan kuvvet kullanma yahut kuvvet kullanma tehdidi” yasaklanmıştır.

Kuvvet kullanma yasağı bir görüşe göre kuvvet kullanma yasağı BM Şartı ile öngörölmüş olmasının yanında bir “uluslararası teamül kuralı niteliğindedir” (Tosun, 2009: 97; Wood, 2013: 351). Aynı zamanda 1970 tarihli Uluslararası Hukukun İlkeleri Bildirgesi’nde de yerini bulan bir “Milletlerarası hukuk ilkesi”dir (Handerson, 2004: 105). Uluslararası Adalet Divanı da Nikaragua/ABD davasında “kuvvet kullanma yasağının uluslararası teamül hukuku kuralı olduğunu kabul etmiştir” (Gündüz, 2015: 156). Bilindiği üzere, Milletlerarası Hukuk’un kaynakları açısından bakıldığında Milletlerarası Anlaşmalar yalnızca akit devletler için bağlayıcı iken, teamül hukuku kuralları anlaşmaya taraf olsun olmasın tüm devletleri bağlayıcı nitelik taşımaktadır.

Kuvvet kullanma yasağı bakımından, hâkim olan görüşe göre ‘kuvvet’ silahlı saldırı anlamına gelmektedir. Kuvvet kullanma yasağının, savaş kavramından daha geniş olmak üzere silahlı saldırıları kapsamı istenmiştir. Bunun sebebi ise devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederek, ilgili silahlı çatışmayı savaş olarak nitelemekten kaçınacakları düşüncesidir. Özellikle BM’nin İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan acı deneyimlerden sonra dünya barışını sağlamak amacıyla kurulduğu düşünüldüğünde, devletler arasında “savaşa varmayan kuvvet kullanmaların” da önüne geçilmek istendiği görölmektedir (Beyoğlu, 2018: 41-42). BM Şartı m.2/1 tarafından güvence altına alınan ülkelerin egemen eşitliği ilkesinin de bir uygulaması olarak, ülkenin kendi egemen toprakları üzerinde siyaseten bağımsız tek hâkim olmasının kuvvet kullanma yasağı ile korunduğu da söylenebilecektir. Ancak, “ekonomik yaptırımlar uygulama, ticari alanda boykot etme gibi ekonomik yahut siyasi baskıların” kuvvet kullanma kapsamında değerlendirilmeyeceği, buradaki kuvvetten şiddetin anlaşılması gerektiği öğretisi ve BM tarafından kabul görmektedir (Acer & Kaya, 2021: 371; Gündüz, 2015: 144). Karşı görüşe göre ise, BM Şartı m.2/4’ün özelliklerini taşımayan kuvvet kullanmalar da yasaklanmıştır. Bu minvalde, Korfu Boğazı Davası’nda da İngiltere BM Şartı m.2/4’e uygun olarak güç kullandığını, Arnavutluk topraklarına İngiliz gemileri lehine kanıt toplamak için “mayın tarama gemisi” gönderdiğini, Arnavutluk’un toprak bütünlüğünü yahut siyasi bağımsızlığını zedelediğini

¹ BM Şartı m.2/4 “Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletlerin Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidini ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.”

veya BM Şartı'nın amaçları ile bağdaşmayan bir kuvvet kullanmaya başvurmadığını savunmuştur. Ancak Uluslararası Adalet Divanı, ülkelerin egemen eşitliği prensibine dayanarak İngiltere'nin kuvvet kullanımının BM Şartı'nın koruduğu bu prensibe aykırı olduğuna içtihat etmiştir (Gray, 2013: 2-3). Uluslararası Adalet Divanı'nın Korfu Boğazı Davası'ndaki bu tutumu, "UAD'nın BM Şartı m.2/4'ün dar yorumlanmasını reddettiğine" gerekçe gösterilmektedir (Shi, 2018: 4-5).

Bununla birlikte, BM Şartı m.2/4'ten de anlaşılacağı üzere ülkelerin toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını tehdit eden kuvvet kullanmalar yasaklandığı gibi, "BM Şartı'nın amaçlarına aykırı düşen kuvvet kullanmalar ülkelerin toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını tehdit etmeseler de kuvvet kullanma yasağına tabi olacaklardır" (Gündüz, 2015: 144).

Aynı zamanda, BM Şartı m.2/4'ün devletler arasındaki kuvvet kullanmaları yasakladığı, ancak devletin kendi ülkesindeki "iç karışıklık, ayaklanma veya teröre" karşı kuvvet kullanmasının bu kapsama girmediği de ifade edilmektedir (Sur, 2021: 293).

BM Şartı m.2/4'ün antlaşma nın diğer maddeleri ile birlikte okunması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuvvet kullanma yasağının istisnası, BM Şartı m.51'de öngörülen meşru müdafadır.

2.3.Kuvvet Kullanma Yasağının İlk İstisnası: BM Şartı m.51 Uyarınca Meşru Müdafaa Hakkının Kullanılması

BM Şartı'nca akit devletlerine tanınan meşru müdafaa hakkı, esasında, yukarıda belirtildiği üzere, temelini Briand-Kellogg Paketi'nden almaktadır. Devletlerin uyuşmazlıklarını savaş yoluyla çözmelerinin yasaklanması önemli bir mihenk taşı olmuştur. Ancak, devletler silahlı kuvvet bulundurmaya devam etmekte, bu ise devletlerin diğer bir devletin silahlı saldırısına uğrama riskini beraberinde getirmektedir. BM Şartı m.51'de, "BM'ye üye devletlerden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, BMGK uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkını kullanabileceği, meşru müdafaa'nın BMGK'ne bildirileceği ve meşru müdafaa kapsamında devletlerin kuvvet kullanımının BMGK'nin barış ve güvenlik için her an hareket etme yetki ve görevine halel getirmeyeceği" hüküm altına alınmıştır.

Meşru müdafaa çerçevesinde kuvvet kullanmanın BM Şartı m.2/4'ün istisnasını oluşturması için, ilgili maddeden de anlaşılacağı üzere, bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Öncelikle, üye devlet, "silahlı bir saldırı" ile karşı karşıya kalmalıdır. Meşru müdafaa, "silahlı saldırıyla orantılı ve onu defedecek şekilde yani saldırı önceki duruma geri dönmek maksadıyla sınırlı biçimde, pek yakın ve kesin tehlike halinde" uygulanmalıdır (Sur, 2021: 294-295). Meşru müdafaa'nın sayılan özelliklerinden gereklilik, orantılılık, saldırıyı defedecek biçimde ve sınırlı olma, BM Şartı m.51'de açıkça öngörülmemiştir. Ancak bu niteliklerin "Uluslararası Adalet Divanı içtihatlarınca şekillendiği

ve uluslararası teamül hukuku kuralı haline geldiği” ifade edilmektedir (Shi, 2018: 12). Meşru müdafanın “Uluslararası İnsancıl Hukuk kuralları çerçevesinde ve silahlı saldırı gerçekleştiğinde, başka bir anlatımla silahlı saldırıyı defetmek aciliyeti içerisinde yapılması” gerekmektedir (Dojas, 2016: 167).

Meşru müdafaa, ancak diğer bir devletten gelen silahlı saldırı niteliğindeki eyleme karşı mümkündür. Uluslararası Adalet Divanı, Nikaragua Davası’nda da “silahlı saldırı niteliğinde olmayan ve devletin iç karışıklığına sebep olan örgütlere silah yardımı yapılmasının silahlı saldırı anlamına gelmeyeceğini” ifade etmiştir (Akıçoğlu, 2012). Bunun yanında Nikaragua Davası’nda, silahlı saldırının bir devletle özdeşleştirilmesi gerekliliği de içtihat edilmiştir. “Terörist gruplar yahut küçük silahlı birliklerin eylemleri, diğer bir devletle ilişkilendirilebiliyorsa ve devletin silahlı kuvvetlerince yapılan silahlı saldırıya özdeş ağırlıktaysa silahlı saldırı olarak kabul edilecektir” (Nicaragua vs. USA pp.195, akt. Gündüz, 2015: 157).

2.4.Önleyici Meşru Müdafaa

Önleyici meşru müdafaa, özellikle “yakın bir tehlike içermeyen ancak potansiyel olarak tehlikeli olan silahlı saldırılara karşı” gündeme getirilmektedir (Sur, 2021: 294-295). Özellikle zaman bakımından meşru müdafanın diğer devletin silahlı saldırısından sonra ortaya çıkması aranmakta, silahlı saldırı gerçekleşmeden önce ve bunu önleyecek biçimde meşru müdafaa hakkının kullanımı ise öğretide ciddi biçimde tartışılmaktadır (Dojas, 2016: 159-160).

Bakıldığında, BM Şartı m.51’in öngörüldüğü zaman, İkinci Dünya Savaşı sonrasına rast gelmektedir. Bu sebeple, devletlerin siyasi bağımsızlıkları ve toprak bütünlükleri için en büyük tehdit devletlerin egemenliğinde bulunan konvansiyonel silahlı kuvvetlerce gerçekleştirilecek silahlı saldırı olarak kabul edilmektedir. Devletler arası uyumsuzlukların çözümünde savaşa başvurmanın yaygınlığı ve kuvvet kullanmanın ancak BM Şartı m.2/4 ile tam anlamıyla yasaklanması, bunun yanında BM Şartı kaleme alındığı dönemde en üstün silahlı kuvvet unsurlarının devletin elinde bulunması ve devletin ülkesindeki silahlı kuvvete egemen olması, BM Şartı m.51’deki meşru müdafaa çerçevesini oluşturmuştur.

Günümüze gelindiğinde, ulusötesi terör örgütlerinin devletlerin silahlı kuvvet gücünden daha üstün silahlara sahip olduğu, kimi örneklerde birçok devletten askeri anlamda daha güçlü olduğu bilinmektedir. Bir başka ifadeyle, BM Şartı m.51’i hazırlayan çerçevenin çok ötesinde bir gerçeklik mevcuttur.

Bununla birlikte, teorik olarak, sadece silahlı saldırı meydana geldiğinde devletlerin meşru müdafaa hakkının doğması, kullanıldıklarında geri dönülemez hasarlar meydana getiren kitle imha silahları ve nükleer silahlar söz konusu olduğunda, savunma ve daha önemlisi ulusun korunması

ihtiyacını karşılamak konusunda yetersiz kalmaktadır. Şüphesiz Şart, kaleme alındığı dönemin silah teknolojileri düşünülerek hazırlanmıştır. Günümüzde kitle imha silahlarının neden olabileceği tehdit karşısında Şart sınırlı bir savunma imkânı sunmaktadır. Potansiyel nükleer saldırının gerçekleşmesi halinde, bir ülke bitkilerine varıncaya dek yok olmakta, saldırıya uğrayan devletin, nükleer saldırıyı defedecek şekilde bir saldırıda bulunması imkân dahilinde olamamaktadır. Ancak, BM Şartı m.51 yalnızca bir silahlı saldırının mevcudiyeti halinde meşru müdafaaya izin vermektedir. Bunu doğrulayan bir görüşe göre de “meşru müdafaa doğal bir haktır; ancak, somut ve mevcut bir silahlı saldırının var olması durumunda gündeme gelebilecektir” (Shi, 2018: 7). Bu görüş ise öğretilerde, BM Şartı m. 51 ile “devletlere gerçek anlamda silahlı saldırı gerçekleşene dek hareketsiz kalma ve hiçbir eyleme geçmemenin söylenmesinin tatmin edici bir seçenek olmadığı” gerekçesiyle eleştirilmektedir (Frank, 1970: 821-822).

Caroline Olayı da, Milletlerarası Hukuk'ta meşru müdafaanın sınırlarının dar yorumlanması gerektiğine ve önleyici meşru müdafaaya varacak şekilde geniş yorumlanamayacağına işaret etmiştir. Olayda, bir Amerikan gemisi olan Caroline, Kanada'da gerçekleşen İngiltere karşıtı ayaklanmaya silah yardımı taşımaktadır. İngiltere, bu gemiye bir Amerikan limanında saldırarak, kundaklamış ve gemideki askerleri öldürmüştür. Görüldüğü üzere, Caroline Olayında, Caroline gemisinin İngiliz gemisine karşı bir silahlı saldırıda bulunması söz konusu değildir. Ancak gemi, İngiltere karşıtlarına teçhizat tedarikinde bulunmaktadır. Tahkime taşınan bu olayda, hakem, İngiltere açısından meşru müdafaanın şartlarının gerçekleşmediğini, somut bir silahlı saldırının mevcut olmadığını, meşru müdafaanın ancak tehdit meydana geldiği zamanda, tehdidi defetmeye yönelik olarak, tehditten başka türlü korunma imkânı bulunmadığı halde uygulanabileceğini ifade etmiştir. Caroline içtihadına göre, tehdit, “ani ve başa çıkılmaz” olmalıdır (Değdaş, 2018: 32).

Günümüze gelinecek olursa, güncel silahlı çatışmaların niteliğine bakıldığında, değişen teknolojik ve yapısal parametrelerle silahlı saldırı kavramına yüklenen anlamın da değiştiği görülmektedir. Yıkıcı ve geri dönülemez etkilerinin had safhada olduğu silahlar, silahlı çatışma arenasına çıkmış olup, bu nitelikteki silahların kullanılmasının beklenmeyerek kullanılma ihtimalinin de kontrol altına alınması, kitlesel yıkımlarla başa çıkabilmek adına elzem olmuştur. Kimyasal silahlar, biyolojik silahlar ve kitle imha silahları bu tür silahlara örnek gösterilebilecektir. Bunlardan, özellikle nükleer silahlarla ilgili olarak, Osirak Reaktörü'nün İsrail tarafından bombalanması karşısında BMGK'nin tutumu önemlidir. İsrail'in eyleminin önleyici meşru müdafaa kapsamında kaldığını savunmasına karşın, BMGK, İsrail'in bombalama eylemini kınayarak, önleyici meşru müdafaanın koşullarını sağlamadığını, “İsrail'in yakın tehdit bakımından kanıt gösteremediğini”, söylemiştir (Wood, 2013: 358). Bu ise öğretilerde, İsrail'in önleyici meşru müdafaa hakkının var olduğunun kabul edildiği ancak şartlarının gerçekleşmediği gerekçesiyle İsrail'in kınandığı görüşüne yol açmıştır (Aydın, t.y.: 59). Nükleer silahlar açısından önleyici meşru müdafaanın kabul görmemesinin önündeki “en büyük sorunun devletlerce desteklenmemesi” olduğu öğretilerde ifade edilmektedir (Shi, 2018: 8).

2.5. Önalıcı Meşru Müdafaa ve Bush Doktrini

Önalıcı meşru müdafaa, özellikle terörist gruplarla ve kitle imha silahları ile çevrili, tehdit dolu bir dünyada, barış ve güvenliğin korunması için benimsendiği iddia edilen Bush Doktrini'ne dayanmaktadır. Önalıcı meşru müdafaa, meşru müdafaanın sınırlarını daha da genişleterek mevcut bir silahlı saldırının ötesinde “saldırı şüphesinin veya varsayımının”, harekete geçmek için yeterli olduğunu savunmaktadır. Saldırı şüphesi ise tehdidi algılayan devlet tarafından ve bu devletin bakış açısına göre belirlenecektir.

Bush Doktrini, önalıcı meşru müdafaanın temelini 11 Eylül saldırılarına dayandırmakta, savaşın artık tarihteki gibi devletler arasında olmadığını, saldırıların doğrudan özgür Amerikan vatandaşının yaşam biçimini hedefine oturttuğunu ileri sürmektedir (Öğütçü, 2015: 59). Bush Doktrini, muhakkak saldırı bir yana, saldırı şüphesinin dahi meşru müdafaa kapsamında kuvvet kullanımına imkan tanınması sebebiyle eleştirilmektedir (Değdaş, 2018: 34). Ortada mevcut ya da gerçekleşmesi mutlak, yakın bir silahlı saldırı olmadığı için, tahmin üzerine saldırı gerçekleştirileceği, henüz gerçekleşmemiş bir saldırının niteliğini ve şiddetini tam olarak belirlemek mümkün olmadığı için, meşru müdafaaya hâkim olan “orantılılık ilkesi”nin zedeleneceği söylenmektedir (Cohan, 2003: 289-290). Çünkü muhtemel bir saldırının boyutunu tespit etmek ve ona göre karşı atağa geçmek mümkün olmayacaktır. Bir ihtimal olan ve gerçekleşmemiş bir saldırıya karşı gerçekleştirilecek her meşru müdafaa fiilen orantısız olacaktır. Ancak öğretilerdeki bir görüşe göre, önalıcı meşru müdafaa BM Şartı m.51 kapsamında sayılmasa da devletlerin desteği, sürekli ve tekdüze uygulamasıyla milletlerarası teamül hukuku kuralı niteliğini kazanacak, aynı zamanda normlar hiyerarşisinde teamül kuralı milletlerarası antlaşma nın üstünde yer aldığı için, taraf olsun olmasın tüm devletlere uygulanabilecektir. Yine aynı görüşe göre, 2003 Irak Savaşı ile önalıcı meşru müdafaa “uluslararası teamül hukuku alanına girmiştir” (Cohan, 2003: 356).

Önalıcı meşru müdafaanın, doktrinindeki başka bir görüşe göre, “silahlı gücü elinde tutan devletlerce Milletlerarası Hukuk mekanizmasından çok politik bir manevra aracı haline getirilmesi tehlikesi” mevcuttur (Aydın, t.y.: 13).

Bakıldığında, önalıcı meşru müdafaa, 2003 Irak Savaşı ile özdeşleşmiş olup, Irak Savaşı'nda Irak'ın biyolojik silahlar ürettiği ve naklettiği gerekçesiyle ABD'nin Irak'ı bombalaması ile öne çıkmıştır. Ancak sonrasında Irak'ın biyolojik silah üretmediği, kullanmadığı ve ABD'nin Irak'ı işgalinin bir “yalana dayandığı” ortaya çıkmıştır (BBC News, 2011). BM Şart m.51'de tanımlanan meşru müdafaanın sınırlarının mümkün olmayan ve BM'nin amaçlamadığı bir şekilde geniş yorumlanması ile meşru müdafaa kapsamında gerçekleştirildiği ifade edilen ABD'nin Irak'ı işgali, sonrasında kavramın esnetilmesinin dayandığı gerekçelerin de doğru olmadığını ortaya çıkmasıyla,

milletlerarası hukukta bu kuruma duyulan güveni sarsmıştır. Putin de 24 Şubat 2022 tarihindeki Ukrayna işgalini başlatan konuşmasında bu noktaya değinmiştir.

“Bahsettiğim olayların dışında kalan en çarpıcı örnek, kuşkusuz ki hiçbir hukuki dayanağı olmayan Irak işgalidir. İşgalden önce, Irak'ta kitle imha silahlarının bulunduğuna ilişkin delillerin ABD'de mevcut olduğu gerekçe gösterilmiştir. Bu iddiayı kanıtlamak için, ABD Dışişleri Bakanı, beyaz pudra içeren bir şişeyi tüm dünyanın görebileceği şekilde elinde tutarak, uluslararası topluma bunun Irak'ta üretilmiş bir kimyasal silah olduğuna dair teminata bulunmuştur. Daha sonra bunların hepsinin uydurma ve düzmece olduğu, Irak'ta hiçbir kimyasal silah olmadığı ortaya çıkmıştır” (Serbestiyet, çev. 2022).

Görüldüğü üzere, devletlerin önalıcı meşru müdafaa için saldırı gerçekleştirileceğine dair sahte kanıtlar üretmesi ve bu sahte kanıtları kendi yayılmacı ve işgalci politikaları için kullanması, Milletlerarası Hukuk'a duyulan güveni ortadan kaldırmıştır. Devletlerin önalıcı meşru müdafaaı kabul etme ve teamül hukuku kuralı niteliği kazandıracak şekilde, sürekli ve tekdüze uygulama yönündeki çekinceleri, diğer devletlerin, siyasi çıkarları için saldırı tehdidini tek yanlı olarak yorumlamaları, hatta uydurma bir tehdit oluşturmaları sonucunda, uluslararası barış ve güvenliğin bozulmasına neden olma ihtimalleridir. Ayrıca, silahlı saldırının bu pratiği benimseyen devletlere yönelilmeyeceğinin, bir gün onların da sahte kanıtlar üretilerek, işgalci devletlerin hedefi haline gelmeyeceklerinin garantisi yoktur.

2.6. Kuvvet Kullanmanın Başka Bir Görünümü : İnsancıl Müdahale

İkinci Dünya Savaşı sonrası ulus devletlerin egemen eşitliğinin sağlandığı konjonktürde, vatandaş ve devlet karşı karşıya kalmış, vatandaşın hak ve özgürlüklerini devlete karşı koruyucu birtakım hukuki mekanizmalar benimsenmiştir. Ancak bunlar yeterli olmamış, devletin halkı üzerindeki yıkıcı etkisi kötü örneklerle kendisini göstermeye devam etmiştir. Egemen devletlerin ellerindeki silahlı güçlerin niteliğinin artması ve silah teknolojilerinin hızlı gelişimi, kitle imha silahlarını ve yığınlar üzerinde ezici etkiler doğuran diğer çeşitli silahları beraberinde getirmiştir. Bu durum, devlete karşı silahlı kuvvet alanında tamamıyla savunmasız olan halk için tehdit oluşturmaya başlamıştır. Keza devletler, etnik veya dini ayrımcılık yahut muhalifleri yok etme gerekçeleriyle bu silahları kendi halkı üzerinde uygulamakta yahut soykırım gibi ağır insan hakkı ihlallerine sebebiyet vermektedir. Bu halde, bireylerin güçlü ve yıkıcı devletin egemenliğine terk edilmesi, temel hak ve özgürlükler ve dünya barışı üzerine kurulu uluslararası toplumda tepkiyle karşılanmıştır. Sonuç olarak, BM Şartı m.51 kapsamında meşru müdafaaın, ağır insan hakkı ihlalleri halinde söz konusu olup olmayacağı gündeme gelmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı, 27 Haziran 1986 tarihli Nikaragua/Amerika Birleşik Devletleri Davası'nda "insan haklarının ihlali ve bunları güvence altına almak gerekçesiyle kuvvet kullanmanın meşru sayılmayacağını" öngörmüştür (Nicaragua vs. USA pp.195, akt. Gündüz, 2015: 156-163). Bu sebeple, BM Şartı bağlamında insancıl müdahalede yasal boşluk bulunduğu öğretilde dile getirilmekte olup, bununla birlikte BM Şartı öncesinde insancıl müdahalenin uygulandığı ancak BM Şartı ile birlikte BMGK'den insancıl müdahale için karar çıkarılması gerektiği, BMGK kararının insancıl müdahaleye hukukilik kazandıracığı ileri sürülmektedir (Jayakumar, 2012). Keza, BM Şartı m.2/4'ün bir istisnası BM Şartı m.51 kapsamında meşru müdafaa iken diğer bir istisnası da BM Şartı VII. Bölüm çerçevesinde BMGK'nin kuvvet kullanma kararı almasıdır. İnsancıl müdahalenin, meşru müdafaa kapsamında görülmesi mümkün değildir, çünkü bir devletin diğer bir devlete mevcut silahlı saldırısı yoktur. Aksine devlet kendi halkına karşı ağır insan hakkı ihlalleri gerçekleştirmektedir. Bu noktada, "insancıl müdahale kapsamında kuvvet kullanmanın meşru sayılabilmemesinin tek imkanı BM Şartı VII. Bölüm uyarınca BMGK'nin kuvvet kullanma kararı almasıdır" (Sak, 2015: 127).

Ancak, özellikle veto hakkı olan ülkelerin insan hakları ihlallerine sebebiyet vermesi ve bu sebeple BMGK kararının çıkarılamaması, BMGK kararı olmaksızın insancıl müdahalenin meşruluğunu sorgulamıştır. Özellikle Kosova'ya NATO müdahalesi BM Şartı VII. Bölüm uyarınca alınan bir karar olmaksızın gerçekleştirilmiştir. Bunun üzerine bir görüş, "BMGK kararı olmaksızın insancıl müdahale kapsamında kuvvet kullanmanın meşru olduğunu, aciliyetin bulunması halinde Milletlerarası Hukuk'un diğer enstrümanlarına da başvurulduktan sonra müdahalenin hukuka aykırı sayılmayacağını" ifade etmiştir (Cassese, 2001: 23-24). Bu görüşü savunan başka yaklaşımlara göre, insancıl müdahale kapsamında kuvvet kullanılması, kuvvet kullanma yasağına aykırı değildir. Aksine egemen devletin Milletlerarası Hukuk'tan doğan, insan hak ve özgürlüklerine saygı yükümlülüklerine uygun olarak, halkı üzerinde egemenliğini sürdürmesi gerekmektedir. Devletlerin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlıklarına ancak bu şekilde saygı duyulabilir. Bu nedenle insancıl müdahale, kuvvet kullanma yasağını tamamlamaktadır.

Bu görüşü destekleyici ikinci bir yaklaşım ise, "BM Şartı m.2/4'ün sürekli ihlal edilmesinden artık uygulanma alanı kalmadığını" savunmaktadır (Frank, 1970: 810). Üçüncü yaklaşıma göre ise, normatif dünyadaki değişim önceden hukuka aykırı olanı hukuka uygun hale getirmektedir (Evans & Sahnoun, 2002:102) Keza, normatif dünya insan haklarının devlet egemenliğine bırakılmaksızın korunması şeklinde değişmiştir (Hurd, 2011: 302). Ancak karşıt görüşe göre, "BM Şartı m.2/4'ün istisnaları sayılmış olup hiçbir şekilde genişletilemeyecektir" (Wedgwood, 1999: 828). BMGK kararı olmaksızın insancıl müdahale uygulanması, güncel bir çatışma olan, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinin de gerekçesini oluşturduğu için önemlidir.

3. RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI'NIN KUVVET KULLANMA YASAĞI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Putin, yukarıda da belirtildiği üzere Ukrayna'yı işgalinin gerekçesi olarak, "Donbass'taki Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetleri'ndeki Rusların Ukraynalılar tarafından soykırıma varan ağır insan hakkı ihlallerine uğradığını, Rusya tarafından tanınan Donbass Cumhuriyetleri tarafından Rusya'dan yardım istendiğini, Rusya Federasyon Konseyi'nin izniyle ve Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Lugansk Halk Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında imzalanan ve 22 Şubat'ta Federal Meclis'te onaylanan dostluk ve karşılıklı yardım anlaşmalarının ışığında, BM Şartı m.51 çerçevesinde kolektif meşru müdafaa gerçekleştirdiklerini" ifade etmiştir (Serbestiyet, çev. 2022). 21 Şubat 2022'de imzalanan ve 22 Şubat 2022'de Rusya Federal Meclisi'nde onaylanan Rusya Federasyonu ve Donetsk Halkları Cumhuriyeti Arasında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşma sı'nın 'Sınır ve Güvenlik' başlıklı maddesi "Akit Tarafların güvenliğini ve ayrıca barış ve istikrarı sağlamak amacıyla, Akit Taraflardan herhangi biri diğer Akit Tarafa, kendi topraklarında askeri altyapılarını (tesislerini) inşa etme, kullanma ve iyileştirme hakkını verecektir" demekte, her iki ülkenin de barış ve istikrar amacıyla askeri yardımlaşmada bulunacağını altını çizmektedir (TASS, 2022). Bununla birlikte, Putin gerekçe olarak, "NATO'nun doğuya doğru bir santim bile genişlememe sözü verdiğini" ancak Rusya karşıtı silahlanmaya Soğuk Savaş'tan bu yana hala devam ettiğini de ifade etmiştir. NATO nezdindeki "Rusya karşıtı silahlanmanın, Ukrayna aracılığıyla bölgeye çekildiğini", bu duruma sessiz kalamayacaklarını belirtmiştir (Serbestiyet, çev. 2022). Özellikle, Batı devletleri ile Rusya arasındaki enerji alışverişinin Ukrayna üzerinden sağlandığı, bu sebeple Ukrayna'nın Batı devletleri ile arasındaki diplomatik ilişkilerin Rusya tarafından kontrol edilmek istendiği dikkate alındığında NATO üyeliği gibi Rusya karşıtı bir ilişki konusunda Rusya'nın ne kadar hassas davranabileceği göz önünde tutulmalıdır (Ultan & Saygın, 2022: 97).

Bakıldığında, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinin temelinde, Rusya'nın, Ukrayna'daki Donbass Cumhuriyetleri'nde Rusların Ukraynalılar tarafından soykırıma varan ağır insan hakkı ihlallerine uğraması ve Rusya-Ukrayna sınırında Rusya karşıtı silahlanma sebepleriyle Donbass'taki Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetleri lehine BM Şartı m.51 uyarınca kolektif meşru müdafaa hakkı kullanması yatmaktadır. Öncelikle, Rusya'nın Donbass'taki Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetleri lehine BM Şartı m.51 uyarınca kolektif meşru müdafaaada bulunup bulunamayacağı şekli olarak incelenmelidir. Bireysel yahut kolektif meşru müdafaa hakkı, BM Şartı m.51 istisnası kapsamında yalnızca Üye Devletlere tanınmıştır. Dolayısıyla, Ukrayna'daki Donbass Cumhuriyetlerinin içlerindeki Rus nüfusa karşı soykırıma varan ağır insan hakları ihlalleri karşısında, BM Şartı m.51 kapsamında meşru müdafaa hakkına başvurmaları, BM Şartı'na taraf olmaları ile mümkündür. Ancak, meşru müdafaa uluslararası teamül hukuku kapsamında değerlendirildiği için BM'ye taraf olsun olmasın tüm devletler tarafından kullanılabilir.

Kolektif meşru müdafaya ancak bir devlet lehine başvurulabilecektir. Bunun yanında Donbass Cumhuriyetleri'nin Rusya tarafından tanınmaları sonucu devlet sayılıp sayılmayacakları Milletlerarası Hukuk'un başka bir tartışma konusudur. Devletlerin tanınmasına ilişkin kurucu teoriye göre, devletlerin tanınması diğer devletlerce onaylanması, bu devletin varlığına rıza gösterilmesidir. Ancak günümüzde, bir devletin/siyasi oluşumun dünyadaki tüm devletlerce tanınması, siyasi yahut kültürel sebeplerle mümkün olamamaktadır. Diğer yandan, açıklayıcı teori ise, devletlerin daimi bir nüfus, belirli bir toprak parçası, hükümet, diğer devletlerle ilişki kurabilme yeteneklerinin bulunması halinde, diğer devletlerin onayına ihtiyaç duyulmadan, devlet sayılmasını savunmaktadır. Kurucu teorinin eksiklerine rağmen daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu minvalde, Donbass Cumhuriyetleri'nin devlet niteliği kurucu teoriye göre, uluslararası toplum üyelerince tanınması ve onaylanması ile sağlanacak olup, Rusya'nın tanınması onu devlet yapabilecektir. Öyle ki esasında Milletlerarası Hukukun bütün üyelerince tanınma aransa da bu çoğu devlet için gerçekleşebilmiş değildir, bu sebeple Donbass Cumhuriyetleri de kurucu teoriye göre devlet kabul edilebilir. (Kıran, 2017: 935-936) Bununla birlikte, doktrinde başka bir görüşe göre, Rusya'nın Donbass Cumhuriyetleri'ni devlet olarak tanınması, Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi hakkını ihlal etmektedir ve milletlerarası hukuka aykırıdır (Ermochenko, 2022).

Rusya tarafından kolektif meşru müdafanın gerçekleştirilmesi usulüne gelindiğinde, kolektif meşru müdafaa, bireysel meşru müdafadan farklı olarak, BM Şartı m.2/1'de tanımlanan "üye devletlerin egemen eşitliği ilkesi" gereğince yalnızca saldırıya uğrayan devletin çağrısı üzerine yahut devletler arasında bu konuda bir antlaşma bulunması halinde gerçekleştirilebilecektir. Keza, BM Şartı m.2/1, "Örgüt, tüm üyelerinin egemen eşitliği ilkesi üzerine kurulmuştur" demektedir. Başka bir deyişle bir devletin saldırıya uğraması halinde diğer bir üye devlet her ne kadar saldırıya uğrayan devlete yardım amacı taşısa da bu saldırıyı durdurmak amacıyla doğrudan ve kendiliğinden müdahale edemeyecektir. Zira, kolektif meşru müdafaa bir yükümlülük değil, bir hak olarak tanımlanmıştır. "Ortak güvenliğin sağlanması prensibinin değil ortak hareket etme prensibinin kolektif meşru müdafaya hâkim olduğu öğretide kabul edilmekte, bunlarla ilgili olarak devletler arasında birlikte hareket etmeye ilişkin antlaşma bulunması yahut fiilen bir devletin diğer devletin askeri yardım çağrısına karşılık vermesi yeterli görünmektedir" (Kunz, 1947: 875). Bakıldığında, Rusya ve Donbass Cumhuriyetleri arasında da 22 Şubat 2022'de Rusya Federal Meclisi'nde onaylanan Rusya Federasyonu ve Donetsk Halkları Cumhuriyeti Arasında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşma sı adlı ikili bir antlaşma mevcuttur. Yukarıda belirtildiği üzere bu antlaşma nın 'Sınır ve Güvenlik' başlıklı maddesi "Akit Tarafların güvenliğini ve ayrıca barış ve istikrarı sağlamak amacıyla, Akit Taraflardan herhangi biri diğer Akit Tarafa, kendi topraklarında askeri altyapılarını (tesislerini) inşa etme, kullanma ve iyileştirme hakkını verecektir" demektedir (TASS, 2022). Bu noktada, Rusya'nın kolektif meşru müdafaa hakkını kullanmasında, BM Şartı m.2/1'de tanımlanan

“üye devletlerin egemen eşitliği” ilkesini Donbasss Cumhuriyetleri aleyhine ihlal ettiği söylenemeyecektir.

Bu noktada Rusya'nın BM Şartı m.51'de tanımlanan kolektif meşru müdafaa hakkını kullanmasında asıl sorun, Donbasss Cumhuriyetleri'nin bir devlet olarak sayılıp sayılmayacağına toplanmaktadır. Donbasss Cumhuriyetleri bir devlet kabul edilebilirse, Rusya'nın BM Şartı m.51 uyarınca kolektif meşru müdafaaya başvurma hakkı şeklen oluşmuş olacaktır, zira Donbasss Cumhuriyetleri 22 Şubat 2022'de Rusya Federal Meclisi'nde onaylanan Rusya Federasyonu ve Donetsk Halkları Cumhuriyeti Arasında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşma sı dolayısıyla güvenlik, barış ve istikrarı sağlamak amacıyla Rusya'nın askeri müdahalesine izin vermiştir. Ancak, Donbasss Cumhuriyetleri'nin devlet olarak kabul edilmesi, Ukrayna'nın BM Şartı m.2/4 ile korunan toprak bütünlüğüne ve BM Şartı m.2/1'de tanınan “üye devletlerin egemen eşitliği” ilkesine aykırı bir yorum olacaktır. Zira Rusya, Ukrayna devletinin topraklarında yer alan bir bölgeyi ayrı bir devlet olarak tanımakta, o topraklar üzerinde Ukrayna'nın egemenliğini reddetmektedir. Ancak, üye devletlerin toprakları üzerinde egemen olarak eşit oldukları göz önüne alındığında, Rusya'nın diğer bir üye devletin kendi toprağı üzerindeki egemenliği aleyhine yorum yapması milletlerarası hukuka aykırıdır. Bunun sonucu olarak Donbasss Cumhuriyetleri bir devlet olarak kabul edilemeyeceğinden Rusya'nın BM Şartı m.51 uyarınca kolektif meşru müdafaaya başvurabilmesi için devlet olarak Ukrayna'nın Rusya'ya bir çağrıda bulunması yahut iki devlet arasında bu konuda bir antlaşma bulunması gerekmektedir, ancak böyle bir çağrı ya da antlaşma mevcut değildir. Aynı zamanda doktrinde, milletlerarası hukuka aykırı bir şekilde tanınmanın Rusya'nın geliştirdiğı bir taktik olduğu, 2014'te Kırım'ı ilhak etmesinin ardından bağımsız ve egemen bir devlet olarak tanıdığı, Kırım'ın yeni liderleriyle antlaşmalar imzaladığı ifade edilmektedir (Green vd., 2022: 17-18). Ancak, bir diğer üye devletin egemen eşitliği ilkesinin aleyhine ancak devlet içerisindeki sömürge altındaki halklara kendi kaderini tayin hakkı verilmemesi ve bu halkların ağır insan hakkı ihlallerine uğraması halinde, bu halkların lehine olmak üzere yorum yapılabilecektir (Ermochenko, 2022). İlgili yorum da BM Şartı m.2/1'de tanınan üye devletlerin egemen eşitliği ilkesine aykırı bir yorum olduğu için, BM Şartı m.1/2'de tanımlanan kendi kaderini tayin hakkının kullanılmasının önündeki engellerin kaldırılması adına doktrinde çok az sayıda görüş tarafından kabul edilmekte olup, Ukrayna'daki Donbasss Cumhuriyetleri'ndeki halklar için böyle bir durum söz konusu da değildir.

Rusya'nın BM Şartı m.51 kapsamında kolektif meşru müdafaaya başvurması maddi açıdan değerlendirildiğinde, Rusya tarafından gerçekleştirilen kolektif meşru müdafaaya dayanak olarak sunulan iki gerekçe görülmektedir. Bunlardan birincisi, Rusya'nın Ukrayna'nın Donbasss Cumhuriyetleri'ndeki Rus nüfusa karşı ağır insan hakkı ihlalleri gerçekleştirmesi dolayısıyla kuvvet kullandığıdır. Yukarıda belirtildiğı üzere insan hakkı ihlalleri dolayısıyla kuvvet kullanılması insancıl müdahale kapsamında ele alınmakta olup, insancıl müdahale için BM Şartı Bölüm VII uyarınca, bir

BMGK kararı çıkarılması gereklidir. “Ukrayna’daki Rus nüfusa karşı ağır insan hakları ihlallerini tespit eden BMGK kararı bulunmadığı gibi” (Halhallı, 2022: 453), Rusya’nın BMGK’ye böyle bir başvurusu bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği üzere, farklı görüşlere göre BMGK kararı olmaksızın insancıl müdahale mümkündür. BMGK’nin BM Şartı Bölüm VII kapsamında dünya barış ve güvenliğinin tehdit edildiğine karar vermedeki rolü, bir bakıma somut kanıtlara dayanan insan hakkı ihlallerini tespit etme görevi görmesinde yatar. Ancak, saldırı gerekçesi olarak öne sürülen, Ukrayna’daki ilgili insan hakkı ihlallerine ilişkin, Rusya tarafından kamuoyuna ya da BMGK’ye herhangi bir kanıt sunulmamıştır.

Bunun yanında, Rusya’nın ikinci gerekçesi “bir santim dahi genişlememe sözü veren” NATO’nun Ukrayna’ya doğru genişleme ve sınırlarını tehdit etme tehlikesine karşı bir önalıcı meşru müdafaa örneği olarak ilgili saldırıyı gerçekleştirdiği söylenebilir. Ancak önalıcı meşru müdafaa iddiası, yukarıda ifade edildiği üzere mevcut silahlı saldırıya değil, saldırı varsayımına dayanması ve BM Şartı m.51 güvencesini sağlayacak orantılılık ilkesini karşılamaması sebebiyle, çoğunluk görüşü tarafından kabul görmemektedir. Özellikle, uluslararası arenada önalıcı meşru müdafaa’nın kötüye kullanılması, bu kapsamda meşru müdafaa hakkının kullanılması suretiyle kuvvet kullanımına meşruiyet kazandırabilecek, sürekli ve tekdüze bir uygulama ile bir teamül kuralı gelişmesinde büyük bir engel oluşturmuştur. Doktrinel olarak önalıcı meşru müdafaa’nın, BM Şartı m.51’de meşru müdafaa kapsamında kuvvet kullanımı için çizdiği sınıra rağmen, milletlerarası hukukta kabul edilmesi söz konusu olabilse dahi, kuvvet kullanmanın orantılı ve gerekli olması gerekmektedir. Ancak, doktrinde ileri sürülen bir görüş tarafından da belirtildiği üzere Ukrayna’da meydana getirilen yıkım göz önüne alındığında Rusya’nın kuvvet kullanımı gerekli ve orantılı olarak nitelenemeyecek durumdadır (Green vd. 2022: 13). Rusya tarafından NATO’nun Rusya’ya gerçekleştireceği varsayılan saldırının boyutları da böyle bir saldırı somut olarak gerçekleşmediği için belirlenemeyecek olduğundan, orantılılık ve gereklilik ölçütleri objektif olarak değerlendirilemeyecektir.

Bu sebeplerle Rusya’nın Ukrayna’ya gerçekleştirdiği silahlı saldırı, milletlerarası hukukta bir dayanaktan yoksun olup hukuka aykırıdır.

4. SONUÇ

BM uygulamasının kuvvet kullanma yasağı kapsamında icra araçları bakımından en önemli eksiği şüphesiz, BMGK’nin, dünya barışı ve güvenliğinin bozulup bozulmadığına ilişkin tespit edebilmesine; tespiti halinde, silahlı kuvvet kullanımını gerektiren zorlayıcı tedbirler niteliğinde kararlar alabilmesine rağmen, bu kararları yerine getirecek bir BM askeri gücünün bulunmamasıdır.

BM Şartı m.43, “BM’nin tüm üyeleri, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına katkıda bulunmak üzere, Güvenlik Konseyi’nin çağrısı ile özel anlaşma ya da anlaşmalar uyarınca, milletlerarası barış ve güvenliğin korunması için gerekli silahlı kuvvetleri ve geçit hakkını da içine almak üzere her türlü yardım ve kolaylığı Konsey’in hizmetine sunmayı yüklenirler” demektedir.

Ancak BM'nin herhangi bir askeri gücü yoktur. Ülkelerin kendi çıkarları uyarınca BMGK kararlarına uyması veya uymaması, başka bir deyişle askeri yardım sağlaması yahut sağlamaması, kuvvet kullanma yasağının ihlali kapsamında BM'nin etkinliğini düşürmektedir. Ceza Hukuku anlamında, meşru müdafaa devletlerin emniyet kuvvetleri yani polis gücüyle halkın güvenliğini temel olarak sağlamakta, devletin korumasının yetersiz kaldığı durumda ve vatandaşına saldırıya katlanma yükümlülüğü getiremeyeceği için meşru müdafaa hakkı kabul edilmektedir. Milletlerarası Hukuk'a ilişkin en kritik nokta da bir BM silahlı kuvvetlerinin yokluğudur. Kaldı ki BMGK'nin kuvvet kullanma konusundaki tekeli de askeri gücünün varlığı ile anlamlı hale gelecektir. BM Şartı m.43'te de "üye devletlerin BM'ye askeri kuvvet tesis etmeleri gerektiği" öngörülmesine rağmen, bu maddenin gereği devletlerce yerine getirilmemiştir. (Gündüz, 2015: 143).

BM silahlı kuvvetlerinin varlığı, kuvvet kullanma yasağının etkin uygulanmasını sağlayabileceği gibi, insancıl müdahale konusunda da devletleri, diğer devletlerin yayılmacı çıkarlarına maruz bırakmadan, insan haklarının ihlalinin önlenmesini doğrudan gerçekleştirebilecek bir unsurdur.

Bununla birlikte, devletlerin çıkarlarının doğrudan devreye girdiği konularda, ilgili devlet ağır insan hakları ihlaline sebebiyet verse dahi, BMGK'nin 5 daimi üyesine tanınan veto hakkı, BM'nin amaçlarını gerçekleştirmesine vurulan en büyük sektelerdendir. "İkinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerinin barışı koruyacakları düşüncesiyle tanınmış bu ayrıcalık, artık anlamını yitirmiş ve kötüye kullanımlara yol açmıştır" (Frank, 1970: 809). Keza, BM Güvenlik Konseyi tarafından Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi ve "Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporijya bölgelerinin ilhakını kınayan karar taslağı Rusya tarafından veto edilmiştir" (Anadolu Ajansı, 2022).

Bu noktada, BM Şartı m.1 örgütün amacını uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması olarak belirtmiş, BM Şartı m.2'nin BM üyelerinin yol gösterici ilkeleri arasında 1. fıkrasında üye devletlerin egemen eşitliğini, 3. fıkrasında üyelerin anlaşmazlıklarını uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye atmayacak şekilde barışçıl yollarla çözmesi gerektiğini ve 4. fıkrasında üye devletlerin diğer bir üye devletin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı BM'nin amaçlarına aykırı şekilde kuvvet kullanmaktan kaçınmaları gerektiğini hüküm altına almıştır. Aynı şekilde BM'ye üyelik koşullarının düzenlendiği BM Şartı m.4'te "Şart'ın getirdiği yükümlülükleri kabul eden ve bunları yerine getirme konusunda yetenekli ve istekli olduklarına örgütçe hükmedilen tüm diğer barışsever devletlerin BM'ye üye olabilecekleri" hüküm altına alınmıştır. Barışsever olmanın üyelik koşulu olduğu göz önünde tutulmalıdır. Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinin ilgili BM Şartı maddelerini ihlal ettiği görülebilmektedir. Bunun yanında, BM Şartı m.27 ile BMGK 5 daimi üyesine tanınan veto hakkının BM Şartı ile getirilen bu madde ve ilkelere uygun olarak kullanılması gerekmektedir. Ancak Rusya'nın veto hakkını milletlerarası hukuka aykırı davranışına BMGK tarafından müdahale edilmesini engellemek için kullandığı görülmektedir. BM Şartı m.39 gereğince "barışın tehdit

edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu tespit etme” görevi BMGK’ye aittir. Rusya’nın veto hakkını BM Şartı amaçlarına aykırı olarak kullanması, BMGK’ye yüklenen barışın tehdit edildiğini veya bozulduğunu tespit etme misyonunu da zedelemektedir. Zira, Rusya’nın Ukrayna’ya gerçekleştirdiği milletlerarası hukuka aykırı silahlı saldırı sonucu barışın bozulduğu açıktır, ancak Rusya’nın veto hakkını siyasi çıkarları için kullanması sebebiyle BMGK barışın bozulduğuna dair karar alamamaktadır.

Bunun yanında BM Genel Kurulu 2 Mart 2022’de aldığı kararla Rusya’nın Ukrayna’ya gerçekleştirdiği saldırıyı kınayarak, “Rusya’nın Donetsk ve Lughansk Cumhuriyetleri’ni tanıma kararının geçersiz olduğunu vurgulamış ve Rusya’yı bu kararı derhal ve koşulsuz olarak iptal etmeye” çağırıştır (Doğru, 2022). Bu ise BM sisteminin misyonunu gerçekleştirmeye yönelik attığı önemli adımlardan biri olarak kabul edilebilecektir. Ancak BMGK’nin rolü konusunda sorun olduğu görülmekte, öncelikle veto hakkına sahip olan daimi üyelerin BM Şartı’nca korunan değerlere ve misyonuna aykırı hareket etmesinin önüne geçilmelidir. Bu noktada, BM Şartı amaçlarına aykırı hareket eden üye devletler için üyelikten çıkarma bir çözüm önerisi olarak sunulabilecektir.

KAYNAKÇA

Acer, Y., & Kaya, İ. (2021). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Akışoğlu, Ö. (2012, July 1). *Nikaragua Davası Işığında Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa*. MY UNIVERSITIES. <https://myuniversities.wordpress.com/2012/07/01/nikaragua-davasi-isinginda-uluslararasi-hukukta-mesru-mudafaa/> (22.10.2022)

Al Jazeera (2020, July 29). *Ukraine ceasefire violated more than 100 times within days: OSCE* <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/29/ukraine-ceasefire-violated-more-than-100-times-within-days-osce> (22.10.2022)

Allen, J. (2022, February 23). *Putin says he is fighting a resurgence of Nazism. That's not true*. NBC News. <https://www.nbcnews.com/politics/politics-news/live-blog/russia-ukraine-conflict-live-updates-n1289655/ncrd1289673#blogHeader> (22.10.2022)

Anadolu Ajansı. (2022, September 30). *Rusya, Ukrayna'nın bazı bölgelerinin ilhakını kınayan BMGK taslağını veto etti*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ukraynanin-bazi-bolgelerinin-ilhakini-kinayan-bmgk-taslagini-veto-etti/2699642> (22.10.2022)

Arnold, K. (2020, July 1). *“There is no Ukraine”*: Fact-Checking the Kremlin's Version of Ukrainian History. LSE Blogs. <https://blogs.lse.ac.uk/lseih/2020/07/01/there-is-no-ukraine-fact-checking-the-kremlins-version-of-ukrainian-history/> (22.10.2022)

- Aydın, A. B. (t.y.). *Uluslararası Hukukta Önleyici ve Önalcı Meşru Müdafaa Hakkı*. Hukuk Vakfı. https://www.hukukvakfi.org/files/ugd/6325d1_4c2bfce021e4479a9f8e9814439bb378.pdf (22.10.2022)
- BBC (2011, February 16). *Irak'ın biyolojik silahı var' diyen itirafçı: Yalan söyledim* https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/02/110216_iraqi_defactor (22.10.2022)
- BBC (2022, February 22). *Ukraine crisis: Vladimir Putin address fact-checked* <https://www.bbc.com/news/60477712> (22.10.2022)
- Beyoğlu, C. Ü. (2018). *Kuvvet kullanma yasağı kapsamında devletlerin bireysel meşru müdafaa hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Cassese, A. (2001). *International Law*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Charap, S., & Boston, S. (2022, January 21). *U.S. Military Aid to Ukraine: A Silver Bullet?* RAND Corporation. <https://www.rand.org/blog/2022/01/us-military-aid-to-ukraine-a-silver-bullet.html> (22.10.2022)
- Cohan, J. A. (2003). The Bush Doctrine and the Emerging Norm of Anticipatory Self-Defense in Customary International Law. *Pace International Law Review*, 15(2), 283-357.
- Coyer, C., & Charles, J. (2022, February 25). *Why Ukraine isn't a NATO member and why it can't join now*. Miami Herald. <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/article258774458.html> (22.10.2022)
- Davidoff, V. (2021, October 11). *Russia Shouldn't Negotiate With 'Vassal' Ukraine, Ex-President Medvedev Says*. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/2021/10/11/russia-shouldnt-negotiate-with-vassal-ukraine-ex-president-medvedev-says-a75263> (22.10.2022)
- Değdaş, U. C. (2018). Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(6), 21-40.
- Dilek, M. S. (2013, Bahar). Büyük Güçlerin Politikaları ve Briand-Kellogg Paktı. *Uluslararası İlişkiler*, 10(37), 145-169.
- Doğru, İ. (2022, Mart 2). *BM Genel Kurulu Rusya'ya yönelik kınama karar tasarısını kabul etti*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-genel-kurulu-rusyaya-yonelik-kinama-karar-tasarisini-kabul-etti/2521442> (03.01.2023)
- Dojas, A. E. (2016). Legality of a Use of Force and the Practice of States. What Can Be Expected in the Next Two Decades? *Estudios Internacionales*, 48(183), 153-183.

- Ermochenko, A. (2022, February 28). *How Russia's Invasion of Ukraine Violates International Law*. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/article/how-russias-invasion-ukraine-violates-international-law> (03.01.2023)
- Evans, G., & Sahnoun, M. (2002). The Responsibility to Protect. *Foreign Affairs* 81(6), 99-110
- France 24 (2022, February 16). *US accuses Moscow of creating Ukraine invasion pretext with 'genocide' claims..* <https://www.france24.com/en/live-news/20220216-us-accuses-moscow-of-creating-ukraine-invasion-pretext-with-genocide-claims> (22.10.2022)
- Frank, T. (1970). Who Killed Article 2(4)? or: Changing Norms Governing the Use of Force by States. *The American Journal of International Law*, 64(5), 809-837.
- Gray, C. (2013, 08 17). *The ICJ and the Use of Force*. SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2311217 (22.10.2022)
- Green, J. A., Henderson, C., ve Ruys, T. (2022). Russia's attack on Ukraine and the jus ad bellum. *Journal on the Use of Force and International Law*, 9(1), 4-30.
- Gündüz, A. (2015). *Milletlerarası Hukuk*. Ankara: Beta Yayıncılık.
- Halhallı, O. E. (2022). Rusya Federasyonu ve Ukrayna Çatışmasının Uluslararası Hukuk Açısından Kısa Bir Analizi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 442-464.
- Handerson, E. (2004). Article 2(4) of the United Nations Charter: whimsical ideal or binding legal obligation in relation to operation Iraqi Freedom? *Canterbury Law Review*, (10), 105-120.
- Hurd, I. (2011). Is Humanitarian Intervention Legal? The Rule of Law in an Incoherent World., *Ethics & International Affairs*, 25(3), 293-313.
- Jayakumar, K. (2012, February 6). *Humanitarian Intervention: A Legal Analysis*. E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2012/02/06/humanitarian-intervention-a-legal-analysis/> (22.10.2022)
- Kıran, A. (2017). Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Teorileri. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 923-945.
- Kremlin (2021, 07 12) *Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians"*. <https://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>
- Kunz, J. L. (1947). Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations. *The American Journal of International Law*, 41(4), 872-879.
- MacKinnon, M., & Trichur, R. (2021, December 21). *Putin warns of unspecified military response if U.S. and NATO continue 'aggressive line'*. The Globe and Mail.

<https://www.theglobeandmail.com/world/article-putin-warns-of-unspecified-military-response-if-us-and-nato-continue/> (22.10.2022)

Michel, C., & Strangio, S. (2015, June 19). *Pew Survey: Irredentism Alive and Well in Russia*. The Diplomat. <https://thediplomat.com/2015/06/pew-survey-irredentism-alive-and-well-in-russia/> (22.10.2022)

NBC News (2022, February 24). *Putin using false 'Nazi' narrative to justify Russia's attack on Ukraine, experts say* <https://www.nbcnews.com/news/world/putin-claims-denazification-justify-russias-attack-ukraine-experts-say-rcna17537> (22.10.2022)

Öğütçü, B. (2015). *Meşru Müdafaa Hakkı Kapsamında Afganistan'a Yapılan Müdahalenin Hukuki Geçerliliği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Perrigo, B. (2022, February 22). *How Putin's Denial of Ukraine's Statehood Rewrites History*. Time. <https://time.com/6150046/ukraine-statehood-russia-history-putin/> (22.10.2022)

Prokopenko, A. (2021, December 10). *Putin Says Conflict in Eastern Ukraine 'Looks Like Genocide'*. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/2021/12/10/putin-says-conflict-in-eastern-ukraine-looks-like-genocide-a75780> (22.10.2022)

Ragozin, L. (2019, March 16). *Annexation of Crimea: A masterclass in political manipulation*. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/opinions/2019/3/16/annexation-of-crimea-a-masterclass-in-political-manipulation> (22.10.2022)

Reuters (2014, October 23). *Exclusive: Charred tanks in Ukraine point to Russian involvement*. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-tanks-exclusive-idUSKCN0IC1GE20141023> (22.10.2022)

Reuters (2021, November 9) *France says Russia refused to hold ministerial meeting on Ukraine* <https://www.reuters.com/world/europe/france-says-russia-refused-hold-normandy-format-meeting-ukraine-2021-11-09/> (22.10.2022)

Reuters (2022, February 21). *Extracts from Putin's speech on Ukraine* <https://www.reuters.com/world/europe/extracts-putins-speech-ukraine-2022-02-21/> (22.10.2022)

Roth, A. (2021, December 7). *Putin's Ukraine rhetoric driven by distorted view of neighbour*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/07/putins-ukraine-rhetoric-driven-by-distorted-view-of-neighbour> (22.10.2022)

Sak, Y. (2015, Kış). Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler. *Uluslararası İlişkiler*, 11(44), 121-153.

- Serbestiyet (2022, February 27). *ÇEVİRİ | Putin'in Ulusa Sesleniş Konuşması: Geleneksel değerlerimizi yok etmeye çalıştılar* <https://serbestiyet.com/haberler/ceviri-putinin-ulusa-seslenis-konusmasi-geleneksel-degerlerimizi-yok-etmeye-calistilar-85581/> (22.10.2022)
- Shi, J. (2018). Prohibition of Use of Force in International Law. *Chinese Journal of International Law*, 17(1), 1-14.
- Snyder, T. (2022, January 18). *How to think about war in Ukraine - by Timothy Snyder*. Timothy Snyder | Substack. <https://snyder.substack.com/p/how-to-think-about-war-in-ukraine> (22.10.2022)
- Stanley, J. (2022, February 27). *The antisemitism animating Putin's claim to 'denazify' Ukraine | Jason Stanley*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/25/vladimir-putin-ukraine-attack-antisemitism-denazify> (22.10.2022)
- Sur, M. (2021). *Uluslararası Hukukun Esasları*. Ankara: Beta Basım Yayım.
- TASS (2022, Şubat 22). *State Duma ratifies treaties on friendship, cooperation, mutual assistance with DPR, LPR* <https://tass.com/politics/1408337> (30.12.2022)
- The Times (2020, September 15). *Why Putin's history essay requires a rewrite | Comment* <https://www.thetimes.co.uk/article/why-putins-history-essay-requires-a-rewrite-6nzjzbqjb> (22.10.2022)
- Tétrault, G., & Balmforth, T. (2021, December 17). *Russia demands NATO roll back from East Europe and stay out of Ukraine*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/russia-unveils-security-guarantees-says-western-response-not-encouraging-2021-12-17/> (22.10.2022)
- Tosun, F. (2009). Uluslararası Hukuk'ta "Kuvvet Kullanma ve Karışma" Kavramlarının Değişen Anlamı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 5(9), 89-118.
- Ultan, M.Ö., & Saygın,D. (2022). Avrupa Birliği-Rusya Enerji İlişkilerinde Azerbaycan Alternatifi. *bilig, no. 101*, 87-114.
- Vlasova, A. (2014, April 12). *Armed pro-Russian insurgents in Luhansk say they are ready for police raid - Apr. 12, 2014*. Kyiv Post. <https://www.kyivpost.com/content/ukraine/armed-pro-russian-insurgents-in-luhansk-say-they-are-ready-for-police-raid-343167.html> (22.10.2022)
- Walker, S., Grytsenko, O., & Ragozin, L. (2014, September 3). *Russian soldier: 'You're better clueless because the truth is horrible'*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/03/ukraine-soldier-youre-better-clueless-because-truth-horrible-moscow-ilovaysk> (22.10.2022)
- Wedgwood, R. (1999). NATO's Campaign in Yugoslavia. *The American Journal of International Law*, 93(4), 828-834.

Wood, M. (2013). International Law and the Use of Force: What Happens In Practice? *Indian Journal of International Law*, 53, 345-367.

Yılmaz, E. A., & Irk, O. (2015). Nikaragua Divan Kararları Işığında Kuvvet Kullanma ve Meşru Müdafaa Sorunu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 151-166.